

Evangelio según San Marcos

Rupuko'a jüjerimaji, Juan imaekaki, po'imajare wäröekaki

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

¹ Ikuṗaka sime Jesús, Jā'merūkika Tuparāte wā'maekaki majaroka. Tuparā Maki kime. Ā'mitirikōrī je'e: jiiatakaja ima sime kimajaroka. ² Ikuṗakaja simaroyireka're āriwa'ri Tuparāro'si bojañirimaji Isaías wāmeiki imaekakite o'oeka, Tuparāte Kimakire jaika mirāka:

“Miruṗubaji apika yirika bojarimajire yipūatarāñu. Supa imarī meyarūki ruṗu yirika bojaweirimaji kimarāñu, ba'iaja nabaaika naja'ataokaro'si.

³ Po'imajamatorā kimarāñurō'ōrā kire ā'mitirirī etarāñurāte jājirokapi ikuṗaka kērīrāñu: 'Imatikaja, supabatirā jia ṗuṗajoekaja mija imabe, Maipamakire ikuparō'ōpiji etarāka simamaka. Ba'iaja baabekaja jia oyiaja ṗuṗajoabaraka mija imabe', kērīrāñu, Tuparāte ārika”, āriwa'ri Isaías imaroyirekakite o'oeka.

Juanre baarūkia ṗuṗajoaweibaraka i'supaka Isaías imaroyikakite o'oeka.

⁴ I'supaka kio'oeka be'erō'ō, ñoaka sajaritikaṗa Juanre etaeka po'imajare imaberikarō'ōrā. Supa imarī, po'imajare ruṗuko'a jüjebāraka, ikuṗaka nare kijaika: “Ba'iaja mija baaika ja'atatarā Tuparārika bojariroka āñu upakaja mija baabe. I'supaka mija baamaka iawa'ri, ba'iaja mija baakoṗeikareka ye'kariabaraka Tuparāte mijare wayuñarāñu. I'supaka mija baarāka be'erō'ōpi ruṗuko'a mija jüjerüjebe”, Juanre nare ārika. ⁵ Rikimarāja

Judeakarã, supabatirã Jerusalénkarãoka þo'imajare kiþõ'irã etarijarika kire ã'mitiyaokaro'si. I'supaka netamaka ritaja þo'imajare imaeka wãjitãji, "Ikuþaka ba'iaja baaiki ñime", ãrĩwa'ri Tuparãte nabojaroyika be'erõ'õþi Jordán wãmeiriarã Juanre nare ruþuko'a jũjeroyika.

⁶ Ruþuko'a nare jũjerimaji camello þoyapi kũkeka jariroiki kimaeka. Supabatirã wa'ibikirãwẽko ajeakaka kiwa'eyoka imaeka. I'supakajaoka eorã ñimia, mu-miokoapitiyika ba'arijayuka kimaeka.

⁷⁻⁸ —Yibe'erõ'õþi þuri apika etarãki. Yi'i þuri, i'supakamarika ñime. Yire tẽrĩwa'ribaji õñuka kimamaka, yi'i þuri marãkã'ã baatirã kiũ'þuko'a kuterã yurupaberijiki ñime. Tuparãte mija ã'mitiripẽamaka ãawa'ri, okoapitakaja mijare ruþuko'a yijũjeyu. Yibe'erõ'õþi etarãki þuri Espiritu Santo mijare ña'ajããrãki. I'supaka mijare kibaarãka simamaka, Tuparãte yapaika upakaja jia baarijayurã mija imarãñu,—ãþaraka Juanre nare wãrõroyika.

Juan þõ'irã eyatirã "Ruþuko'a yire mijũjebe", Jesúre ãrĩka

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ I'sia þoto Galilea ka'iaþi Nazaret wãmeika imaekarõ'õrã Jesúre a'rika. Toþi a'ririjari Juan þõ'irã keyaeka. Torã keyaeka þoto Jordán wãmeiriarã ruþuko'a Juanre kire jũjeka. ¹⁰ Riakaþi Jesúre marĩrikaekarõ'õjĩte wejeþemarã yu'awa'ri, kĩaeka þoto, wejeþema wiritaeka. I'supaka sabaaeka þoto okoipakoa upaka imaekarã ña'rĩjãitirã Espiritu Santore kireka ña'rĩro'ika. ¹¹ I'supaka sabaaeka be'erõ'õjĩte wejeþemarõ'õþi, ikuþaka Tuparãte ãrĩka:

—Mi'i imaki Yimaki wãtaka ñoñuka. Jia jĩjimaka ñime mika,— kire kẽrĩka.

*Satanáre koriko*peka Jesúre ba'iaja baarika ãaokaro'si
(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Topi mae þo'imajamatorã Jesúre ke'ewa'rika Espírítu Santo. ¹³ I'supaka kire kibaaeka þoto í'þarã þo'imajarakarími Jesúre torã imatapaeka. Torã kimaeka þoto, “¿Yaje ritaitaka Tuþarãte takaja yi'yuka kime?”, ãrîwa'ri kire korirî Satanáre kipõ'irã þemakotowirika. I'supaka kire kibaako'omakaja ba'iaja baaberikaki Jesús. Suþabatirãoka þo'imajamato imaekarõ'õ simamaka, werika wa'iro'sitakaja imaekarõ'õ simako'omakaja ángelrãkare kire ãarîrîroyika.

Galilea ka'iarã mamarítaka Jesúre wãrõũ'mueka
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Juanre wêkomaka imariwi'iarã Herodete tarũjeka be'erõ'õ Galilearã Jesúre a'rika. Torã keyaeka þoto, “Ikupaka Tuþarãrika bojariroka ima”, ãrîwa'ri þo'imajare kiwãrõeka. ¹⁵ Torãjîrã mae,

—Mae sarã seyarũkia, koyiaja sajariwa'yu, mamarokapi Tuþarãte þo'imajare jã'meũ'murũkia. I'supaka simamaka ba'iaja mija baaika i'yopiþaraka saja'atatirã, Tuþarãrika bojariroka takaja mija ã'mitiripeþabe kirirã mija imaokaro'si,— ãrîwa'ri nare kiwãrõeka.

Wa'ibaarimaja imaekarãte Jesúre akaeka kika wãrũrimaja nimaokaro'si
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ I'tojîrã mae, Galilea þa'warijepi a'ririjaparaka, Simón, suþabatirã kibe'erõ'õkaki Andrés wa'ibaarimaja imaekarãte Jesúre ãatõþoeka. I'supakaja þa'warã wãpua taabaraka nimaekarõ'õrã naþõ'irã keyaeka. ¹⁷ Naþõ'irã eyatirã,

—Dajoa yika. Wa'ibaarimaja imariþotojo, mae þuri yire ã'mitiripeþawa'ri, þo'imajare yiro'si rêarimaja mijare ñimarũjerãnu,— nare kêrîka.

¹⁸ I'supaka nare kērīka potojo sarāja nawāpua yiatatirā kika na'rika.

¹⁹ Toḻi ate sa'riwa'ribaji a'ririjaparaka, Santiago, kibe'erō'ōkaki Juanka nimaeka poto Jesúre nare ĩatōpoeka. Īrā ĩ'parā nimaeka Zebedeo makarā. Kūmuarā wāpua jiebaraka nimaeka. ²⁰ I'supaka imaekarāte ĩatōpotirā nare kiakaeka. I'supaka nare kēpakā'ā kika na'rika naro'si mae. I'supaka simamaka nakūmuarā naḻaki Zebedeore tuika, kire jeyobaarimajapitiyika.

Satanárīka ima ña'rjāikakite Jesúre jieka

(Lc 4.31-37)

²¹ Galilea pa'warō'ōpi a'ritirā Capernaúm wejearā kika wārūrimajapitiyika Jesúre eyaeka. Judiotatarāte jērītaroyikarīmi simaeka poto narērīriwi'iarā Jesúre kākaka. Torā kākaturā mae po'imajare kiwārōū'mueka. ²² Tuparāte kire ārīrijayu upakaja jia nare kiwārōeka ā'mitiritirā, “Kiwārōika upaka wārōirāte ā'mitirikoribeyurā yija ime. Jia wājitāji pūpajoaiki imarī tērītaka wārōrimaji kime”, narīpūpajoaeka. ²³⁻²⁴ I'supaka nimaekarō'ōrā ĩ'rīka Satanárīka ima ña'rjāikakite imaeka.

—Jesús, Nazaretkaki, ¿dakoia oka mika yijareka ima-maka, yijare mijo'ayu? ¿Kopakaja yijare riatatiyarīji mi'tayu bai je'e? Mire ñiawārūyu, Tuparāte pūataekaki mima imarī, ba'iaja baakoribeyuka mime,— Jesúre kērīka akaserebaraka.

²⁵ I'supaka kēpakā'ā,

—Mijaiasi. Kire mija'atabe,— Jesúre kire ārīka.

²⁶ I'tojīte mae po'imajire taratatirā jājia akasererikapī ikipī Satanárīka kireka ima porika. ²⁷ I'supaka ima ĩakoriberikarā imarī, ritaja torā imaekarāte marākā'ā baawārūberijīka najarika. I'supaka imawa'ri, natiyaja ikupaka narību'aeka:

—¿Marākā'ā kibaayu? Mamaka wārōrimiji simarijiyu. I'supakajaoka kijā'meika upakaja Satanárika ima pariji kire yi'yua,— pō'imajare ārika.

²⁸ I'supaka kibaekarō'ōjite ritaja Galilea ka'iakarāre sōrīpataeka.

Pedro mañeko wāmaria imaekakote Jesúre tāēka

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ I'supaka baaweatirā Jesúre porywa'rika narēririwi'iareka kimaekarō'ōpi. Santiago, Juan Jesúka a'rikarā Simón, Andréka ĩ'parārika wi'iarā. ³⁰ Torā neyaeka poto ikupaka Jesúre narīka:

—Simón mañeko wāmaritaka imako. Supa imarī kopeyurūkiareka takaja peyuko koime,— narīka.

³¹ Topi kopō'irā eyatirā kopitakarā ñi'atirā kore kibaimi'mataeka. I'supaka kore kibaeka potojo wāmaria koimakopeka koreka o'rika. I'supaka jariwa'ri, nare ba'ariji'abaraka koimaeka mae.

Rīkimarāja risirika nareka imamaka wāmaria imaekarāte Jesúre jieka

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² I'sirimi aiyate ka'raeka be'erō'ō rīkimarāja jīñurā, Satanárika ima ña'rījāikarāteoka Jesús pō'irā ne'eeyaeka.

³³ Nimaupatiji i'sia wejeakarā rērīkarā kimaeka wi'ikoperekarā. ³⁴ I'supaka nabaamaka, ritajakaka risirika nareka imaekarāte kijieka. Supabatirāoka Satanárika ima ña'rījāikarāte jiebaraka, “Tuṣarā Maki mime”, kire ārīwārūrūkirā nimako'omakaja, sakijairūjeberika.

Galilea ka'iarā tuṣaraka, judiorākare rēririwi'iarā Jesúre wārōroyika

(Lc 4.42-44)

³⁵ Topi ate, bikitojo ñamiji pō'imajamatorā Jesúre a'rika, Tuṣarāka jairī. ³⁶ I'supaka baarī ke'rika be'erō'ō

kimabepakã'ã ãawa'ri, Simón kijeyomarãpitiyika kire mo'arĩ na'rika. ³⁷ Supa imarĩ, kimaekarõ'õrã eyatirã,

—Ritaja ðo'imajare mire mo'ayuma,— kire narĩeyaeka.

³⁸ I'supaka kire narĩko'omakaja ikupaka nare kiyi'rika:

—Dajoa, aþewejaarã Tuþarãrika mabojataparĩ, i'supakaro'siji yi'taeka simamaka,— nare kërĩka.

³⁹ I'supaka nare kërĩka be'erõ'õþi Galileaka'ia ritatojo kijeyomarãpitiyika kituritapaeka mae. I'supaka tuþaraka torã narëririwi'ia imaekarõ'õrã rakakaja kiwãrooyika. I'supaka baatapabaraka Satanãrika ima ña'rjãikarãteoka kijieka.

Kiþo'iarã kãmia þo'ijirikakite Jesúre jieka

(Mt 8.1-14; Lc 5.12-16)

⁴⁰ I'supaka turitapabaraka kimaeka þoto kiþo'iarã kãmia þo'ijirikakite* Jesús þõ'irã etaeka. Kiþõ'irã etatirã, kiwãjitãji kiñukurupaeka kire jiyiþupayeewa'ri. I'supaka baatirã ikupaka kire kërĩka:

—Yire mijieriyapaye'e, yire mijiebe.—

⁴¹ I'supaka këpakã'ã, Jesúre kire wayuãaeka mae. Supa imarĩ kire rabetirã ikupaka kire kërĩka:

—Å'ã yiyapaika sime. I'supaka simamaka jia mijape mae,— kire kërĩka.

⁴² I'supaka kire kërĩkarõ'õjiteje kãmia kireka imakoþeka yayaeka. ⁴³⁻⁴⁴ I'supaka imakoþekakite a'rirã baaeka ruþu ikupaka Jesúre kire ãrĩka:

—Mia'mitipe. Mire yibayaika majaroka ritaja þo'imajare bojapibabekaja, wãrũaja a'ritirã miþo'ia mibeape kurarãkakakite. Kire samibeawearãka þoto Moisés imaekakite nare já'meroyika upakaja mibaabe. I'supakajaoka jia miþo'ia jayua imarĩ, jjimaka imawa'ri i'þarã wĩ'ñaka wëkoakaka Tuþarãro'si kurare joejirã kire

* 1:40 Leproso

mijibe. I'supaka kibaarāka be'erō'ōpi, “Kāmika ratakī imakoperoyirapakiji jia kipo'ia jayu mae”, ɸo'imajare mireka āriwārāñu,— kire kērīka.

⁴⁵ I'supaka kire kērīko'omakaja ritaja ɸo'imajare sakibojapibapataeka. I'supaka kēñua ā'mitiritirā, Jesús ɸō'irā rīkimarāja ɸo'imajare rērīka kire ĩarika yapawa'ri. I'supaka nimaeka simamaka, wejeñe'metājirā ɸuri kituriberiroyika. I'supaka simako'omakaja rīkimarā ɸo'imajare imabeyurō'ōrā ɸuri kituritaparoyika. I'supaka kimaroyika simako'omakaja ritaja wejeakarā rīkimarāja ɸo'imajare kipo'irā etaeka.

2

Ritaja kipo'ia rī'mepatabeyuka imariɸotojo ōñia imaekakite Jesúre jieka

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹⁻² I'supaka ñoapañaka kimatapaeka be'erō'ō, Capernaúm wejearā Jesúre ɸe'rietaeka ate. I'supaka simamaka ā'mitiritirā, rīkimarāja ɸo'imajare kipo'irā rērīka mae. I'supaka baawa'ri wi'ia ɸurutērībakarāja nimaeka. I'supakajaoka simaeka ɸēteɸē'rōtopioka kopereka wā'ta. I'supaka nimamaka nare kiwārōeka mae. ³ I'supaka baabaraka kimaeka ɸoto botarakamarāre kipo'irā etaeka. Ritaja kipo'ia rī'mepatabeyukate* kipeyurūki ɸemapi ne'era'aeka. ⁴ Rīkimarāja ɸo'imajare imaeka imarī marākā'ā baatirā kākawārūberīwa'ri, wi'ipema ĩrātiji imaekarō'ōrā kire ne'emirīwa'rika. Topi mae, Jesúre imaeka ko'apito wi'irupututua napoeka. I'supaka baatirā kipeyurūkiapi Jesús ɸō'irā kire naja'aruetaeka. ⁵ “Jia yire yi'riwa'ri, i'supaka nabaayu”, nareka kērīɸupajoeka. I'supaka ɸupajoabaraka,

* 2:3 Paralítico

—Yijeyomaki, mae ba'iaja mibaaikareka mireka sayi-
jiewu,— ritaja kiṑo'ia rī'mepatabeyukate kērīka.

⁶⁻⁷ I'suṑaka kire kērīka ṑoto, ikuṑaka ṑuṑajoabaraka
Moiséte jā'meka wārōrimajare ruṑajiyeka: “¿Dako
baaerā i'suṑakataka ī'ire jaiyu je'e? I'suṑaka āṑaraka
‘Tuṑarā uṑakatakaja ṑime’, kiōrīkoṑeyu ruku bai je'e.
Tuṑarā ī'rīkaja imaki ba'iaja mabaaika jūjewārūrimaji”,
narīṑuṑajoaeka. ⁸ I'suṑaka ṑuṑajoabaraka nimaeka Jesúre
ōrīwārūeka.

—¿Dako baaerā suṑa mija ṑuṑajoayu? ⁹⁻¹⁰ ¿Diroka
kire ṑarījīkareka jia mija ṑuṑarijīñu ruku? “Ba'iaja
mibaaikareka jia mijayu mae”, kire ṑarījīka, “¿Yaje
rita kire kērītiyayu?”, ni'ioka ārīwārūberijīka sime.
“Mi'mitirā, miṑeyurūkia me'ewa'ṑe”, kire ṑarījīka ṑuri
ṑañu uṑakaja simamaka īatirā “Rita kēñu”, yireka mija
ārīrāñu. ṑo'imaja Ma'mi ṑimamaka, Tuṑarāte yire
ṑūataeka ika ka'iareka ba'iaja ṑo'imajare baaika yijū-
jeokaro'si. Suṑa imarī “Rita, i'suṑaka kibaakaro'si
Tuṑarāja kire jā'meiki”, yireka mija ārīwārūerā, ikuṑaka
mijare yibeerā baayu,— nare kērīka.

Torājīrā mae, ritaja kiṑo'ia rī'mepatabeyuka
imaekakite ikuṑaka kērīka:

¹¹ —Mi'mirīkatirā miṑeyurūkia me'eṑe'riwa'ṑe
miwi'iarā,— kire kērīka.

¹² Suṑa kērīka ṑotojo kimi'mirīkaeka. ṑo'imajare rīki-
marāja īaeka wājītāji mi'mirīkatirā, kiṑeyurūkiapitiyika
kiṑoriwa'rika. I'suṑaka nare kibaabeamaka īatirā ritaja
torā imaekarā ṑo'imajare jījimaka jarika. Suṑa imarī
Tuṑarāreka jia ṑuṑajoawa'ri ikuṑaka narīka:

—Jiitakaja Tuṑarāte baaika maekaka ṑuri samaiyu.
Ikuṑaka kibaaika īakoribeyurā maimaroyirape ruṑu,—
narīka.

*Levíre, “Dajoa yika wārūrimaji mimaerā”, Jesúre ārīka
(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)*

¹³ Torājīrā ate, Jesúre ꝑa'warījerā a'rika. Rīkīmarāja ꝑo'imajare kīꝑō'irā etamaka, Tuꝑarārika nare kiwārōeka.

¹⁴ Supa nare baaweatirā, toꝑi o'riwa'rikōrī Levī, Alfeo makire kīatōꝑoeka. Romatatarā īꝑarimarāro'si niñerū† jēñējīrūkirō'ōrā ruꝑaki. Naro'si i'suꝑaka baarimaji imarī, ritaja ꝑo'imajare impuesto kījīrūjerījarika. Kire īatōꝑotirā ikuꝑaka Jesúre ārīka:

—Dajoa yika.—

I'suꝑaka kēꝑakā'ā ā'mitiritirā, Levīre Jesúka a'rika mae.

¹⁵ Kika ke'rika simamaka kiwi'iarā eyatirā Jesúre kika ba'aeka. I'suꝑakajaoka rīkīmarāja Romawejeakarā īꝑarimarāro'si nañu uꝑakaja waꝑa jēñējīrimajare, suꝑabatirā aꝑerā “Ba'iaja baarimaja nime”, ꝑo'imajare ārīroyīkarā ꝑarīji Jesúka ba'aekarā. I'suꝑaka nabaaeka kire ā'mitirīꝑēairā jariwa'ri. Suꝑabatirā kika wārūrimajaoka imaekarā naka. ¹⁶ Jesúre i'suꝑaka baabaraka imaeka ꝑoto fariseokaka ꝑuꝑajoairā imariꝑotojo, Moiséte jā'meka wārōrimajare nare īaeka. Nare īatirā, ba'iaja baarimajaka imarika yaꝑabeyurā imarī, Jesúka wārūrimajare ikuꝑaka narīka:

—¿Dako baaerā ba'iratarāka mijare wārōrimajire ba'ayu?— narīka.

¹⁷ I'suꝑaka naꝑakā'ā ā'mitiritirā, ikuꝑaka Jesúre nare yi'rika:

—Jia dako risirīji'yumarīaja imarā ꝑuri īkobaarimajire yaꝑabeyurā. Wāmarīa imarā ꝑuri īkobaarimajire nare īkobaarika yaꝑairā. I'suꝑakaoka sime yiro'si. “Ba'iaja baabeyurā yija ime”, āñurāte jeyobaaokaro'simarīa yi'taeka. “Ba'iaja yija baarijayuareka i'yoa yija ime”,

† 2:14 Impuestos

ãñurâte ba'iaja baaika naja'ataokaro'si yi'taeka. I'supaka simamaka naka ñimarijaju,— nare kërîka.

“¿Marākā'ã simamaka, ba'abekaja imatirã Tuparãka jairika sime?”, ãrîwa'ri Jesúre najërîaeka

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Īrākuri, Juan ruṕuko'a jũjerimajika wãrũrimaja, supabatirã fariseokaka ṕupajoairã ĩrãrĩmi Tuparãte takaja ṕupajoabaraka ba'abekaja imaroyikarã. I'supaka nimarijajua ĩairã imarĩ, ikupaka Jesúre najërîaeka ĩrãrimarã:

—Juanre wãrũekarã Tuparãte takaja ṕupajoabaraka nimarĩmi ba'abeyurã. I'supakajaoka fariseokaka ṕupajoairãte ime. ¿Dako baaerã mika wãrũirã ṕuri i'supaka baabeyurã je'e?— kire narĩka.

¹⁹ I'supaka napakã'ã ikupaka nare kërîka:

—Ikupaka sime. Napitañi'aika niaerã no'yibojairã ṕuri sãawa'ri jĩjimaka imarã. Kika nimarõ'õjĩte takaja jĩjimakapi kika naba'ayu ruṕu. I'supakajaoka imarã nime yika wãrũrimaja. Yika wãrũbaraka nima ṕototakaja jĩjimaka ba'abaraka nime ruṕu. ²⁰ Yire nañi'arãñurĩmi ṕuri, yika nimabesarãka simamaka, ba'iaja ṕupayurã nima imarĩ, ba'abekaja nimarãñu.

²¹ Aṕeroka ã'mitirikõrĩ je'e: Saya bikijakaka, mamakapi maṕãijĩ'aberijĩka. Mamaṕãipi samapãijĩ'ajĩka, samajũjeika ṕoto, baie'ewa'ri bikijakato beriwa'ri jã'rĩbaji sajarijĩka simamaka. Ikupaka ãrĩrikopakaja sime saya bikijakakapi mijare yibojawãrõika: Mamakukukaka majaroka mijare yiwãrõika mamarĩ imara'aekakuku ṕitiyika mija ṕupajoarukea'si. ²² ã'mitirikõrĩ je'e: Iyaokoa mamaka ima

wa'ibikirāwēko ajea bikijaka baaeka wajorā maṗaaberijika. Bikijaka wajorā samapaamaka berijika simamaka. † I'supaka simako'omakaja i'supakarāja samapaajika, sarāja saririjĩñu. I'supaka simamaka, mamaka ima iyaokoa wa'ibikirāwēko ajeakaka baaeka mamawajorā samapaajikareka jia simajĩñu. Ā'mitirikōrĩ je'e: mamakukukaka majaroka mijare yiwārōika ā'mitiripēatirā, bikija mamarĩ mija baaroyika upakatakaja baabekaja mija imabe,— nare kērĩka.

Jērĩtarirĩmi simako'omakaja Jesúka wārūrimajare trigo rika e'etirā ba'aeka

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Judiotatarāte jērĩtaroyikarĩmi rioa imaekarō'ōpi Jesúre tērĩ'rika kika imaekarāka. Torā a'ririjaparaka kika wārūrimajare ōterikia e'etirā naba'aeka. ²⁴ I'supaka sanaba'amaka ĩatirā, fariseokaka pūpajoirā ikupaka Jesúre najērĩaeka:

—Yaje. Jērĩtarirĩmi ba'iraberika imabeyua. Mika wārūrimaja ōterikia e'etirā naba'aika, ba'irabeirā upaka nabaayu. Irĩmi i'supaka baarika jājika maro'si sime,— fariseokaka pūpajoirāte ārĩka.

²⁵ I'supaka kire narĩko'omakaja ikupaka nare kiyi'rika:

—Davidka imaroyikarā ba'arika naro'si imabepakā'ā kēsia imawa'ri, marākā'ā nabaaeka ŷyaje mija ōñu je'e? ²⁶ Ā'mitirikōrĩ je'e: Tuparāte jiyipupaka ōrĩriwi'ia ajeakaka baaeka imaroyika poto, kurarāka ĩpamaki imatiyaiki Abiata wāmeiki kimaeka. Kēsirabawa'ri Tuparāte jiyipupaka ōrĩriwi'iarā kākaturā pan imatiyaika Tuparāte jia baawa'ri napāāroyikakaka Davidre ba'aeka. Moisés imaroyikaki kurarāka imarātakaja “Sanaba'arū”,

† 2:22 En el proceso de fermentación, vino nuevo hace inflar la bolsa de cuero. Si el cuero de la bolsa es viejo y no flexible, puede reventarse.

kērīka simako'omakaja i'supaka kibaaeka. Sakiba'aeka poto kijeyomarāteoka Davidre saji'aeka. I'supaka nare kiruputamaka ĩatirā, Tuparāte kire boebariberika,— nare kērīka.

²⁷ I'supaka nare āriweatirā, ikupaka Jesúre nare ārika ate:

—Jia pō'imajaro'si simaerā Tuparāte jērītariirīmi baaeka. “Jērītariirīmi nimarūkiakaka takaja yi'paraka pō'imajare imarāñu”, āriwa'rimarīa Tuparāte nare pō'ijiaeka. ²⁸ Supa imarī Pō'imaja Ma'mi ñimamaka, jērītariirīmi imarikakaka Tuparāte yire jā'mewārūrūjeka. I'supaka ñima simamaka, “Ikupaka irīmi mija baabe, ika puri jiamarīa ima”, āriwārūiki ñime,— nare kērīka.

3

*Ki*pitaka baikōkotaeka imaekakite Jesúre jieka

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ I'sia be'erō'ō narērīriwi'iarā Jesúre kākaeka ate. Torā ĩrīka kiⁱpitaka baikōkotaekakite imaeka. ² Jesúre torā kākamaka ĩatirā ikupaka fariseokaka pūpajoirāte ikupaka pūpajoeka: “Jērītariirīmi ba'irabebeyurā maima simako'omakaja, ¿kiⁱpitaka baikōkotaekakite Jesúre jierāñu ruku?”, kireka narīpūpajoeka. “I'sirīmi i'supaka kibaarākareka, kire mokabaarāñu. ‘Tuparāte Moisés imaekakite o'orūjeka yi'riberiwa'ri ba'iaja kibaayu', marīrāñu”, narīpūpajoeka. ³ I'supaka napūpajoako'omakaja ikupaka Jesúre ārika kiⁱpitaka baikōkotaekakite:

—Pō'imaja wājītāji mimi'mirīkabe.—

⁴ I'supaka kire āriweatirā, ikupaka Jesúre ārika torā imaekarāte:

—¿Marākā'ā jērītariirīmi nimarijarirū āriwa'ri Tuparāte i'sirīmi maro'si pō'ijiaeka je'e? ¿Jía, ba'ia, supabatirā

po'imajare tããrika, nare jããrika, diba'i jibaji ima je'e?—
nare kërïka.

I'supaka nare kërïko'omakaja okamarïaja kire
na'mitirika. ⁵ I'supaka nimamaka boebakapi nare
ïabaraka, ba'iaja kipuparika simaupakaja kipitaka
baikökotaekakite nawayuïabepakã'ã. I'supaka
imaripotojo mae ikupaka kire kërïka:

—Mipitaka mitipatabe.—

I'supaka kire kërïka potojo kipitaka tïpatatirã jia ki-
jarika mae. ⁶ I'sia kibaamaka ïatirã fariseokaka pupa-
joairãte poriwa'rika Herodes po'imajapitiyika jaiokaro'si.
“¿Marãkã'ã baatirã Jesúre majããjïñu?”, ãrïokaika naka
najaibu'aeka.

Rïkimarãja pa'warierã Jesúre imaekarõ'õrã po'imajare
kipõ'irã etaeka

⁷ I'sia be'erõ'õ kimaekarõ'õpi poriwa'ritirã Galilea
pa'warierã Jesúre a'rika kika wãrürimajapitiyika. Torã
ke'rika poto tokarã pariiji rïkimarãja po'imajare kika
a'rika. ⁸ Torãjïrã mae, “Jiitaka Jesúre baabearijayu”,
po'imajare ãpakã'ã ã'mitiriwa'ri, rïkimarãja po'imajare
kipõ'irã etaeka. Judea, Jerusalén, Idumea, Jordánria
i'sipë'rõtorã, Tiro supabatirã Sidónkarã nimaeka.
I'siaraka wejekarã ñoakurirã imarã imaripotojo kire
ïarï netaeka. ⁹⁻¹⁰ I'supaka netaeka imarï, rïkimarãja
jïñurãte tããrijayuka kimamaka, “Kire yija rabejikareka,
jia yija jarijïñu”, ãrïpupajoawa'ri kire naraberiypaeka.
I'supaka simamaka kika wãrürimajare ikupakã'ã kërïka:
“Kûmua mija mo'abe, po'imajare rïkimarãja yire
rabewã'imarïrïjitoika simamaka. Yire natërïtajïkareka
kûmuarã yijãijïñu”, nare kërïka.

¹¹ Supabatirã Jesúre ïatirã Satanáríka ima ña'rĩjãikarã ï'ríka upakaja kiwãjitãji ñukurupatirã ikupaka nakasereroyika:

—Tuparã Makitakiji mime,— kire naríka.

¹² I'supaka napakã'ã,

—Po'imajare samija bojapíba'si, — jãjirokapi nare kãrĩroyika.

Ï'poũ'puarãe'earirakamarã kika wãrũbaraka imarũkirãte Jesúre wã'maeka

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³⁻¹⁵ I'sia be'erõ'õ ïmimapemarã mirĩwa'rírã kibaaeka poto, kire jiyuekarakamakire kiakaeka. Ïmimapemarã kika neyaeka poto ï'poũ'puarãe'earirakamarãre kiwã'maeka kijeyomarãro'si. I'supaka nare baatirã, “Yirika po'imajare wãrõtaparĩ mijare yipũatarãñu. Supabatirã Satanáríka ima ña'rĩjãirãte po'imajareka ‘Mija pøpe’, mija ãrĩrãka upakaja naporirãñu”, nare kãrĩka.

¹⁶ Ï'poũ'puarãe'earirakamarã kiwã'maekarã ikupaka nawãmea imaeka: Simón wãmeikiteje ï'paroka wãmeiki kimarika yapawa'ri, Pedro Jesúre kire wãmejĩ'aeka.

¹⁷ Aperã kijeyomarã wãmea ikupaka imaeka: Santiago, kibe'erõ'õkaki Juanpitiyika, Zebedeo makarã nimaeka. Ï'rã ï'parãte Boanerges Jesúre wãmeyeeka. Nokapi samarijikareka, “Wĩpo makarã”, ãrĩrika simaeka. ¹⁸ Aperã imaekarã: Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Alfeo maki Santiago, Tadeo, supabatirã imaekaki, Simón, Celotekaka pupajoaeka mirãki. ¹⁹ Supabatirã Judas Iscariote. Iki imaerã baaekaki Jesúre bojajããrimaji.

“Satanáríkapi Jesúre ba'irabeyu”, ãrĩwa'ri kire nok-
abaaeka

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23)

²⁰ Nare e'eweatiṙā, kika wārūrimajaka wi'iarā ate Jesúre ɸe'rika. Torā neyaeka ɸoto rīkimarāja ɸo'imajare naɸō'irā rērika ate. Suɸa imarī no'ojīteoka maba'awārūberijīka naro'si simaeka. ²¹ I'suɸaka kire nabaaiika ā'mitiriwa'ri, “Jiamarīa ɸuɸajoaiki kime je'e mae”, kirīrāre kireka ārika. Suɸa imarī kire akarī netaeka nawi'iarā kire e'ewa'yaokaro'si.

²² Moiséte jā'meka wārōrimaja Jerusalénpi etaekarā ikuɸaka Jesúreka ārikarā:

—Satanárika ima īɸamaki Beelzebú kiɸuɸakarā ña'rījāikaki kime. Suɸa imarī Beelzeburikaɸi ba'iaja nareka ña'rījāikarāte kiɸoatayu,— āriwa'ri ba'iaja kireka najaika.

²³ I'suɸaka naɸakā'ā ā'mitiritirā, “I'suɸakamarīa sime”, āriwa'ri nare bojaokaro'si Jesúre nare akaeka:

—¿Yaje ikuɸaka kirikaja Satanáre baajīñu ruku? “ɸo'imajire ba'iaja jūaerā kireka miña'rījāibe”, āriɸotojo ɸmarākā'ā baatirā “Kireka miɸope”, āriwa'ri kirikaja kēriwārūjīñu ruku? I'suɸakamarīa sime. ²⁴ Ikuɸaka sime aɸea: Īrātata imariɸotojo najāāribu'atirā, jia ĩrātiji ɸuɸaritiirā nimawārūberijīñu. ²⁵ I'suɸakajaoka simajīñu ĩrāwi'irekaja imarāro'si. ²⁶ I'suɸakajaoka simajīñu Satanáro'si. Kirika imaka kijīrijīka jājimarīka jariwa'ri dakoa kibaawārūberijīñu,— Jesúre nare ārika.

²⁷ Ikuɸaka aɸeroka nare kibojaka ate:

—Īrika o'yiokaki wi'iarā kiba'irījia ē'marī eyajīkire, “Āja'a, miro'si simarū”, āriwa'ri kire ĩjiberijiki. I'suɸaka baabeyuka kimamaka, o'yiokakire werika baatirā, kire kiɸi'ɸejīka be'erō'ōpi ɸuri kiba'irījia kē'majīñu. I'suɸakajaoka sime yiro'si. Satanáre tēriwa'ribaji imaki imarī, Satanárika ima ña'rījāikarāreka yiɸoatarijayu. I'suɸaka baawa'ri kijā'mekoɸeirāte kiro'si

yikūmuriarijayu. Suḡa imarĩ i'suḡaka yibaaokaro'si yire jeyobaabeyuka kime Satanás,— Jesúre nare ārĩka.

²⁸ Ikupaka nare kibojañujuka:

—Rita mijare ñaņu. Po'imajare ritaja ba'iaja baar-ijayua, suḡabatirā ritaja ba'iaja Tuḡarāreka najaika, i'yopi'riwa'ri kire sanaye'kariarūjemaka, ye'kariawārūiki kime Tuḡarā. ²⁹ I'suḡaka simako'omakaja Espiritu Santorikaḡi Satanárika ima ña'rĩjāikarāre yijiemaka ĩatirā, “Beelzeburiḡi nare kijieyu”, āñurāte, ba'iaja nabaaiḡa ye'kariaberijĩki kime Tuḡarā,— Jesúre nare ārĩka.

³⁰ “Beelzebú kiḡuḡakarā ña'rĩjāikaki imarĩ, i'suḡaka Jesúre baawārūyu”, kireka ĩ'rārimakire ārĩka ā'mitiritirā, i'suḡaka Jesúre nare ārĩka.

“*Ikuḡaka imarā nime yibe'erō'ōkarā, suḡabatirā yĩpakoarā*”, Jesúre ārĩka

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Torā ḡo'imajaka jaibaraka Jesúre imaeka ḡoto kiḡakore etaeka, kibe'erō'ōkarāḡitijika. Torā eyatirā ḡeterāja natuika. ḡēteḡi imatirā kire nakarūjeka.

³² I'suḡaka naḡakā'ā Jesús wā'tarā ruḡataekarāte ikupaka kire ārĩka:

—Miḡako, mibe'erō'ōkarāḡitijika ḡeterā imarā. Mire niariyapayū naņu,— kire narĩka.

³³ I'suḡaka naḡakā'ā ikupaka nare kēriḡa:

—ġMako koime yĩpako? ġNirā nime yibe'erō'ōkarā? Mae mijare yibojaerā baayu.—

³⁴ Suḡa nare ārĩtirā kiḡō'irā ruḡaekarāte ĩabaraka ikupaka kēriḡa:

—Yibe'erō'ōkarā, suḡabatirā yĩpakoarājaoka mija ime yika imarā. ³⁵ Mia je'e, ikupaka sime: Tuḡarāte yapaika uḡaka yi'yurā imarā yibe'erō'ōkarā, suḡabatirā yĩpakoarā,— nare kēriḡa.

4

Õterikia òterimajire òteika þupajoatirã Jesúre nare bo-jawãròeka

(Mt 13.1-23; Lc 8.4-15)

¹ I'sia be'erò'ò Galilea þa'warijerã Jesúre wãròeka ate. Torã ríkimarãja þo'imajare kipò'irã etaeka. I'supaka nimamaka ñawa'ri kũmuarã kijãirupaeka. Po'imaja þuri ni-maþatiji þa'warije ka'iareka oyiaja imaekarã. ² I'supaka nimamaka ï'rãba'ikakamarãþi bojawãròbaraka ikupaka nare kërïka:

³⁻⁸ —Ä'mitirikòrï je'e: Õterimaji òterikiyapea òterï ke'rïka. Sakiòterükirò'òrã eyatirã sakitaaeka þoto ï'rãri'o ma'arã jũjika wï'ñaka ba'aeka. Aþea ña'rïka äta watoþekarã kũþajï ka'ia imarò'òrã. Torã ña'rïka wãrũaja þu'ririþotojo aiyapeka sajoemaka jia rïkoariberiwa'ri sajïrïka. Aþea ña'rïka wi'siwatoþekarã. I'supaka imaekarò'òrã ña'rïka þuri þu'ririþotojo jia jãjiberiwa'ri saruiberika. Aþea jia ka'ia imaekarò'òrã ña'rïka. I'suparò'òrã ña'rïka þuri jia jãjitirã þu'rïka. Supa imarï ï'rãrijũki treinta rakao sarïkarika, aþerijũki sesenta rakao, aþerijũki þuri cien rakao rikarika,— äriwa'ri nare kibojaeka.

⁹ I'supaka simamaka ikupaka nare kërïka mae:

—I'tojirãja sime sakaka majaroka. Samija ä'mitiriwãrũye'e jia samija þupajoabe þuri,— nare kërïka.

¿Marãkã'ã simamaka bojawãròrikakakapï þo'imajare mi-wãròyu? äriwa'ri Jesúre najërïaeka

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ I'sia be'erò'ò Jesúre ï'rïkaja imaeka þoto kipò'irã imaekarã supabatirã kika wãrũrimajapitïyika rërïtirã ikupaka kire narïka:

—¿Marãkã'ã äririka mibojawãròyu?—

¹¹ I'supaka napakā'ā, ikupaka nare kērīka:

—Bikija ꝑo'imajare sōrīberika simako'omakaja maekaka ꝑuri ritaja kirirāte jā'mebaraka jia mija imaerā Tuparāte mijare sōrīrūjerijayu. Aꝑerāte ꝑuri kire ā'mitiripēabeyurā nimamaka bojawārōrikakakapi yibojarijayu. ¹² Ā'mitirikōrī je'e, bikija Tuparā majaropūñurā no'oeka ikupaka āñua: “Saniaika simako'omakaja ĩabeyurā upakaja nimarijayu. I'supakajaoka yibojaika ā'mitiritiyariꝑotojo ā'mitiripēabeyurā upakajaoka nimarijayu. I'supaka imabekaja, kire takaja ā'mitiripēairā imawa'ri, 'Ba'iaja yibaaika miye'kariabe', ārīwa'ri Tuparāte jēñeirā nimajāāeka. I'supaka āñurā nimarikareka sareka nare kiwayuĭajāāeka”, — Jesúre nare ārīka.

“*Iku*paka ārīrika sime ōterikia ōterimajire sōteika majaroka”, ārīwa'ri Jesúre nare sabojawaꝑu'ataeka

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Supabatirā mae ikupaka Jesúre nare ārīka ate:

—¿Yaje ōterikia ōterimaji majaroka mija ōrīwārūbeyu bai je'e? I'supaka mijare yimajarobojako'a mija ōrīpūabesarākareka, aꝑea mijare yibojakoperākaoka mija ōrīpūabesarāñu je'e,— nare kērīka.

¹⁴ I'supaka ārītirā ikupaka nare sakibojajiika:

—Ōterikia ōterimaji ārīwa'ri mijare yibojako'a Tuparārika bojataꝑarimaji upakaja sime. Supa imarī Tuparā majarouꝑakaja sime ōterikiyaꝑea. ¹⁵ Ī'rārimarā ꝑo'imaja imarā ma'arā ōterikiyaꝑea ña'ataeka upaka imarā. I'supaka imarā nimamaka Tuparārika na'mitirikopeika be'erō'ō Satanáre nareka saye'kariayu, kūꝑajīi sanorīkopeikareka. ¹⁶ Aꝑerā ꝑo'imaja imarā, āta watoꝑekarā kūꝑajī ka'ia imarō'ōrā ōterikiyaꝑea ña'rīka upaka imarā. Tuparārika ā'mitiritirā jījimaka

nimakopeyu. ¹⁷ I'supaka nimako'omakaja Tuparārika jia nare ña'rījāibeyurā imarī, nayi'yuaḗi āriwa'ri oka nare imamaka, supabatirā sapareaoka aḗerāte nare ĩariḗe'yomaka, ñojimarīji Tuparārika na'mitirikopeika naja'atayu. ¹⁸⁻¹⁹ Aḗerā ḗo'imaja imarā wi'siwatopekarā ōteriki yaḗea ña'rīka upaka imarā. Tuparārika ā'mitiriripotojo naḗupakarāja jītaka oyiaja imarika jitoirā nime. I'supakajaoka “Rīkimakaja niñerū yija rikarāka jia yija imarāñu”, āḗaraka waḗuju naḗupaka nare ḗakiyu. I'supaka imawa'ri, sareka takaja ḗuparibaraka imarijayurā imarī, Tuparārika naye'kariyu. Supa imarī saye'kariyurā imarī kiyapaika upakaja baabeyurā nime. ²⁰ Aḗerā ḗuri Tuparārika jījimakaḗi ā'mitiririjayurā. Ikuḗaka nime: Jia ka'ikirō'orā ōterikiyaḗea ña'rīka jia jājia ḗu'riwa'ri rīkimakaja saruika. Īrārijūki treinta rakao sarikarika, aḗerijūki sesenta rakao, aḗerijūki ḗuri cien rakao rikarika. I'sia rikarika upaka imarā nime Tuparārika jia ā'mitiripēairā. Jia kire yi'yurā imarī, kiyapaika upaka oyiaja baairā nime,— nare kērika.

Peria yaaboaika upaka ḗupajoatirā, Jesúre nare bo-jawārōeka

(Lc 8.16-18)

²¹ Ikuḗaka nare kērika ate:

—Peria mawāāyu, jia yaaboairō'ō imarika yaḗawa'ri. I'supaka simamaka jotorokarā mu'aḗāārūkimarīa sime.

²² I'supakajaoka sime ika mijare yibojaika jia ḗo'imajare ōriḗūabeyua simako'omakaja Tuparāja “Ikuḗaka sime”, kērīrāka ḗoto sanorīrāñu. ²³ Mijare yibojaika jia mija ōriwārūriyaḗaye'e, jia samija ḗupajoabe ḗuri, — nare kērika.

²⁴ I'supakajaoka nare kērika:

—Mijare ñañua mija ā'mitiripēabe. Samija ā'mitiripēaika ko'aḗitorāja, “Ikuḗaka simekā'ā”, mija

ãrĩwãrũokaro'si Tuparãte mijare jeyobaarãñu. I'supaka pemawa'ribaji kibaarãñu jiiitakarãja mijare jeyobaarũkika imarĩ. ²⁵ I'supakajaoka jiiibaji õrĩrika yapawa'ri sã'mitiyukate sapemawa'ribaji sakiõñaokaro'si Tuparãte kire jeyobaarãñu. Sã'mitiripẽariyapabeyukate puri kũpajĩ kiõrĩkopeika, Tuparãte kireka saye'kariarãñu, — nare kẽrĩka.

²⁶⁻²⁷ I'supaka pupajoatirã ikupakaoka Jesúre nare ãrĩka:

—Maiþamaki Tuparãrirã jiiikuku kio'arũjerũkiakaka mijare yibojaerã baayu mae. Õterikiyapea jia pu'yu upaka nime. Ìakõrĩ je'e: Õterimajire õterikia õteika be'erõ'õ ñamiareka, ñmiarekaoka, kikãñu poto, kãrĩbeyuka kima potooka sakiþu'rirũjemakamarĩa pu'ritirã, sapu'riweiyu. I'supaka sime “Sõñu upakaja sapu'yu ikupaka sime”, kẽrĩberiko'omakaja. ²⁸ Jia ka'ia imawa'ri, sõñu upakaja jãjia sajayurõ'õrãja pu'ririjayua sime õterikia. Mamarĩ sapu'yu poto ritabijikaja sime. I'supaka sima be'erõ'õ jo'babajijũki jariwa'ri sapũñuayu. Torãjirã kopakaja saruiyu mae. ²⁹ Õterikia bopakã'ã ãatirã, “Saye'eye'e”, ãrĩpupajoatirã saba'ipite se'erĩ a'yu. Õterikia pu'ririjayu upakajaoka sime Tuparãrirãro'si. “I'supaka sime”, narĩwãrũberiko'omakaja, Tuparãte yapaika upaka jia baairã nare kijarirũjerijayu,— nare kẽrĩka.

“*Õterikia mostaza wãmejijũki yape upaka sime*”, ãparaka Tuparãte jã'merũkiakaka Jesúre wãrõeka

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Aþeroka ikupaka nare kibojaeka ate:

—Tuparãte ritaja kirirã imarãte jã'merũkiakaka jiiibaji mija õñaokaro'si, ikupaka majaroka mijare yiwãrõerã baayu. ³¹ Õterikia mostaza yapea moteika upaka nime Tuparãrirã. Ritaja apea õteriki yapea kũpajĩbajirĩjiaka sime mostaza yapea. ³² I'supaka simako'omakaja sapi

pu'ritirā aɸea ɔteriki tērīwa'ribaji ĩmirā saɸu'riweiyu. I'suɸaka imawa'ri rĳikimakaja ņoaka sarĳĳia imamaka ijia jājia yaaika ɸoto wĳ'ņaka sarā ru'yu. Ā'mitirikōrĳ, i'suɸakajaoka nime Tuparārirā naro'si. Mamarĳ rĳikimamarĳrāja kire ā'mitiripēairāte imako'omakaja, sabe'erō'ɔbaji ɸuri rĳikimarāja kire ā'mitiripēairāte imarĳjarirāņu,— nare kērĳka.

³³ Norĳwapu'ataekarō'ɔjĳrā, i'suɸaka rĳikimaka mabarobojarikapi ɸo'imajare kibojawārōroyika. ³⁴ I'suɸakapi oyĳaja ɸo'imajare kiwārōroyika. Suɸa simako'omakaja ĳ'rĳkaja kika wārĳrimajapĳtiyika kimaroyika ɸoto ɸuri, bojawārōrirokakaka jia nare kibojawapu'ataroyika.

Werika wejea nare baaeka Jesúre o'ataeka

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ I'sirĳmĳi na'irā simaeka ɸoto ikuɸaka kika wārĳrimajare Jesúre ārĳka:

—Dajoa, ɸa'wa mawaata'riwa'rĳrā.—

³⁶ I'suɸaka kēɸakā'ā, ɸo'imajare a'ribojaweatirā, Jesúre jāmaeka kĳmurā najāika. Suɸa imarĳ saɸi naka ke'rika mae. Aɸea kĳmuareka imaekarāoka nabe'erō'ɔ tērīwa'rĳkarā. ³⁷ Torā natērĳrĳjarika ɸoto jājia wĳrōa baeű'mueka. Sabaemaka jājia ɸakuwa'ri kĳmuarā jimarĳa okoa jāika. Suɸa imarĳ kĳmuarā okoa ɸurueka mae. ³⁸ I'suɸaka simako'omakaja kiruɸuko'a ņu'takarā ɸeatatirā kĳmui'toɸearā Jesúre kārĳjāmaeka. I'suɸaka kimamaka ĳatirā, kika wārĳrimajare kire tōrōeka.

—Mia'mitipe wārōrimaji. Maņa'mirā baayu. ĳJia bai miro'si sime je'e?— kire narĳka.

³⁹ I'suɸaka naɸakā'ā ā'mitiriwa'ri, mi'mirĳkatirā ikuɸaka kērĳka:

—Mibaea'si wĳrōa, i'suɸakajaoka ɸakuri,— sakēɸakā'ā so'rika mae.

Wĩrõa baetiyyika, supabatirã okoa pakurimarĩa jarika
⁴⁰ Torãjĩrã mae,

—¿Dako baaerã mija kĩkiko'o je'e? ¿Jia yire
 yi'riberiwari "Yijare ĩarĩrĩwãrũiki kime", yireka
 ãrĩbeyukajirã mija ime bai?— nare kẽrĩka.

⁴¹ I'supaka kẽrĩko'omakaja jimarĩa pupatawari, "¿Maki
 kime ruku ĩĩ? Wĩrõa, okoa pariiji kire yi'yua", ãparaka
 najẽrĩabu'aeka.

5

Gerasa ka'iareka Satanarika ima ña'rĩjãikaki majaroka

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ I'supaka simaeka be'erõ'õ Jesúre kika imaekarãpi-
 tiyyika Gerasa ka'iarã tẽrĩeyaeka. ² Tẽrĩeyatirã Jesúre
 marĩwa'rika poto ĩ'rĩka Satanarika ima ña'rĩjãikakite
 kire torika. Majaka ãta wi'iarã nataroyikarõ'õpi
 Jesús põ'irã ketaeka. ³ Torã kimaeka wejabitika
 upaka oyiaja imaroyikaki imarĩ. Perumijiaپی kire
 napi'peroyika simako'omakaja ñojimarĩji pi'peberikaki
 upaka kijariroyika. ⁴ ĩ'rãkurimarĩa kiãñaraka, kipitakaoka
 kire napi'peko'omakaja sakitũrutataroyika. I'supaka
 kimamaka po'imajare marãkã'ã kire baawãrũberiroyika.
⁵ I'supaka imaki imarĩ, ĩmi, ñamioka, ĩmima
 watopekarã, majaka nataroyikarõ'õrã akaseretapabaraka
 kituritaparoyika. I'supaka imatapabaraka tĩmarĩji ãtapi
 kipo'ia kiwa'etaparoyika.

⁶ I'supaka kimaekarõ'õpi Jesúre ĩatirã kipõ'irã
 kirĩrĩra'aeka. Kipõ'irã eyatirã kiwãjitãji kiñukurupaeka,
 "Marãkã'ã yibaaberijiki kime", kipupaka kire ãrĩka
 simamaka. ⁷⁻⁸ I'supaka kimamaka, ikupaka Jesúre kire
 ãrĩka:

—Mia'mitipe Satanarika ima. ĩĩre kipupakareka mi-
 marõ'õpi mipope,— kire kẽrĩka.

I'supaka kēpakā'ā,

—Jesús, Tuḡarā tērīrikaja imatiyaiki Maki mime. ¿Marākā'ā yire mibaaerā baayu mae je'e? Tuḡarāte ĩaika wājitāji, “Ba'iaja mibaaika ḡarea ba'iaja mire baabesarāki yi'i mae', yire meḡe”, — akasererikapi Satanārīka ima ña'rījāikakite ārīka Jesúre.

⁹ I'supaka kēpakā'ā ikupaka Jesúre kire ārīka:

—¿Marākā'ā miwāmea?—

I'supaka kire kēpakā'ā,

—Legión ñime, rīkimarā ba'irā yija ima simamaka.—

¹⁰ Supabatirā “Ika ka'iaḡi yijare miḡoata'si”, jimarī Jesúre kērīrijarīka. ¹¹ I'supaka simaeka ḡoto nakoyikurirā rīkimakaja ba'abaraka jējewēkoa ḡa'itaeka ĩmimajā'āreka.

¹² I'supaka simamaka ikupaka Satanārīka ima kire ārīka:

—Kireka yijare miḡoataye'e, “Jējewēko ḡupakarā mija ña'rījāibe”, yijare meḡe,— āḡaraka kire najjēneka.

¹³ I'supaka napakā'ā,

—Torā mija a'ḡe,— nare kērīka.

Topi mae ĩmirījireka ña'rījāitiirā imakoḡekarāre ḡorika, jējewēkoa imaekarā ña'rījāiokaro'si. Supa imarī jējewēkoa dos mil rakamaki imaekarā Satanārīka ima nare ña'rījāimaka jājia narīrīwa'rika. Rīrīwa'ritirā ḡusipemarā eyatirā topi naña'rīka ḡa'warā. I'supaka baawa'ri nimaḡatiji naña'miḡataeka.

¹⁴ I'supaka sabaamaka sārīrīrimaja rīrīwa'ritirā, wejearā, wejematorāoka ḡo'imajare sanabojaeka. Topi mae “¿Dakoa supa baaika?”, ārīwa'ri ḡo'imajare ĩarī a'rika. ¹⁵ Jesúre imaekarō'ōrā eyatirā, ikupaka Satanārīka ima kireka ña'rījāika imakoḡeroyikakite imamaka niaeka: “Jarīroaka jāāekaki, i'supakajaoka kimaroyika upakamarīaja, jia kiḡupaka japakā'ā, ña'rīyaaekaja ruḡaki kime mae”, ḡo'imajare ārīḡupajoaeyaeka. I'supaka kimamaka ĩatirā, jimarīa Jesúre nakīkika

“Tēriritakiji kime”, āriwa'ri. ¹⁶ Suḡabatirā Satanārika ima kireka Jesúre ḡoataekakaka, suḡabatirāoka jējewēkoa baaekakaka iāekarāte bojaeka aḡerāte. ¹⁷ I'suḡaka kibaaika ā'mitiritirā Gerasakarā Jesúre kikiwa'ri nawejeaḡi kipe'ririka nayapaeka.

¹⁸ I'suḡaka nimamaka toḡi ḡe'rira'aerā kūmuarā kijāika ḡoto ikuḡaka Satanārika ima kireka ḡoritapaekakite kire ārika:

—Mika a'ririka yaḡatiyarīji yiyayayu yi'ioka, — kire kērikoḡeka.

¹⁹ I'suḡaka kēriko'omakaja ikuḡaka Jesúre kire ārika:

—Yika a'ḡekaja, miwi'iarā miḡe'riwa'ḡe. “Yire wayuīaiki imarī, jia Maḡpamakire yire baayu”, āriwa'ri mirīrāre mibojaokaro'si,— kire kērīka.

²⁰ I'suḡaka kērīka yi'riwa'ri kipe'rika. ḡe'riwa'ritirā Decápolireka imaeka wejearā Jesúre kire baaeka majaroka kibojatapaeka. I'suḡaka kibaaeka ā'mitiritirā marākā'ā ḡo'imajare āriwārūberika, i'suḡaka ima ā'mitirikoriberikarā imarī.

Jairo makore Jesúre tāāeka

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Torājīrā kūmua ke'rikaḡiji Jesúre ḡe'rira'aeka ate. Saḡi ḡe'rietatirā ḡa'warijerā kirīkamarika ḡoto, rīki-marāja ḡo'imajare kiḡō'irā rērīka. ²² I'suḡaka nimaeka ḡoto judīorākare rērīriwi'i īḡamaki, Jairo wāmeikite Jesús ḡō'irā etaeka. Suḡabatirā kiwājītāji kiñukurupaeka.

²³ Suḡabatirā ikuḡaka kire kērīka:

—Yimakore ḡuḡaririrā baayu. Miḡitaka koḡo'iarā mija'aḡearika yiyayatiyayu kojājiokaro'si,— kire kērīka.

²⁴ I'suḡaka kire kēḡakā'ā, Jesúre kika a'rika mae. Toḡi koḡakaja rīkimarāja kīirika ḡo'imajare kika a'rika. ²⁵ Na'rika nawatoḡekaḡi ī'rāko wāmarīa imaekakote torā imaeka. Ī'ḡoū'ḡuarāe'earirakakuri

wejejë'rāka koeyawa'rika ꝑu'uriweoko jīsia ka'wisijūabaraka. ²⁶ Ī'rīkaremarīa ikobaarimajare kore nikobaarūjekoꝑeroyika. I'suꝑaka nabaaika wꝑa koniñerū imakoꝑeka ritaja nare kōjijꝑataroyika. I'suꝑaka baariꝑotojo jā'rībaji kojaririjarika. ²⁷ I'suꝑaka baabaraka koimaeka ꝑoto “Wāmarīa imarāte jimarīa Jesúre bayayu”, ārīrika koā'mitiroyika. I'suꝑaka simamaka koimaeka wā'tarā Jesúre etamaka ĩatirā, rīkimarāja ꝑo'imajare imaeka watoꝑekapi kipēterō'ōrā koeyaeka. ²⁸ Jesúre imaekarō'ōrā eyatirā “Kijariroaka yiraberākareka jia yijarirāñu”, kōrīꝑuꝑajoaeka koꝑuꝑarō'ōꝑi. I'suꝑaka ꝑuꝑajoawa'ri kijariroaka korabeka mae. ²⁹ I'suꝑaka kobaaeka ꝑotojo koreka so'rika mae. “Risirika yireka imakoꝑeika o'yua mae”, kōrīwārūeka. ³⁰ Kijarijoaka korabeka be'erō'ō, “Tērīrika ñimapi ĩ'rīkate tāāñu”, kipuꝑakapi Jesúre ārītika. Suꝑa imarī jorowa'ritirā ikuꝑaka ꝑo'imajare kērīka:

—¿Maki yijariroaka rabeko'oka?—

³¹ I'suꝑaka kēꝑakā'ā kika wārūrimajare ikuꝑaka ārīka:

—Miꝑō'irā rīkimarāja imarā mire rabeirā. ¿Marākā'ā simamaka “¿Maki yijariroaka rabeko'oka?”, meñu?—

³² I'suꝑaka kire narīka simako'omakaja ꝑo'imajare ĩabaotabaraka kire rabekakite kimo'arijarika. ³³ I'suꝑaka kimaeka ꝑoto “Yi'i, risirika ñima yire o'yaokaro'si mire rabeko'oko”, ārīꝑuꝑajoawa'ri kipō'irā koeyaeka. I'suꝑaka koꝑuꝑaka imako'omakaja kire kīkiwa'ri tarariꝑotojo ki-wājitāji koñukurupaeka. I'suꝑaka baatirā kobaaeka upakaja kire kobojaeka. ³⁴ I'suꝑaka kōꝑakā'ā, wayuñari-maji imarī, ikuꝑaka kore kērīka:

—Mae mia'mitipe yiwāyuñaiako. Yire yi'riwa'ri, jia mijayu mae. “Yirisirika yire o'yua”, ārīwa'ri jījimaka miꝑe'riwa'ꝑe mae,— kore kērīka.

³⁵ I'supaka kore kērīka poto judīorākare rērīriwi'i īpamaki Jairo wi'iaakarāre etaeka. Torā eyatirā ikupaka Jairote narīka:

—Mimako pūpaririko'oko. “Yimakore mibayape”, wārōrimajire merīa'si mae,— kire narīka.

³⁶ I'supaka narīko'omakaja,

—Ba'iaja pūparibekaja, yire miyi'pe,— Jesúre kire ārīka.

³⁷ Pedro, Santiago, supabatirā Santiago rī'ī Juan maekarakamarā tarāreje Jesúre akawa'rika. ³⁸ Naka a'ritirā, rērīriwi'i īpamaki wi'iarā jimarīa oparaka ni-maekarō'ōrā keyaeka. ³⁹ I'supaka nimamaka, ikupaka nare kērīeyaeka:

—¿Dako baaerā mija oyu? Pūpariribeyuko me'rōre ime. Kārīkako koime,— kērīka oparaka imaekarāte.

⁴⁰ “Kopakaja pūpariritiyaekako koime”, ārīwa'ri Jesúre neeka. I'supaka nimamaka īatirā, nare kiporirūjeka. Supabatirā pūparirikakote imaeka kurarakarā kopakiarā, supabatirā kika imaekarā maekarakamarāpitiyika kikākaeka. ⁴¹ Naka kākatirā kopitakarā kore ñi'atirā ikupaka kore kērīka:

—Talitá cum,— kore kērīka. (Mokarokapi marījīkareka, “Me'rō, mimi'mibe, mire ñañu”, ārīrika sime i'siroka).

⁴² I'supaka kērīka potojji mi'mirīkatirā, kojaarīkawa'rika. Ī'poū'puarāe'earirakakuri wejejē'rāka eyawa'yuko koimaeka. Ōñia kojaripe'pakā'ā īawa'ri, marākā'āoka ārīwārūberijika najarika kika imaekarā, i'supaka ima īakoriberikarā imarī. ⁴³ I'tojite,

—Aperāte samija boja'si,— nare kērīka.

Supabatirā ba'arika koro'si nare ke'era'arūjeka.

6

Nazaretwejearā Jesúre a'rika
(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Torājīrā mae, kika wārūrimajapitiyika Jesúre a'rika, kime'rārī kimaeka wejearā. ² Torā eyatirā jērītarirīmi simaeka ɸoto ɸo'imajare kiwārōū'mueka judíorākare rērīriwi'iarā. Kire ā'mitiritirā, “Jiitakaja ōñuka kime”, āriwa'ri marākā'ā narīwārūberika, i'supaka jaikite ā'mitirikoriberikarā imarī. I'supaka kibaamaka ikupaka ɸo'imajare kireka ārīka:

—¿Marākā'ā baatirā jiitakaja ī'ire ōrīpūayu? ¿Maki kire wārōekaki ruku? Maikoribeyua ɸariji ritaja baabeaiki kime,— narīka.

³ Supabatirā ikupaka narīka aɸea:

—María maki, ō'ōrā yaɸua yi'yerimaji kime. Supabatirā Santiago, José, Judas, Simónɸitiyika nama'miji kimema. Iki kima simamaka kibe'erō'ōkarā rōmijāoka ō'ōrā makaja imarā,— torā imaekarāte ārīka.

I'supaka simamaka “Yija upakaja imaki imarī imatiyabeyuka kime”, āriwa'ri kire na'mitiripēariyaɸaberika. ⁴ I'supaka naɸupajoamaka, ikupaka nare kērīka:

—Tuɸarāro'si bojaījirimajire “Jiitaka mare kibojayu”, ritaja ɸo'imajare kireka āñuka kime. I'supaka simako'omakaja kiɸo'ijirika wejeareka, kitā'omajataka ɸuri i'supaka āribeyurā,— kērīka.

⁵ Supa imarī jia kire nayi'ribepakā'ā, maikoribeyua nare kibeawārūberika. I'supaka imariɸotojo ī'rārimarāre takaja kiɸitaka ja'aɸeatirā wāmarīa nimaeka nareka ki-jieka. ⁶ Kitā'omajare kire ā'mitiripēabepakā'ā marākā'ā āriwārūberijīka Jesúre jarika. I'supaka imariɸotojo aɸea wejearā ɸo'imajare wārōtaɸarī ke'rika mae.

Jesúre kika wārūrimajare Tuɸarārika nawārō-tapaokaro'si mamarī kiɸūataū'mueka

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Ī'pou'puarāe'earirakamarā kika wārūrimaja imaekarāte Jesúre akaeka. Supabatirā kirika nare ja'ajiyetirā,

—Satanárika ima pō'imajareka ña'rījāikarāte mija pōatabe mijaro'sioka,— nare kērīka.

I'supaka nare āriweatirā ĩ'parimaki oyiaja Jesúre nare pūataeka aþea wejeareka imaekarāte wārōtapaokaro'si.

⁸ —Torā mija a'rirāka poto þan, yaipi'ia, niñerūoka mija e'ewa'ria'si. I'supaka simako'omakaja mija tu'ua takaja mija e'ewa'þe. ⁹ Supabatirāoka ũ'þuko'a, jariroaka mija jāāika takapiji mija a'þe,— nare kērīka.

¹⁰ Ikupakaoka ate nare kērīka:

—Wejearā yirika bojarī mija eyaũ'murāñu, wi'itakarāja mija imabe, aþe wi'i, aþe wi'irā baabekaja. Aþea wejearā mija a'rirāka poto takaja topi mija þoþe. ¹¹ Mija eyari-jarirāka wejerakakaja mijare e'etoriberiwa'ri, Tuþarārika ā'mitiripēarika nayapabesarākareka, jājiapi nare jaika ka'wisijūabekaja nare mija ja'atabe. Topi a'rirāka poto, ikupaka mija baabe: Mija ũ'þuko'arā ka'ia uyua eika mija þajepatebe “Yijare mija ā'mitiripēabeyua simamaka, Tuþarāte mijare ba'iaja mijare baarāñu”, — āriwa'ri kika wārūekarāte kērīka.

¹² I'supaka nare kērīka be'erō'ō pō'imajare wārōrī na'rika mae. Supa imarī naþō'irā eyatirā ikupaka nare narīka: “Ba'iaja mija baaika ja'atatirā Tuþarāte mija ā'mitiripēabe”, neyaekarō'ōrā imaekarāte nabojarijarika. ¹³ I'supakajaoka Satanárika ima ña'rījāika imaekarāte nareka sanajieroyika. I'supakajaoka rikimarāja wāmarīa imaekarāte iyebakapi yo'yebarakā, narisirika nareka ima no'ataroyika.

*Ikupaka sime Juanre reyaekakaka
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)*

¹⁴ Ritaja maikoribeyua Jesúre baabearoyika ã'mitiritirã þo'imajare sabojapibaeka. Þo'imajare i'supaka añua ïpi Herodesoka sõrikaki. I'supaka þo'imajare añua ã'mitiritirã ikupaka ï'rãrimarãre ãrïka:

—Juan, þo'imajare rupuko'a jũjerimajiji kime je'e aþeyari. Reyariþotojo ate õña jarijïki imarï, maikoribeyua kibeayu je'e aþeyari,— narïka.

¹⁵ Aþerã ikupaka ãrïkarã:

—Tuparãro'si bojaïjirimaji imaroyikaki Elías kime je'e aþeyari,— narïka.

I'supaka narïko'omakaja aþerimarã þuri ikupaka ãrïkarã:

—Bikija Tuparãro'si bojaïjirimaja imaroyikarã upaka kime je'e aþeyari,— narïka.

¹⁶ I'supaka najaimaka ã'mitiritirã, ikupaka Herodete ãrïka kiro'si:

—Juan bikija kirupuko'a yita'terũjekaki imariþotojo õña jariþe'ritirã i'supaka kibaabearijayu je'e aþeyari ate, — kërïka.

¹⁷⁻¹⁸ I'supaka kþpakã'ã, Juanre najããerã baaeka ruþu, kirï'ï Felipe rũmu Herodías wãmeikore ã'matirã Herodete koka imaeka. I'supaka kibaamaka, ikupaka Juanre kire ãrïka:

—Herodías mirï'ï rũmure me'maeka ba'iaja mibaayu, Tuparãte jã'meika yi'riberiwari, — ãrïwari kire kibojakoperoyika.

I'supaka kþpakã'ã, koka jia imarika yapawa'ri Herodete kire ñi'arũjeka kisurararãkare. Kire ñi'atirã þerumijiaþi þi'þetirã, wëkomaka imariwi'iarã kire natarika.

¹⁹⁻²⁰ “I'supaka kijaike wapa kire jããrika sime”, ãrïþupajoekako imarï, Herodíare kire jããrũjerika yapaeka. I'supaka kopupajoako'omakaja, Herodes þuri “Tuparãte yapaika upakaja jia wãjia baaiki Juanre

ime”, āriwa'ri jia jiyipupaka kireka ōrīkaki. Suḡa imarī Juanre kojāārūjeriyapako'omakaja kiyapaberikoḡeka. I'supakajaoka Juanre bojaroyika jījimakaḡi ā'mitirikaki imariḡotojo “Kibojaika upakaja yiyi'riye'e”, āriḡipotojo, sareka űa'rīyaarī kimawārūberika. ²¹ I'supaka Juanka kimako'omakaja “Ikuḡaka yibaajīkareka, yipupajoaika kitá'tewārūberijīñu je'e”, Herodíasre āriḡupajoekarīmi seyaeka. I'supaka kōriḡupajoekarīmi Herodete ḡo'ijirika wejejē'rāka sarākutorika. Suḡa imarī kiro'si ba'irabejīrimaja iḡarimarāre, supabatirā surararāka iḡarimarāreoka, Galilea ka'iakarā imatiyarimajareoka kiakaeka, “Mabayaarirā”, āriwa'ri. ²² Ritaja kiakaekarāte rērikarō'ōrā kākatirā Herodías makore nare bayatāābeaeka jījimaka nimaokaro'si. “Jiitaka mare kobaabeayu”, Herodes kijeyomarāḡitiyika āriḡupajoekarā. I'supaka imawa'ri ikuḡaka kore kērika:

—¿Dakoa mire űijirika miyapayau maekaka jiitakaja mibaaika wapa? Miyapaikaja mire jirā i'supaka űañu. ²³ Mire ḡakibeyuka yi'i, ika ka'iakaki iḡi imarī, ritaja yiba'irījia wapaḡa'riakaka űe'metājirō'ōjirā mire ijijiki imarī suḡa mire űañu,— Herodías makore kērika.

²⁴ I'supaka kore kēḡakā'ā, koḡakore jērīarī ko'rika mae.

—¿Dakoa kire yijēñerāñu ruku, ma'i?— kore kōrika.

I'supaka kōḡakā'ā,

—“Juan ḡo'imajare ruḡuko'a jūjerimaji ruḡuko'a yiyapayau”, kire meḡe,— kore kōrika.

²⁵ I'supaka kore kōḡakā'ā, jajuaja a'ritirā koḡḡamaki Herodes ḡō'irā koeyaeka. Kipō'irā eyatirā ikuḡaka kire kōrika:

—Juan ruḡuko'a yiyapayau. I'supaka simamaka kimarō'ōrā a'ritirā, sata'tetirā, seroarā saḡeatatirā yire samijibe maekakaja,— kire kōrika.

²⁶ I'supaka kōpakā'ā jimarīa Herodete ba'iaja pūparika. Juanre jārika yaḡaberiripotojo, mamarīji kore kērika kijaita'ariyaḡaberika. Po'imajare ā'mitirika wājītāji, “Miyapaikaja mire űjirāñu”, kēritika simamaka, ko-jēñeikaja kore kījirā baaeka. ²⁷ I'supaka simamaka űjimarīji ī'rīka kisurarate Juan ruḡuko'a ta'terī kīpūataeka. ²⁸ Torā eyatirā Juan ruḡuko'a ta'tetirā, seroḡemarā saḡeatatirā sake'era'aeka. I'supaka baarī ke'rikarō'ōḡi ḡe'rietatirā Herodías makore sakījika. Supa imarī iko mae kopakore sījikako.

²⁹ I'supaka Juanre nabaaka ā'mitiritirā, kika wārūeka mirārāte kīḡo'imirāka e'erī etaeka sayayeokaro'si.

Cinco mil rakamarā imaekarāte Jesúre jī'aeka

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ I'supaka simaeka be'erō'ō Jesúka wārūrimaja kirika bojataparī turikarāte ḡe'rietaeka. Supa imarī kīḡō'irā etatirā nawārōḡapaeka majaroka kire nabojaeka. ³¹ I'supaka simaeka ḡoto torā rīkimarāja ḡo'imaja i'tarijayurā, ḡe'ririjayurāoka imaekarā. I'supaka simamaka kika wārūrimajaka no'oḡjiteoka maba'awārūberijika Jesúro'si simaeka. Supa imarī ikupaka kika imaekarāte kērika:

—Dajoa, ḡo'imajamatorā kūḡajī majērītaerā, — nare kērika.

³² I'supaka nare kērika be'erō'ō, kūmuapi ḡo'imajamatorā naka ke'rika mae. ³³ Na'rirā baaeka ruḡu rīkimarāja ĩawārūekarā. I'supaka nabaamaka ĩatirā, ritaja wejeakarāre rīrīwa'rika Jesúre a'rikarō'ōrā. I'supaka baaekarā imarī, kijeyomarāḡitīyika torā keyabeyukajiji torā neyaweitika jājia rīrīwa'rikarā imarī. ³⁴ I'supaka nabaaka simamaka waata'rieyatirā marīwa'rikōrī rīkimarāja ḡo'imajare imamaka Jesúre ĩaeka. Torā eyatirā, ovejawēkoa nare ĩarīrīrimajire imabeyurā

upaka ɸo'imajare imamaka kĩaeka. I'supaka nimaeka Tuparãrika nare wãrõrimajire imaberika simamaka. I'supaka imaekarã nimamaka “Jia õrĩwãrũbeyurã nime. Supa imarĩ marãkã'ã baawãrũberijĩñurã nime”, ãrĩwa'ri wayuĩaekaki imarĩ, ritajakaka nare kiwãrõũ'mueka mae.
³⁵ Aiyate ka'rawa'rĩrã baaeka ɸoto kika wãrũrimajare kika jairĩ etaeka. Ikuɸaka kire narĩka:

—Na'irã sajaritiyu mae. Põ'imamato sime õ'õ. Supa imarĩ ba'arika imabeyua. ³⁶ Supa imarĩ wejekoyikurĩrã ba'arika waruaparaka ɸo'imajare imarõ'õrã sawaɸajĩba'arĩ na'rĩrũ,— kire narĩka.

³⁷ I'supaka naɸakã'ã ikuɸaka nare kěrĩka:

—Mijaja ba'arika nare mija ji'abe.—

I'supaka kēɸakã'ã ikuɸaka kire narĩka:

—¿Pan yija wapaĩjĩrãñu bai je'e wapaĩrĩtaka simako'omakaja? Rĩkimarãja ɸo'imajare imamaka, dosciento rakato denario sawaɸa simarãñu,— kire narĩka.

³⁸ I'supaka naɸakã'ã ã'mitiritirã, ikuɸaka nare kěrĩka:

—¿No'ojĩrãrakato ɸan mija rikayu je'e? Mija ãabe ruɸu.

— I'supaka kēɸakã'ã,

—Ĩ'rãɸitarakatojĩkaja sime. Supabatirã wa'iaoka ĩ'ɸarãjĩkaja ima,— kire narĩka.

³⁹ I'supaka naɸakã'ã ikuɸaka nare kěrĩka:

—“Ritario'ro jia taya imarõ'õrã mija ruɸabe”, ɸo'imajare mija ãɸe.—

⁴⁰ I'supaka kēɸakã'ã, kěrĩka upakaja ɸo'imajare nabaarũjeka. Supa imarĩ nare najã'meka upakaja nimaekarõ'õrã ĩ'rão'roreka cincuenta, aɸerio'roreka cien rakamarã nimaeka. ⁴¹ Supa imarĩ ɸan ĩ'rãɸitarakato imaeka, wa'ia ĩ'ɸarã imaekaoka Jesúre e'erikaeka. Supabatirã wejɸemarã yu'ayoitirã, “Jia mibaayu a'bi”, ãrĩweatirã, ɸan kiña'kata'ruika mae. Supabatirã

“Po'imajare samija pibabe”, ãrĩwa'ri kika wãrũrimajare sakĩjika mae. I'supakajaoka kibaaeka i'parã wa'ia imaeka ritaja po'imajaka sanapibaba'aerã. ⁴² I'supaka kibaamaka ritaja po'imajare ba'aeka, jia ña'pirika najarikarõ'õjĩrã. ⁴³ Sabe'erõ'õ, i'poũ'puarãe'earirakapi'i pururika kika wãrũrimajare rãaeka naña'pika piyia. ⁴⁴ Cinco mil rakamarã ãmirĩja nimaeka saba'aekarã.*

Okopemapi Jesúre turika

(Mt 14.22-27; Jn 6.15-21)

⁴⁵ I'supaka baaweatirã kika wãrũrimajare ikupaka Jesúre ãrĩka:

—Kũmuarã jãitirã i'sipẽ'rõtorã mija waata'riwa'pe. Supabatirã Betsaida wejearã yire mija ta'abe.—

Kika wãrũrimajare waata'riwa'rika poto po'imajare a'yaokaro'si kimजारoka bojabaraka kimaeka ruðu. ⁴⁶ I'supaka baaweatirã, ãmimakarã kimarĩwa'rika, Tuparãka jairĩ. ⁴⁷ Aiyate ka'raeka be'erõ'õ Galilea pa'wa ñe'metãjirãja kũmua eyawa'rika, sarijepi rĩkamaritirã Jesúre ãmaka. ⁴⁸ Wĩrõa jãjia baemaka jãjia nawẽ'ãko'omakaja sa'ribepakã'ã kĩaeka. Supa imarĩ bikitojo ñamiji okopemapi turitirã nakoyikurirã keyaeka. Nare kio'riwa'rirã baatikarã kire niatõpoeka. ⁴⁹⁻⁵⁰ Okopemapi kitupakã'ã ãtirã, jimarĩa nakasereka, “Po'imaja opirekoa sime je'e”, ãrĩpupajoawa'ri. I'supaka nimaeka jẽrãko'atirã, ikupaka nare kẽrĩka:

—Rikitubaka mija jape, kĩkibekaja. Yi'iji ñime,— kẽrĩka.

⁵¹ Supa nare ãrĩtirã napõ'i kũmuarã kijãika mae. Sarã kijãika poto wĩrõa o'rika mae. Supa imarĩ i'supaka kibaamaka ãtirã marãkã'ã ãrĩwãrũberijĩka najarika, i'supaka ãakoriberikarã imarĩ. ⁵² Saruþubaji, pan kũpajĩ

* **6:44** Tal vez la cifra fuera mucho más que cinco mil que comieron, si hubiera contado las mujeres y los niños.

imako'apɪ ɸo'imajare Jesúre ji'amaka ĩako'omakaja, “Těříwa'ribaji imaki Jesúre ime”, ģřibeyukajirā nimaeka, ōříwārüberikarā imarĩ.

Genesaretka'iakarā jĩñurāte Jesúre tǎāeka

(Mt 14.34-36)

⁵³ Pa'wa waata'riwa'ritirā Genesaret wāmeika ka'iarā neyaeka. ⁵⁴ Waata'rieyatirā nakúmua ji'apǎātirā namarĩwa'rika ɸotojĩteje torā imaekarāte Jesúre ĩawārũeka. ⁵⁵ Kire ĩatirā jajuaja na'rika aɸerāte bojarĩ. Sǎ'mitiritirā wāmarĩa imaekarāte naɸeyurũkiapɪ ne'era'aeka kiɸō'irā. ⁵⁶ Ke'riroyikarō'ōrāja kũɸajĩriwejerā, jo'bariwejerā, wi'imatorāoka, kiɸō'irā neyaroyika. Suɸabatirā řikimarāja ba'irĩjia ĩjibaraka ɸo'imajare imaekarō'ōrā, jĩñurāte naɸǎǎjijeroyika nare kitǎāokaro'si. Kijariroaka kũɸajĩji nare kiraberũjerika yaɸawa'ri jimarĩa jĩñurāte kire akaeka. Kijariroaka rabekarakamarāreje narisirika o'riɸataeka mae.

7

“Mañekiarāte baaroyika uɸakaja yi'yurā imarĩ, Tuɸarāte jǎ'meka yi'ribeyurā nime”, ģříwa'ri Jesúre bojaeka

¹ Fariseokaka ɸuɸajoairā, suɸabatirā judíotatarāte jǎ'meka wārōrimajaoka Jesús ɸō'irā etaekarā, Jerusalénrō'ōpi i'tatirā. ² Kiɸō'irā eyatirā ĩ'rāřimarā kika wārũrimajare ɸitajũjebekaja ba'amaka niaeka. I'suɸaka nabaamaka ĩatirā “Mañekiarā ɸitajũjetirā oyijaja mare ba'arũjekarā. Kika wārũrimaja ɸuri ba'iaja baawa'ri ɸitajũjebekaja ba'airā”, narĩɸuɸajoaeka. ³⁻⁴ (Ikupaka nime, fariseokaka ɸuɸajoairā, suɸabatirā aɸerā natǎ'omaja judíorǎkaoka: Nañekiarāte baaroyika uɸakaja yi'yurā imarĩ, “Tuɸarāte jia yijare ĩajiyurũkiaro'si sime”, ģříwa'ri naba'aerā baaika ruɸu naɸuriakaja

pitajũjerioyiaja nabaayu. I'supakajaoka nabaarijayu ba'arika waþaijipe'rietatirã. Supabatirã ko'a, jotoa, seroa peruakaka baaeka najũjerijayu.* I'supakajaoka nabaayu naba'awearijayu rakakaja i'rãtiji naruparikũmua jia najũjerijayu. “Mañekiarãte yijare wãrõeka yija yi'riberirika yapabeyuka Tuparã. Supa imarĩ kĩaika wãjitãji ba'iaja baairã yija imakoreka nawãrõeka upakaja yija baayu”, ãrĩpupajoawa'ri, i'supaka nabaakoþeyu).⁵ Supa imarĩ Jesũka wãrũirãte pitajũjebekaja ba'amaka ãatirã,

—¿Dako baaerã mika wãrũrimaja þuri mañekiarãte jã'meka yi'ribeyurã? Miabe, pitajũjebekaja naba'ayu, — kire narĩka fariseokaka þupajoairã, supabatirã judiorãkare jã'meka wãrõrimajaoka.

⁶ Sã'mitiritirã ikupaka Jesũre nare ãrika:

—“Tuparãte yapaika upakaja jia baairã yija ime”, ãrĩripotojo mija þupajoaika upakamarĩa mija ime. I'supaka mija imakaka þupajoaweibaraka, Tuparãro'si bojaĩjiokaro'si Isaiás imaekakite o'oeka:

“Ikupaka ika þo'imajareka Tuparãte ãñu: ‘Yire jiyiþupaka õñurã upaka najaiko'omakaja, naþuparõ'õþi yire jiyiþupayeebeyurã nime.

⁷ Supabatirã þo'imajare jã'meka upakaja nawãrõikakakaja “Tuparãte jã'meka sime”, narĩrijayu. Supa imarĩ dako waþamarĩaja yire najiyiþupayeekeþeyu’ ”, kio'oeka,— nare kërĩka.

⁸ Topi mae, ikupaka Jesũre nare ãrika ate:

* **7:3-4** Marcos explica que según las tradiciones de sus antepasados, si algo o alguien no aceptable a Dios, hubiera tocado el objeto, el objeto se quedaría mal frente a los ojos de Dios. Así que cualquier persona que utilizaría el objeto después también se pondría mal en los ojos de Dios. Entonces, lavaban todos los artículos para evitar la posibilidad de ser mal (o impuro) en los ojos de Dios.

—Tuparāte jā'meika ā'mitiripēabeyurā imarī, mañekiarāte mijare wārōeka p̄uri jia mija ā'mitiripēayu, — nare kērīka.

⁹ I'supakajaoka ikupaka nare kērīka:

—Mañekiarāte wārōeka takaja ā'mitiripēaokaro'si, Tuparāte jā'meika ja'atarika p̄uri jiiatakaja ōñurā mija imema. ¹⁰ Ikuṗaka Moiséte ārika mija ĩabe: “Mipakire, mipakoreoka yi'riwa'ri jia nare mibaabe”, āriwa'ri kio'oeka. I'supakajaoka, “Ī'rika kipakire, kipakoreoka ba'iaja baarijayukate majāākoṗejīñu”, āriwa'ri kio'oeka. ¹¹ Mija p̄uri “Mañekiarāte ikupaka mare wārōeka”, āriwa'ri sayi'yurā imarī, ikupakakakapi jā'merijayurā: “Yipakire, yipakoreoka jeyobaaberijīki yi'i. Ritaja yirikaika Tuparāro'si oyiaja ima. Iki ĩ'rikateje saṗi yijeyobaarāñu”, āñurāteje, “Jia nabaayu”, mija āñu. ¹² “I'supaka p̄upajoairāro'si, kipakiarāte kiarīriberikoṗejika marā imabeyua”, mija āririjayu. ¹³ I'supaka mija jaiyu, mañekiarāte baaroyiroka yi'yurā imarī, Tuparārika yi'ribeyurā mija jayu. Supabatirāoka aṗea rīkimakaja ima i'supaka mija baarijayua, — nare kērīka.

¹⁴⁻¹⁶ I'supaka nare āritirā p̄o'imajare kiakaeka ikupaka nare āñaokaro'si:

—Mae mija imauṗatiji yire ā'mitiritirā mija ōriṗūabe. Ba'arika mija ba'aikamarīa sime ba'iaja mijare baarūjeika Tuparā ñakoareka. Mija p̄upakapi “Ikuṗaka yibaaye'e”, āriṗupajoatirā ba'iaja mija baariṗarea Tuparāte mijare ĩariṗe'yoyu, — nare kērīka.

¹⁷ I'supaka nare āriweatirā wi'itōsiarā kika wārūrima-ṗapitiyika Jesúre nare kākatapawa'rika mae. Wi'itōsiarā kika kākatirā,

—Po'imajare miwārōko'akaka yijare mibojajiibe, — kika wārūrimajare kire ārika.

¹⁸ I'supaka napakā'ā ikupaka nare kērīka:

—¿Yiwārōko'a jia mija ā'mitiriwārūberiko'o bai je'e mijaro'sioka? “Po'imajare ba'aikamarīa ba'iaja nare baarūjeika Tuparā ñakoareka”, ñarīko'ojīkaja ĵmija ōrīwārūberiko'o bai je'e? ¹⁹ Maba'aika maṣupaka ña'rījāibeyua. Maba'aika mañe'mearā takaja ña'rījāirijayua. Supabatirāoka maṣo'iaṣi ṣorirūkiaja sime,— nare kērīka.

(Suṣa imarī “Ritaja maba'aika jājibaarimajimarīka Tuparāte ime”, ārīwa'ri i'supaka nare kērīka).†
²⁰ Ikupakajaoka nare kibojajiika ate:

—Ba'iaja ṣupajoairā imarā ba'iaja baarijayurā. I'supaka imarā nimamaka, Tuparā ñakoareka ba'iaja nare sabaarūjerijayu. ²¹ I'supaka imarā imarī, ba'iaja ṣupajoairā najayu. Supabatirā “Yirūmumarīko iko, yitīmimarīka ī'ī”, ārīrimarīaja ba'iaja naka nabaawā'imarīrijayu. Supabatirā karee'erimaja, jāārimaja, rōmikirā imariṣotojo aṣerā rōmijāka ba'iaja baarijayurā, rōmijā tīmiarā imakoṣeirāoka i'supakaja baarijayurā naro'si. ²² I'supakajaoka aṣikate ba'irījia rikaika oakiyurā, ritaja dika jariwa'ririmarīaja ba'iaja baarijayurā, ṣakirimaja, supabatirā nayapaika upakaja i'yopīṣekaja ba'iaja baarijayurā, aṣerā jia kiro'si imarijayurāte ā'mijāirā imarā. Supabatirā aṣerāte ba'iaja jajairibiyaokaro'si ṣakirika nareka jairijayurā, “Aṣerāte tērīwa'ribaji imatīyairā yija ime”, āñurā, i'supakajaoka Tuparāte yaṣakakaka ṣupajoabekaja, waṣuju naṣupaka nare āñu upakaja baarijayurā nime. ²³ Naṣuṣarō'ōṣi ba'iaja ṣupajoairā imarī, i'supaka ritaja nabaarijayu. I'supaka imarā nimamaka Tuparā ñakoareka ba'iaja nimarijayu,— nare kērīka.

† 7:19 Esta frase es una explicación o comentario de Marcos, el escritor.

Judíotatariko imari potojo Jesúre ā'mitiripēaekako
(Mt 15.21-28)

²⁴ I'supaka kibojaeka be'erō'ō a'ritirā Tiro[‡] wāmeika wejewā'tarā Jesúre eyaeka. Torā keyaeka poto kareaja wi'iarā keyariyapakopeka. I'supaka kipupajoaeka imako'omakaja pō'imajare sōrītika. ²⁵ I'supaka simamaka sā'mitiritirā ikuparō'ōpiji ī'rākote kipō'irā etaeka. Satanárika ima ña'rījāikako pako koimaeka. I'supaka komakore imamaka, kore kiwayuñarika yapawa'ri kiwājītāji koñukurupaeka. ²⁶ Sirofenciaka'iakako, judíotatariko koimaeka. Topi mae ikupaka kire kōrīka:

—Yire mijeyobaabe. Yimako Satanárika ima ña'rījāikako koime. I'supaka simamaka kopupakareka simakopeika miपोatarika yiyapayu mae,— kire kōrīka.

²⁷ I'supaka kōpakā'ā ikupaka kore kērīka:

—Mae judíotatarā, yika wārūrimajaka takaja ñimarāñu ruḡu. Supa imarī mimakore jierī nare ya'ritapajīka, jiamarīa naro'si simajīñu. Īakōrī je'e: I'supaka mire yibaa-jīkareka pūri me'rāka ña'pibeyukajirā ba'arika ē'matirā nayaiwēkorījāka[§] yiji'aika upaka nare yibaajīñu,— kore kērīka.

²⁸ I'supaka kēpakā'ā, ikupaka kire koyi'rika:

—Rita meñu, ñipamaki. I'supaka simako'omakaja ba'arika peatarūkia rokarā me'rāka ba'aña'ruika saba'ayu yaiwēkorījāka,— kōrīka. (Ikupaka ārīrika i'supaka kire kōrīka: “Mika wārūrimajare wārōbaraka mimako'omakaja, kūpajī yire mijeyobaarāka jia yiro'si simarāñu”).*

[‡] 7:24 Una región de gente no judío § 7:27 Los judíos nombraron a los no judíos perros. En una manera más tierna, a ellos Jesús les refirió como perritos en este ejemplo. *

7:28 Esta frase es información añadida para ayudar los lectores entender la respuesta de ella.

²⁹ I'supaka kōpakā'ā ikupaka kore kērīka:

—Jia miṗupajoaika simamaka, i'supaka yire miyi'yu. I'supaka simamaka Satanárika imakoṗeika ṗoyua mi-makoreka mae. Supa imarī miwi'iarā mipe'riwa'ṗe,— kore kērīka.

³⁰ Kowi'iarā ṗe'rieyatirā koṗeyurūkipemarā jia jājiko komakore ṗeyumaka kōieyaeka. Koṗakaja Satanárika ima koreka ṗorikako.

Ā'mitiribeyuka imarī jaiwārūbeyukate Jesúre jieka

³¹ I'tojirā ate Tirowejeapi Jesúre o'rika. Topi o'riwa'ritirā Sidón wāmeika wejearā keyaeka. Topi ke'rika, Decápolispi kio'rika. Supabatirā topi o'ritirā Galilea ṗa'warā keyaeka. ³² Torā kimaeka ṗoto

ā'mitiribeyuka, jaiwārūbeyuka kiṗō'irā ṗo'imajare e'eeyaeka. Kire e'eeyatirā “Miṗitaka kiṗo'iarā mija'apeabe kijjiokaro'si”, kire narīka. ³³ I'tojite

ā'mitiribeyukate kire takaja aṗerō'ōrā ke'ewa'rika. Torā mae kika takaja kimaekarō'ōrā ā'mitiribeyuka ā'mukoṗea ī'ṗapē'rōtowā'tarāja kiṗitawājoa kikākataeka. Supabatirā kiṗitawājoapi rijo'kaka e'etirā kirērōkakarā kirabeka.

³⁴ Supabatirā wejeṗemarā yoimiatatirā, kire wayuīawa'ri Jesúre yiaataeka. I'supaka baatirā ikupaka kire kērīka mae:

—Eṗatá, — kire kērīka. (Kiokapi ṗuri “Sawiritarū”, ārīrika simaeka).

³⁵ I'supaka kērīka ṗotojo ā'mitiribeyuka imakoṗekakite ā'mitiyuka jarika. I'supakajaoka jia jaiwārūbeyuka kimaekoṗekareka jia jaiki kijarika mae. ³⁶ I'supaka kire baaweatirā, ṗo'imaja ṗō'irā etatirā ikupaka Jesúre nare ārīka:

—Aṗerāte samija bojaṗiba'si.—

I'supaka nare kērīrijarika simako'omakaja, jājibaji aṗerāte sanabojarijariroyika. ³⁷ I'supaka kibaamaka jīji-maka imawa'ri, ikupaka narīka:

—Ā'mitiribeyurā, jaiwārūbeyurāte pariiji jieiki kime. I'supaka simamaka ritaja kibaaika jiiatakaja sime,— narīka.

8

Cuatro mil rakamarā imaekarā ɸo'imajare Jesúre ji'aeka
(Mt 15.32-39)

¹ Torājirā ate rikimarāja ɸo'imajare kiɸō'irā rērīka. Kika nimekā'āja naba'arika ɸurika mae. I'supaka simamaka kika wārūrimajare akatirā ikupaka nare kērīka:

² —Īrāre wayuoka ñoñu, maekarakarīmi sajaritiyu yika nima. Supa imarī naba'arika ɸuyua mae. ³ Naba'arika ɸuyua simamaka, “Mija ɸe'ɸe”, nare ñarījikareka, ma'a ñe'metājirāja nakēsirabaña'rījīñu yoepi i'taekarā pariiji nima simamaka. I'supaka simamaka nare yiji'ariyapayu ruɸu, ba'aweatirā naɸe'yaokaro'si,— kika wārūrimajare kērīka.

⁴ I'supaka kēpakā'ā, ikupaka kire narīka:

—Po'imajare imabeyurō'ō simamaka, marākā'ā baatirā ba'arika nare maji'awārūberijika sime,— kire narīka.

⁵ I'supaka napakā'ā ikupaka kērīka:

—¿No'ojirā ba'arika mija rikayu je'e?—

I'supaka kēpakā'ā,

—Ī'ɸotēñarirakato sime ɸan,— narīka.

⁶ Toɸi mae ɸo'imajare ka'iarā kiruɸarūjeka. ɸan e'erikatirā ikupaka kērīka: “Jia mibaayu Tuɸarā”, kire kērīka. Supabaturā ɸan ña'kata'ruitirā kika wārūrimajare sakijika. Īrā ritaja ɸo'imajare saɸibaekarā mae.

⁷ Supabaturāoka wa'imakarāka kūɸajī imaeka. Wa'ia e'erikatirā, “Jia mibaayu Tuɸarā”, kērīka ate. Supabaturā kika wārūrimajare sakiɸibarūjeka. ⁸ Nimaeka upatiji ɸo'imajare ba'aeka, jia ña'ɸirika najarikarō'ōjirā. Sabe'erō'ō, Ī'ɸotēñarirakapi'i ɸururika kika wārūrimajare rēaeka naña'ɸika ɸiyia. ⁹ Cuatro mil rakamarā eyaerā

baakōrī nimaeka saba'aekarā. Naba'aweakea be'erō'ō nare ke'ribojaeka. ¹⁰ I'sia be'erō'ō kika wārūrimajaka kūmuarā kijāika ate. Sapi Dalmanutaka'iarā na'rika.

*“Maikoribeyua yijare mibaabebe”, Jesúre narīkopeka
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)*

¹¹ Torā keyaeka poto kire korirā kipō'irā fariseokaka pūpajoairāte eyaeka. “Majēñerāka upakaja kibaawārūbesarākareka ‘Tuparāte pūataekakimarīka kime marīye'e’”, narīka. I'supaka simamaka ikupaka kire narīka:

—“Tuparāte pūataekaki kime”, mireka yija ārīrā, yija ĩakoribeyua yijare mibearika yija yapayu,— kire narīka.

¹² I'supaka napakā'ā ā'mitiritirā, ba'iaja pūpariwa'ri jājia kiyiataeka kire yi'riberikarā nimamaka. I'supaka imawa'ri ikupaka nare kērīka:

—¿Dako baaerā maikoribeyua nare yibearika maekukukarāte yapayu je'e? Ritama sime, mija ĩakoribeyua mijare beabesarāki yi'i,— nare kērīka.

¹³ Supabatarā Galilea pa'wa i'sipē'rōtorā kika wārūrimajapitiyika nare kiwaata'ritapawa'rika.

*Levadura upaka sime fariseokaka pūpajoarika
(Mt 16.5-12)*

¹⁴ Torā Jesúka a'rikōrī wārūrimajare naba'arika ye'karirika. Supa imarī ĩ'rātojīkaja pan narikaeka kūmuarā. ¹⁵ I'supaka simamaka mae ikupaka Jesúre nare ārīka:

—Fariseokaka pūpajoarika levadura upaka sime. Supa imarī samija rakajebe. I'supakajaoka Herodere imakakaoka mija rakajebe,— kika wārūrimajare kērīka.

¹⁶ I'supaka nare kērīka, norīwārūberika. I'supaka kēpakā'ā natiyija jaibu'abaraka ikupaka narīka:

—Pan marikabepakā'ā, supa kēñu,— narīka.

¹⁷ I'supaka najaika Jesúre òrĩka. Sòrĩtirã ikupaka nare kěrĩka:

—¿Dako baaerã, “Pan imabeyuakaka”, mija jaiyu? ¿Yire òrĩbeyukajirã mija ime ruku bai je'e? I'supakajaoka, ¿pupajoarika òrĩpũaberitiyairãja mija ime bai? ¹⁸⁻¹⁹ Mija ñakoa imako'omakaja mija ĩawãrũbeyu. Supabatirã ã'mukoœa mijareka imako'omakaja mija ã'mitiriwãrũbeyu. ¿Ĩ'rãpitarakato pan cinco mil rakamarã imarã po'imajare yiji'arapakakaka mija ye'kariritiyu bai je'e? ¿Naba'arapaka be'erõ'õ, piyia dikarakapi'i sajariwa'rapaka mija rëarape je'e? — nare kěrĩka.

I'supaka këpakã'ã, ikupaka narĩka:

—Ĩ'poũ'puarãe'earirakapi'i yija porotarape.—

²⁰ —Ĩ'potëñarirakato pan, cuatro mil rakamarã po'imajare yipibarapaka, naba'arape piyia saro'si, ¿dikarakapi'i sajariwa'rape je'e?— nare kěrĩka.

—Ĩ'potëñarirakapi'i sapiyia yija porotarape, — kire narĩka.

²¹ I'supaka napakã'ã ikupaka nare kěrĩka ate:

—I'supaka yi'riwãrũirã imariþotojo, ¿dako baaerã “Pan marikabeyuakaka mare kibojabeyu”, ãrĩwãrũbeyurã mija ime ruþu bai je'e?— nare kěrĩka.

Betsaidawejeakaki ñakoãtimarĩka imaekakite Jesúre jieka

²² I'sia be'erõ'õ kika wãrũrimajaka Betsaida wejearã Jesúre eyaeka. Torã neyaeka þoto ñakoãtimarĩkate po'imajare e'eetaeka kipõ'irã. Torã kire e'eeyatirã kire kijierika yapatiyawa'ri “Kire mirabebe”, ãparaka kire najëñeka. ²³ I'supaka napakã'ã Jesúre kire tĩtiwa'rika weje a'riwa'ri pañakarã. Torã kire e'eeyatirã, rijo'kakapi kiñakoa wi'etirã, kipitaka kire kija'apeaeka. Supabatirã ikupaka kire kěrĩka:

—¿Yaje miyoiyu?—

²⁴ I'supaka kērīka be'erō'ō kūpajī kīāũ'mueka. Supa imarī ikupaka kiyi'rika mae:

—Mae puritaka kūpajī yiyoiwa'tawa'yu. I'supaka simako'omakaja po'imajare űiakopemaka, yapua rī'meika upaka oyiaja simamaka űiayu,— kērīka.

²⁵ I'supaka kire kēpakā'ā kiñakoarā Jesúre kipitaka ja'apeaeka ate. I'supaka kire kibaape'aeka be'erō'ōpi puri, ī'rākō'rīmatorāja űakoaparaka jia warioyiaja sōipataeka kiro'si mae. ²⁶ I'supaka kijapakā'ā ikupaka Jesúre kire ārīka:

—Miwi'iarā mipe'riwa'pe, wejeapi o'pekaja puri,— kire kērīka.

“*Jā'merūkika Tuparāte wā'maekaki mime*”, Pedrote ārīka

(*Mt 16.13-20; Lc 9.18-21*)

²⁷ I'sia be'erō'ō Jesús kika wārūrimajapitiyika a'ririjarikōrī, Cesarea de Filipō wāmeika wejekoyikurirā neyarijarika. Torā ma'api na'ririjarika poto, kika wārūrimajare ikupaka kijērīaeka:

—Yireka pupajoatirā, “¿Maki kime”, po'imajare yireka āñu?— nare kērīka.

²⁸ Topi,

—Ikupaka po'imajare mireka āñu: “Juan po'imajare rupuko'a jūjerimaji kime”, aperi puri, “Elías imaekaki kime”, āñurā. Aperi imarā, “Bikija ī'rīka Tuparāro'si bojañjirimaji imaekaki kime”, mireka nañu,— narīka.

I'supaka napakā'ā ikupaka nare kijērīaeka:

²⁹ —Mija je'e, “¿Maki kime”, yireka mija āñu?—

Topiji ikupaka Pedrote kire yi'rika:

—Mi'iji mime Jā'merūkika Tuparāte wā'maekaki,— kire kērīka.

³⁰ I'supaka kire kēpakā'ā,

—I'supaka aperi mija bojapiba'si ruḡu,— nare kērīka.

*“Najãārũkikaro'siji ñime”, Jesúre ārĩka
(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)*

³¹ I'tojĩte ikupaka Jesúre nare wãrõũ'mueka:

—Yi'iji imaki Po'imaja Ma'mi. Bikija i'supakaja yireka Tuparãte pũpajoatika simamaka, ba'itakaja jũarũkikaro'si ñime. I'supaka simamaka kurarãka iparimarã, Moiséte jã'meka wãrõrimaja, supabatirã judiorãka iparimarãte yire ãripe'yotirã yire najããrũjerãũ. Supa yire nabaako'omakaja maekarakarĩmi be'erõ'õjo õña yijaripe'rirãũ,— nare kērĩka.

³² I'supaka nare sakibojaeka jia sanoñaokaro'si. I'supaka Jesúre ãpakã'ã ã'mitiritirã, aperiõ'õrã Pedrote kire e'ewa'rika. Torã mae,

—“I'supaka simarãũ”, yijare meñua mibojarika yapabeyuka yi'i,— Pedrote kire ārĩkopeka.

³³ I'supaka kēpakã'ã, jorowa'ri kika wãrũrimajare Jesúre ãaeka. I'supaka nare ãtirã ikupaka Pedrote kērĩka:

—Yika wãrũrimaji mima simamaka, yibe'erõ'õrã imarũkika mime. I'supaka simamaka, marãkã'ã baatirã yire jã'merimajimarĩka mime. Supa imarĩ, Satanãre jaika upakaja mijaiyu. Tuparãte yapaika upaka pũpajoarikopakaja wapuju po'imajare yapaika upakaja pũpajoaiki mime,— Pedrote kērĩka.

³⁴ I'supaka kire ārĩweatirã aperiã kika wãrũrimajare, supabatirã ritaja aperiã torã imaekarãte kiakaeka. Nare rērãkũ'atirã, ikupaka kērĩka:

—Ĩrĩka yiriki imarika yaparãkiro'si, kiyapaikakaka, supabatirã kirikarãkakaka pũpajoabekaja yire yi'ririãpareaja ba'iaja kijũarãũ. Ikupeka sime: Ba'iaja jũabaraka yapua tetaeka kōkeiki kiyapaika upakaja baawãrũbeyuka. I'sirokapi pũpajoaiki imarĩ, yika a'rirũkika kime. ³⁵ Ba'iaja jũabaraka reyarika yapaberwa'ri “Jesúre yapaika upakaja baabesarãki

yi'i", ãñuka ðña imajiparika tõpobesarãki. Yire ã'mitiripeãiki imawa'ri, yirika bojariroka kibojaika ã'mitiripe'yowa'ri najããrãki þuri ðña imajiparika tõporãki. ³⁶⁻³⁷ Ì'rïka ðña kima þoto ba'irïjïareka takaja þupariwa'ri ritaja tõþoiki þuri, kireyarãka þoto ba'iaja imarika tiyibeyurð'ðrã a'rïrãki. Ritaja ba'irïjïa tõþoeaka mirãki imariþotojo, dakoa imabeyua saþi ðña imajiparika kiwapaïjïrũkia. Suþa imarï ba'irïjïa kitõþokopeka, dako wapaþariãja kiro'si sajarirãñu. ³⁸ Ikuþaka sime ãakõri je'e: Maekaka þo'imaja ba'iaja baarijayurã nima simamaka, Tuþarãte ja'atairã nime. Mia, i'suþaka imarãte ãaika wãjitãji, yire yaþaberïwa'ri "Jesúrikimarïka ñime, suþabatirã kiwãrõikaoka ã'mitiririyapabeyuka ñime", ãñurãte þuri yipe'rietarãñurïmi i'suþakajaoka naka ñimarãñu yiro'sioka. I'suþaka naka ñimarãka simamaka "Yïrirãmarïrã mïja ime", nare ñarïrãñu yiro'sioka. I'sia þoto Þo'imaja Ma'mi imarï, Yïþaki Tuþarãrika yaaboarikapi yipe'rietarãñu. Suþabatirãoka jïirã ángelrãka yika etarãñurã,— Jesúre ãrïka.

9

¹ Ate ikuþaka Jesúre nare ãrïka:

—Rita sime, tõrïwa'ribaji kirikapi Tuþarãte jã'merũkia eyarãñu. I'suþaka simamaka ðña nimañujuju, ã'rãrimarã ð'ðrã yika imarãte sïarãñu,— nare kërïka.

Kika wãrũrimajare ãaeka wãjitãji aþeaja ïoika Jesúre jarika

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Ì'rõtẽnarïrakarïmi be'erð'ð Þedro, Santiago, Juan maekarakamarãre Jesúre þusipemarã akawa'rika. Torã neyaeka þoto aþea ïoika Jesúre japakã'ã nïaeka. ³ Kïjarïroaka boitakaja ya'tarika sajarika, samajũjekopemakaoka þemawa'ribaji boiya'tarika

sajarika. ⁴ I'supaka Jesúre jarika poto, torã Elías, Moisés imaroyikarã kipõ'irã pemakotowirikarã. I'supaka baatirã kika najaimaka maekarakamarã kiakawa'rikarãte sãaeka. ⁵⁻⁶ I'supaka sima ïatirã napupataeka. I'supaka simamaka pupatawa'ri, marãkã'ã ãrĩwãrũberiwariji ikupaka Pedrote ãrĩka:

—Mia'mitipe wãrõrimaji, õ'õrã maimajĩka jiiitaka sime. Mijaro'si maekarakawi'i pesiwi'ia yija baarãnu. Miriwi'i, Moisésiriwi'i, supabatirã Elíariwi'ioaka yija baarãnu,— kire kërĩka.

⁷ I'supaka kimaeka poto oko ùmakaka upaka ruira'atirã nare sarubu'ataeka. I'supaka baatirã ikupaka nare sajaika sawatopekapi:

—Ĩĩ, kime Yimaki. Yiwãtakitiki kime. Supa imarĩ jia kire mija ã'mitiripeabe,— sãrĩka.

⁸ I'supaka nare sãrĩka be'erõ'õ, ïabaotaerã baakõrĩ ï'rikaja Jesúre rĩkakamapakã'ã niaeka mae.

⁹ Ìmimapeamarã nimaekarõ'õpi kika torã a'rikarãpitiyika Jesúre tu'ara'aeka ate. Natu'arijarika poto ikupaka nare kërĩka:

—Mija ïako'a aperedate mija boja'si. Yi'i, Po'imaja Ma'mire reyarãka simako'omakaja õnia yijaripe'rirãka be'erõ'õ aperedate samija bojarãnu,— nare kërĩka.

¹⁰ I'supaka kërĩka jia yi'rikarã imarĩ, aperedate sanabojaberika. I'supaka simako'omakaja natiyiaja puri ikupaka narĩbu'aeka:

—¿Marãkã'ã ãrĩwa'ri “Reyaripotojo ate õnia yijaripe'rirãnu”, kërĩko'o ruku?— narĩka.

¹¹ I'supaka ãrĩkarã imarĩ ikupaka kire najerĩaeka:

—¿Dako baaerã, “Po'imajare jã'merũkika* Tuparãte pũãtaerã baarãka rupe Elías imaki mamarĩ etaũ'murãki”, Moiséte jã'meka wãrõrimajare ãnu?— narĩka.

* 9:11 Mesías

¹² I'supaka napakā'ā,

—Rita sime supa nañua. Elías imaekakite baaeka upaka baarimaji etarāki mamarī. Etatirā, ritaja imatikaja nimaokaro'si ikupaka po'imajare kērīrāñu: “Koyiaja sajariwa'yu Tuparāte pūatarākire etarūkia. I'supaka simamaka Tuparāte yapaika upakaja baabaraka, kire ta'atikaja mija imabe.” Ikuḡaka ñañua ōrīripotojo “Ketarāka potora jia kire mabaaye'e”, po'imajare ārīpupajoakoḡeyu. I'supaka napupajoaika simako'omakaja, ikupaka kijūarāñu ārīwa'ri Tuparārika bikija o'ora'aekarāte yireka ārīka: “Po'imaja Ma'mire ba'iaja ā'mika jūarāñu. Supabatirā ‘Tuparāte pūataekakimarīka mime’, āparaka po'imajare kire pe'yorañu.” ¹³ Rita sime. Elías imaekaki upaka baarimaji etatirapaki mae. I'supaka simamaka nayapaika upakaja ba'iaja po'imajare kire baarape. I'supaka kijūarūkia upakaja āñua Tuparārika no'oeka pūñurā,— nare kērīka.

Me'rī pupakareka Satanārika ima ña'rījāikakite Jesúre poataeka

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴ Torājīrā mae aḡerā kika wārūrimaja pō'irā Jesúre pe'rieyaeka ate. Torā keyaeka poto kika wārūrimaja pō'irā rīkimarāja po'imajare imaeka. Supabatirā Moiséte jā'meka wārōrimajare kika wārūrimajaka okabojibu'abaraka nimamaka kīaeyaeka. ¹⁵ “Ikuḡarō'ōḡiji Jesúre etarāñu je'e”, ārīpupajoabekaja imaekarā imarī, ketamaka iawa'ri, jījimaitakaja po'imajare jarika. Jījimaka jariwa'ri kipō'irā narīrīwa'rika kire jēñarī. ¹⁶ I'supaka po'imajare imaekarō'ōrā eyatirā ikupaka kika wārūrimajare kijērīaeka:

—¿Dakoakaka naka mija okabojiko'o?— nare kērīka.

¹⁷ I'supaka kēpakā'ā, ikupaka ĩ'rĩkate þo'imaja wa-toþekapi kire yi'rika:

—Mia'mitipe wārōrimaji. Yimaki kipupakarā Satanárika ima kireka ña'rjãika imaki, supabatirãoka okamarika kime. I'supaka imaki kimamaka, miþõ'irã kire ye'era'ako'o. ¹⁸ Ikupaka kire sabaarijaju: Yimakire ba'iaja sabaaike rakakaja jãjia kire saña'atarijaju. I'supaka kire sabaaike þoto kirijeapi jōþotakaja þoririjaju. Supabatirãoka kiopia kã'rĩþaatabaraka ritikaja kijiyirijaju. I'supaka kimamaka “Yimaki þupakarā Satanárika ima ña'rjãikakite mija þoatabe”, ñarĩkoþeko'o mika wārūrimajare. Supa ñarĩko'omakaja sanapōatawārūberiko'o,— kire kērika.

¹⁹ I'supaka kēpakā'ā ã'mitiritirã, ikupaka Jesúre ãrika þo'imajare:

—Yika ñoaka yibaarijaju ãriarijaurã imariþotojo, “¿Yaje rita Tuparãrikapi yijare kijeyobaatiyajiñu ruku?”, ãñurã mija ime bai je'e ruþu. I'supaka imarã imarĩ, yire mija ã'mitiripēaokaro'si ¿no'oþjã takaja mijare yiwārōrãñu je'e? Mae, yipõ'irã me'rĩre mija e'era'abe,— nare kērika.

²⁰ I'supaka kēpakā'ā Jesús þõ'irã kire ne'ewa'rika. Jesúre ĩawa'ri, ikuparõ'õþiji me'rĩreka imaekakire kire tarataeka. I'supaka kire sabaamaka, jĩrĩña'rĩtirã kitūrũeka. I'supaka baabaraka jōþoaja kirijokoþea jarika.

²¹ I'supaka kibaamaka ĩatirã ikupaka kipakire kijēriaeka:

—¿Dikarakakuri wejejē'rãka mimakire eyawa'yu i'supaka kima?— kire kērika.

I'supaka kēpakā'ā, ikupaka kiyi'rika:

—Kūþajika kimaeka þotorãja i'supaka yimakire imaũ'mueka. ²² ĩrãkurimarã þekaõ'toarã Satanárika ima kire ña'atarape, supabatirã okoarãoka kire saña'ataroyirape kire riatariyapawa'ri. I'supaka

simamaka sakaka jiewārūiki mimaye'e, yijare miwayuñarākareka yijaro'si kire mijiebe,— kire kērīka.

²³ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri, ikupaka kire kērīka:

—¿Dako baaerā, “Jiewārūiki mimaye'e”, yire meñu je'e? Yire ā'mitiripēaiki mimarākareka, “Dakoa ka'wisika imabeyua miro'si”, yire merīrāñu,— kire kērīka.

²⁴ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka kipakire ārīka:

—“Yimakire kijiejñu je'e aḡeyari”, ārīwa'ri mire ña'mitiripēayu. Supa imarī jībaji mire ña'mitiripēaokaro'si yire mijeyobaabe,— akasererikapī kire kērīka.

²⁵ I'supaka jaibaraka Jesúre imaeka ḡoto rīkimabaji ḡo'imajare napō'irā rīrīra'amaka kīaeka. Rīkimarāja ni'tamaka kīaekarāre kipō'irā etabeyukaji ikupaka Satanárīka ima kērīka:

—Mia'mitipe, ḡo'imajare okamarīa imaerā, ā'mitiribeyurā nimaokaro'sioka nare imarūjeiki mimamaka me'rī ḡupakareka mire yiporirūjeyu. Supabatirā aḡekurioka kireka miña'rījāibesarāñu,— sakērīka.

²⁶ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiriwa'ri tīmarīji akasererikapī, tararikapitiyika kire sariaña'taeka. Supa kire baatirā kipupakareka ña'rījāikakite ḡorika mae. Kiporitapaeka be'erō'ō ḡuparirikaki upaka me'rīte jarika. Topi kire ĩatirā, “Kopakaja jīrīka kimajaka ime”, ḡo'imajare ārīka. ²⁷ I'supaka narīko'omakaja kipitakapī kire ñi'atirā Jesúre kire baimi'mataeka. Ikupaka kire kibaaeka ḡotojo jia rīkamañuka kijarika mae.

²⁸ I'sia be'erō'ō wi'iarā Jesúre kākawa'rika. Torā kika wārūrimajaka takaja kimaeka ḡoto ikupaka kire narīka:

—¿Dako baaerā yija ḡuri Satanárīka ima ḡoatawārūberiko'orā je'e?— kire narīka.

²⁹ Topi ikupaka nare kiyi'rika:

—Tuparāte takaja jēñetirā, i'supaka ima mija ɸoatawārūrāñu. Ikipi takaja sime i'supaka baawārūrika, dako a imabeyua aɸea,— nare kērīka.

*“Najāārūkika ñime”, āriwa'ri Jesúre nare bojaeka ate
(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)*

³⁰⁻³¹ Topi no'rika ɸoto Galilea ka'iarā a'ririjaparaka kiwārūrimajare kiwārōrijarika. Nare wārōbaraka ki-maekarō'ō ɸo'imajare ōrīrika kiyapaberika. Ikuɸaka nare kiwārōeka:

—Īrīka imaki yire bojajāārūkika ɸo'imajare yire ñi'aokaro'si. ɸo'imaja Ma'mire ñi'atirā, najāārāñu. Supa yire nabaako'omakaja maekarakarīmi be'erō'ō ōñia yijariɸe'rirāñu,— nare kērīka.

³² I'supaka nare kijaibojarijarika kika wārūri-majare ōrīwārūberika. Sōrīwārūberiripotojo, “Ōrīɸūawārūbeyurā mija ime ruɸu bai je'e’, mare kērījīñu aɸeyari”, āriɸuɸajoawa'ri kire sanajērīberika.

*“¿Maki imaki makaki maro'si imatiyarūkika?”, āɸaraka natiyiaja Jesúka wārūrimajare jaibu'aeka
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)*

³³ Topi no'riwa'rika Capernaúm wejearā neyaeka. Torā eyatirā wi'iarā nakākaeka. Wi'itōsuarā nimaeka ɸoto, ikuɸaka nare kijērīaeka:

—Ma'api mai'tarijariko'o ɸoto ¿dakoakaka mija jaibu'arijariko'o?— nare kērīka.

³⁴ I'supaka kērīko'omakaja, kire nayi'riberika. “¿Maki imaki ruku imatiyaiki?”, āriwa'ri ma'api i'tarijaparaka najaiibu'arijarika kire nabojaribi'aeka.

³⁵ Kire nayi'ribepakā'ā, yuruɸatirā kika wārūrimajare kiakaeka.

—Ī'rīkate imatiyaiki imariyaḡarāka, “Yiḡemawa'ribaji imarā aḡerā”, āriwa'ri dako okamirāmarīaja ritaja ḡo'imajaro'si ba'irabejirimaji kimarāñu,— nare kērīka.

³⁶ Supa imarī nawatoḡekarā imaekaki me'rīre e'erikatirā ikupaka nare kērīka:

³⁷ —Ī'ī me'rī imatiyaikimarīka kime. I'supaka kimako'omakaja, yire yi'riwa'ri ĩ'rīkate jia kire baajīka, jia yire baarika koḡakaja i'supaka kire kibaayu. Supabaawa'ri yire pūataekakiteoka i'supakaja baaiki kime, — nare kērīka.

“Ba'iaja maka imabeyuka ḡuri majeyomaki kime”, Jesúre ārika

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Ikupaka Juanre kire bojaeka:

—Wārōrimaji, miwāmeaḡi Satanárīka ima ḡoatarapakire yija ĩarape. Maka imakoribeyuka kimarape. Satanárīka ima ḡoatarika mijā'meberikaki kimamaka, “I'supaka mibaa'si”, kire yija ārāpe,— Juanre kire ārika.

³⁹ Supa kire kēḡakā'ā, ikupaka kiyi'rika:

—Jia kibaarape. I'supaka baaikite mija jājibaa'si. Ī'rika yire ā'mitiripēawa'ri maikoribeyua kibaabeaika be'erō'ō ba'iaja yire jaiyuyebeyuka kime. ⁴⁰ Ba'iaja mare baabeyuka imarī, maka imatikaki upakaja kime. ⁴¹ Rita mijare yibojayu. Yirirā mija imamaka ĩawa'ri mijare jeyobaaikika jia jjimaka Tuḡarāte imarāñu. Okoa kūḡajī kisīarāka āriwa'ri ḡariji “Jiika kime”, Tuḡarāte kireka āriarāñu. I'supaka kibaaika waḡa jia Tuḡarāte kire jey-obaarāñu,— nare kērīka.

“Ba'iaja baarika rakajekaja mija imabe”, āriwa'ri Jesúre nare wārōeka

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Me'rīre ĩatirā ikupaka nare kērīka:

—Me'rārījaka ima uṗaka yire yi'yurāte imarijaju. Suṗa simamaka, ba'iaja nare baarūjeikite jimarīa ba'iaja Tuṗarāte kire baarāñu. I'suṗaka kijūakoreka aṗikate ba'iaja kibaarūki ruṗubaji, āta jo'baka kiwāmuarā ji'abaatirā kire naña'metarikareka jia simajāāeka kiro'si. ⁴³⁻⁴⁴ Ba'iaja baarika mija ja'atabe. Īakōrī je'e: Mija ṗitakaṗi ba'iaja mija baarijariye'e samija toata'tabe saṗi ba'iaja mija baakoreka. Mija ṗitaka ĩ'rāṗē'rōto imabepakā'ā jiamarīa mijaro'si simakoṗeko'omakaja Tuṗarā ṗō'irā mija a'rirāñu. ĩ'ṗapē'rōto ṗitaka mijareka imamaka, ba'iaja mija baaika, tērīwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarāñu ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā mija a'rirūkia. Peka jū'rēika yaribeyua ima torā. ⁴⁵⁻⁴⁶ Mija ũ'ṗuṗi ba'iaja mija baarijariye'e ĩ'rāṗē'rōto mija toata'tabe. Mija ũ'ṗua ĩ'rāṗē'rōto imabepakā'ā jiamarīa mijaro'si simakoṗeko'omakaja Tuṗarā ṗō'irā mija a'rirāñu. ĩ'ṗapē'rōto mija ũ'ṗua imamaka, ba'iaja mija baaika tērīwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarāñu ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā mija a'rirūkia. ⁴⁷ Mija ñakoṗi ba'iaja mija baarijarirākarekaoka samija e'etabe. Mija ñakoa ĩ'rāṗē'rōto imabepakā'ā jiamarīa mijaro'si simakoṗeko'omakaja Tuṗarā ṗō'irā mija a'rirūkirā mija jarirāñu. ĩ'ṗapē'rōto mija ñakoa imamaka, ba'iaja mija baaika tērīwa'ribaji ba'iaja mijaro'si simarāñu ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā mija a'rirūkia. ⁴⁸ Peka jū'rēika yaribeyua ima torā. Suṗa imarī jimarīa naṗo'ia bekoa ba'arijarirāka.

⁴⁹ Mae imarā ṗo'imaja ba'iaja jūṗatarūkirā nime. “Ṗekapī mooika be'erō'ō rakajekaja maimaye'e”, ārīwārūirā mija ime. I'suṗakajaoka ba'iaja jūakoritirā, ba'iaja baarika mija ja'atarāñu, jībaji Tuṗarāte ā'mitiripēaokaro'si. ⁵⁰ Mija ĩabe. Ba'arika yukiraika simamaka jia sajayu. I'suṗaka simako'omakaja okaka

sima sawayu poto p̄uri, marākā'ā baatirāoka okaka samabaawārūbeyu ate.† I'supaka simamaka sataarikaja sime i'tojirā. Yukira p̄upajoatirā, yukira majāāmaka jia maba'arika jayu upaka jia mija baabu'aikap̄i āriwa'ri jibaji imarā mija jarirāñu. Supa imarī Tuparāte yapaika upakaja baarija'atabekaja mija imarijape dakoa okamirāmarīaja mija imaokaro'si,— nare kērika.

10

*“Mija rōmia taabekaja”, āriwa'ri Jesúre nare wārōeka
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)*

¹ Capernaúm wejeap̄i imatirā Judea ka'iarā Jesúre a'rika. A'ririjarikōrī, torā eyatirā Jordán wāmeiria kiwaata'rika. Apepē'rōtorā keyaeka poto, rīkimarāja p̄o'imajare kipō'irā rērika ate. Neyairō'ōrāja, nare kiwārōrijariroyika upakaja nare kiwārōeka. ² P̄o'imajare wārōbaraka kimaeka poto fariseokaka p̄upajoairāte kipō'irā etaeka. “Jia kiyi'riwārūberirū”, āriwa'ri ikupaka kire najērīaeka:

—¿Imirīji kirūmure kija'ataika, ba'iaja baarika sime bai?— kire narīka.

³ I'supaka napakā'ā ā'mitiritirā ikupaka nare kiyi'rika:

—¿Marākā'ā Moiséte mijare jā'meka je'e?—

⁴ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka kire nayi'rika:

—Ikupaka simaeka Moisés imaroyikakite bojaeka: “Ī'rikate kirūmure taarika yapajika, p̄apera kio'ojñu. ‘Mire yitaaerā baayu’, āriwa'ri p̄apera o'oeka kore ĩiweatirā naja'atabu'ajñu”, Moisés imaekakite ārika, — fariseokaka p̄upajoairāte ārika.

† 9:50 Frecuentemente, la sal de la región no era pura, sino que fue mezclada con otros minerales. Si la sal se derretiría por la humedad, los minerales sin sabor que se quedarían, no servían para la comida.

⁵ I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka nare kërïka:

—Tuparãte ã'mitiripëarika yapaberikarã mija ñekiarãte imamaka i'supaka Moiséte naro'si so'oeka. I'supakajaoka sime mijaro'si. ⁶⁻⁷ I'supaka kibaaeka simako'omakaja þo'imajare kipo'ijiaeka þotorãja “Ímirïji supabatirã römoeoka Tuparãte þo'ijiaeka. Supa imarï römie'etirã kiro'siji ïmirïjite imarãñu koka. I'supaka simamaka kipakiarãre kôrötapatirã kipupayariji kimarãñu koka mae. ⁸ I'supaka imaki imarï kirümuka þuri rakakaja þupajoabeyurã najayu mae. Íparã imariþotojo írïka upakaja sime napupaka”, ãrïwa'ri sabojayu Tuparãrika o'oeka þapera þuñurã. ⁹ “I'supaka nimarũ”, Tuparãte ãñua simamaka, mija römia taabekaja mija imabe,— nare kërïka.

¹⁰ Wi'iarã kãkawa'ritirã kijaikakaka kika wãrürimajare kire jërïaeka. ¹¹ I'supaka napakã'ã ikupaka nare kiyi'rika:

—Mamarï kirümu imaekakote ja'atatirã aþeko ke'ekopeiko kirümumarïko koime Tuparã ñakoareka. Kirümumarïkoteje kiwã'imañua mamarïkako kirümatakore ba'iuþakaja baawa'ri i'supaka kibaayu. ¹² I'supakajaoka sime rómo kotïmite ja'atatirã apikaka kotïmiarikopeiki kotïmimarïka kime Tuparã ñakoareka. Kotïmitakimarïkaka kowã'imañua simamaka mamarïkaki kotïmitakire ba'iuþakaja baawa'ri i'supaka kobaayu,— Jesúre nare ãrïka.

*“Me'rãka yipõ'irã i'tairãte mija jãjibaa'si”, Jesúre ãrïka
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)*

¹³ Jesús þõ'irã me'rãka þo'imajare e'era'aeka. “Nare rabebaraka ‘Jia nare mibaabe, Tuparã’, ãþaraka naro'si kijëñerũ”, ãrïþupajoawa'ri kipõ'irã me'rãka ne'ewa'rika. I'supaka nabaamaka ïatirã, ikupaka Jesúka wãrürimajare nare ãrïka:

—Jesúre najo'akoreka, kipõ'irã nare mija e'era'a'si,—
 ɸo'imajare narika.

¹⁴ I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã Jesúre boebarika.
 I'supaka imawa'ri kika wãrürimajare ikupaka kibojaeka:

—Yipõ'irã me'rãka etarika mija jãjibaa'si. Jiipuparãte
 jia ã'mitiripëairã nime me'rãka. Nimaupaka yire
 ã'mitiripëairãte jia Tuparãte imaruputarãnu. ¹⁵ Rita
 mijare yibojayu. Me'rãrĩjaka jia yi'yuakaka pupajoatirã
 Tuparãte jia mija yi'ririjarijĩnu. I'supaka yi'ribeyurãte
 ɸuri Tuparãte e'etoribesarãnu kijã'merũkirãro'si
 imarãnurãte,— kika wãrürimajare kërĩka.

¹⁶ I'supaka nare ãrĩweatirã me'rĩre ke'erikaeka.
 Ke'erikaeka rakamarãre narupuko'arã kipitaka
 ja'apeatirã ikupaka kërĩka: “Jia nare mibaabe”, ãparaka
 Tuparãte naro'si kijẽneka.

Ĩrĩka niñerũ ba'ipite Jesúka jairĩ eyaeka

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Topi Jesúre a'rirã baaeka ɸoto kipõ'irã ĩrĩka ĩmirĩjite
 rĩrĩeyaeka. Jesús wãjitãji ñukurupatirã ikupaka kire
 kërĩka:

—Jiitaki mime wãrõrimaji. Tuparãka õña ñima-
 jipariyapayu. I'supaka imaokaro'si ¿marãkã'ã yibaajĩnu
 ruku?— kire kërĩka.

¹⁸ I'supaka këpakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka kire kërĩka:

—¿Dako baaerã, “Jiitaki mime”, yire meñu je'e?
 Tuparã ĩrĩkaja imaki jiika. ¹⁹ Tuparãka õña imajiparika
 miyaparãkareka kijã'meika upakaja miyi'ririjape.
 ã'mitirikõrĩ je'e: “ɸo'imaja jããbekaja. Rõmika
 imako'omakaja, apekoka wã'imarĩbekaja. Karee'erimarĩa
 sime. ‘Ba'iaja kibaarape’, ãparaka wapuju aɸerãte
 bojapakibekaja. ɸo'imajare ba'iaɸiji ɸakitirã naniñerũ
 mija ë'ma'si. Miɸaki, miɸakoreoka jia mija ã'mitiripëabe”,

ãparaka sabojayu Tuparã majaropũñurã o'oeaka. I'sia õnuka mime,— kire kërïka.

²⁰ I'supaka kēpakã'ã ã'mitiritirã, ikupakã'ã kire kërïka:

—Mia'mitipe wãrõrimaji. Tuparãte jã'meika õrïwa'ri yime'rãrïrãja jia sayi'rirïjarikaki ñime,— kire kërïka.

²¹ I'supaka kēpakã'ã ã'mitiriwa'ri, Jesúre kire wayuãeaka mae. Supa imarĩ ikupaka kire kërïka:

—Ï'rãba'ikaka mibaarika jariwa'yua ruðu. Miba'irïjia aþerãte mijipatabe sawaþa tõþoerã. Supabaturã wayuoka baairãte samijibe. Supa mibaarãkareka Tuparã þõ'irã eyaturã rïkimabajï sawaþa mitõþorãñu. Supa imarĩ ñãñu upakaja miyi'rirãka be'erõ'õþï yika wãrõrimaji imaokaro'si mi'tabe,— kire kërïka.

²² I'supaka kire kēpakã'ã ã'mitiritirã, rïkimakaja ba'irïjika imaki imarĩ, ba'iaja kiþupariwa'rika.

²³ Ke'rika be'erõ'õ kika wãrõrimajare ïaturã ikupaka Jesúre ãrïka:

—Rïkimakaja ba'irïjia rikairãro'si “Tuparãte takaja yi'riwa'ri kiyapaika upakaja yibaarãñu”, ãrïþuþajoarika ka'wisika sime,— nare kërïka.

²⁴⁻²⁵ I'supaka kēpakã'ã ã'mitiritirã, marãkã'ã marïwãrũberijika naro'si simaeka. I'supaka nimamaka ikupaka nare kibojaeka ate:

—Mija ã'mitipe yijeyomarã. “Ritaja Tuparãte yapaika upakaja yibaaye'e”, ãritirã kirirã najayaokaro'si ka'wisitaka sime þo'imajaro'si. Æ'mitirikõrï je'e: Camello jo'baki imarĩ, þeruþota koþea kiwaþu'ribeyu. I'supakajaoka “Ñïþamaki kimamaka, Tuparãte takaja yapaika upaka yibaarãñu”, rïkimaka ba'irïjia rikairãte ãrïwãrũbesarãñu,— kërïka.

²⁶ I'supaka kēpakã'ã ã'mitirikoriberikarã imarĩ, natiyi-aja jaibu'abarakã ikupaka narïka:

—I'supaka simarākareka maki Tuṣarāka ōñia imajiparūkika imabeyuka mirākiyu,— narīka.

²⁷ I'supaka nimamaka iatirā ikupaka Jesúre nare bojaeka:

—Naṣuṣayariji tārībeyurā ṣo'imaja. I'supaka simako'omakaja kire yi'yurāte Tuṣarā ṣō'irā a'rirūkia, ritaja baawārūiki kimamaka,— nare kērīka.

²⁸ Suṣa kēpakā'ā, ikupaka Ṣedrote kire yi'rika:

—Jia mia'mitiṣe. Yija ba'irījia ja'atarapārā imarī, mika yija imarijaju,— kire kērīka.

²⁹⁻³⁰ Toṣi ikupaka kire kiyi'rika:

—Rita mijare yibojaju. Aṣerāte Tuṣarārika bojarī a'yurā, narīrāre ja'atawa'rirāñurā. Nabe'erō'ōkarā, naṣaki, naṣako, namakarā, nawi'ia suṣabatirā narioaoka naja'atawa'ririjarirāñu, yirika bojariroka bojarī na'ririjarirāka ṣoto. Yirirā imarī yirika bojaokaro'si narīrāre ja'atawa'yurāte, jia Tuṣarāte baarāñu. Maekaka ritaja rikabaraka nima rīkimabaji Tuṣarāte nare ijirāñu. Wi'ia, rioa, nabe'erō'ōkarā, naṣakoarā suṣabatirā rīkimarāja makarāritiirā nimaerā Tuṣarāte nare ja'atarāñu. I'supaka simako'omakaja yire na'mitiripēaika simamaka ba'iaja aṣerāte nare baarāñu. I'supaka naro'si simarāka simako'omakaja ōñia imajiparika Tuṣarāte nare ja'atarāñu. ³¹ Rīkimarāja maekaka imatiyarimaja imakoṣeirā, Tuṣarā ṣō'irā neyarāka ṣoto imatiyabeyurā najarirāñu. Aṣerā rīkimarājaoka maekaka imatiyarimajamarīrā imarā, Tuṣarā ṣō'irā neyarāka ṣoto imatiyairā najarirāñu,— nare kērīka.

“Najāārūkika ñime”, āriwa'ri Jesúre nare bojaeka ate

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² I'supaka nare kērīka be'erō'ō Jerusalénrā eyairō'ōrā imaeka ma'aṣi na'rika. Torā a'ririjaparaka

kika wārūrimajare kiruṗutawa'rika. Kibe'erō'ōpi a'ṗaraka ikuṗaka najaiḅu'arijarika: “¿Dako baaerā kiruṗu wayuṗi'ribekaja Jerusalénrā ke'yu?”, narīka. Kibe'erō'ōpi i'tarijarikarā ṗo'imaja ṗuri jimarīa ba'iaja ṗuṗarikopekarā. I'suṗaka nimamaka ĩatirā, kika wārūrimajaka takaja jaiokaro'si, ṗo'imajamatorā nare ke'ewa'rika. Torā eyatirā “Ikuṗaka simarāñu”, āriwa'ri nare kibojaka ba'iaja kire nabaariwā'imarīrā baaekakaka.

³³—Jia mija ā'mitiṗe. Jerusalénrā ma'rirā baayu. Torā ĩ'rika imaki ṗo'imaja Ma'mire bojajāārūkika. I'suṗaka kibaamaka kurarāka ĩṗarimarā ṗō'irā, suṗabatirā Moiséte jā'meka wārōrimaja ṗō'irāoka yire ne'ewa'rirāñu. Suṗa imarī yire ne'etorirāka ṗoto “Majāārūkika kimarū”, yireka narīrāñu. Suṗabatirā “Āja'a, kire mija jāābe”, āriwa'ri judŋotatamarīrāte yire nijirāñu. ³⁴ Suṗabatirā ba'iaja yire naṗo'imajī'irāñu. I'suṗakajaoka yire nar-ijo'kapaterāñu. Ajeaṗi yire naṗajerāka be'erō'ō yire najāārāñu. I'suṗaka nabaako'omakaja, maekarakarīmi be'erō'ō ōñia yijariṗe'rirāñu,— nare kērīka.

*Santiago Juan*ṗitiyika “Ikuṗaka yija yaṗayu”, āriwa'ri Jesúre najēñeka

(Mt 20.20-28)

³⁵ Topi Zebedeo makarā Santiago, Juanṗitiyika Jesús ṗō'irā eyatirā, ikuṗaka kire narīka:

—Mia'mitiṗe wārōrimaji. Mire yija jēñeika miyi'ririka yija yaṗayu,— kire narīka.

³⁶ I'suṗaka kire naṗakā'ā, ikuṗaka kiyi'rika:

—¿Marākā'ā mijaro'si yibaarika mija yaṗayu?—

³⁷ I'suṗaka kēṗakā'ā ikuṗaka kire narīka:

—ṗemawa'ribaji wejeareka ritaja ṗo'imajare mijā'merāñurīmi seyarāka ṗoto ikuṗaka yijare mibaarika

yija yaɣayū: Ī'rīkate ritapē'rōto, apikate kākopē'rōtopi yijare miruɣarūjebe mire jeyobaabaraka yija imaokaro'si, — kire narīka.

³⁸ I'suɣaka naɣakā'ā, ikuɣaka nare kērīka:

—Yire mija jēñekopeikakaka jia ōrīwārūbeyurā mija ime. Ba'iaja ɸo'imajare yire jūarūjerāñu. Yijūarāka uɣakaja jūaokaro'si ɥyaje mija rakajepāāwārūjīñu je'e mijaro'sioka?— nare kērīka.

³⁹ —Ā'ā, rakajepāāwārūjīñurā yija,— kire narīka.

I'suɣaka naɣakā'ā ikuɣaka nare kērīka:

—Rita mijare yibojayu. Ba'iaja yijūarāka uɣakaja ba'iaja mija jūarāñu mijaro'sioka. ⁴⁰ I'suɣaka simako'omakaja mija yaɣaika uɣaka mijare ñimarūjewārūbeyu. Ritapē'rōto, kākopē'rōtorā yika ruɣarūkirāte Yipaki Tuɣarāte wā'marāñu,— nare kērīka.

⁴¹ I'suɣaka kire narīka, aɸerā Jesúka wārūrimaja ĩ'ɸapitarakamarā imaekarāte ā'mitirika. Suɣa imarī Santiago, Juanre ā'mitiritirā, “Aɸerāte tērīwa'ribaji yija ime’, noñu ruku”, ārīwa'ri naboebarika. ⁴² I'suɣaka nimamaka ĩatirā, nare akatirā ikuɣaka Jesúre nare ārīka:

—Ritaja wejeakarā ĩɸarimarā naɸo'imajare jājiapi jā'merijayurā, nayapaika uɣakaja nare baawā'imapaaraka. I'suɣaka nare nabaaika ōñurā mija ime. ⁴³ Mija ɸuri, nuɣaka imabekaja. Yirirā imarāro'si ikuɣaka sime: Mija watopekarā ĩɸi imariyapaiki, “Ikuɣaka ɸo'imajare yaɣayū”, ārīwa'ri nayapaika uɣakaja aɸerāte jia kibaajīkareka jia sime. ⁴⁴ Imatiyarimaji imarika yaɣaiki ɸuri, aɸerāte kijeyobaajīkareka jia sime. I'suɣaka imawa'ri naro'si ba'irabejīrimaji uɣakaja kiba'iraberijarijīkareka jia sime. ⁴⁵ I'suɣaka simamaka, ɸo'imaja Ma'mi ñimako'omakaja “Yiro'si ɸo'imajare ba'irabejīrū”, ārīwa'rimarīa ō'ōrā yi'taeka. I'suɣaka imabekaja ɸo'imajare jeyobaarimaji imaokaro'si ō'ōrā

yi'taeka. Supa imarĩ ba'iaja nabaaike wapa naro'si reyarĩ ò'òrã yi'taeka,— nare kērika.

Bartimeo ñakoa Jesúre jieka

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Jesús kika wārūrimajapitiyika Jericó wejearã ni-maeka be'erō'ō, topi na'rika rīkimarāja aperiapitiyika. Naka ke'rika ma'arierã ĩabeyuka Timeomaki, Bartimeore ruṣaeka. Wayuoka baaiki imarĩ, niñerũ aperiapite kijēneroyika. ⁴⁷ “Jesús Nazaretkaki o'yuka”, napakã'ã ã'mitiritirã jãjia akasererikapĩ ĩabeyukate kire akaeka.

—Mia'mitiṣe Jesús. Īpi David imaekaki riparãmi mime. Ritaja ṣo'imajare mijã'meokaro'si Tuparãte wã'maekaki, yire miwayuĩabe,— ĩabeyukate kire ārĩka.

⁴⁸ I'supaka kiakaseremaka ã'mitiriwa'ri, rīkimarāja ṣo'imajare kire wapeka “Miakaserea'si”, āṣaraka. I'supaka narĩkoṣeko'omakaja jãjibaji kiakasereka.

—Mia'mitiṣe David riparãmi. Yire miwayuĩabe,— kire kērika.

⁴⁹ I'supaka kiakasereka ã'mitiritirã, Jesúre tuirĩkaeka mae.

—Kire mija akabe yipō'irã ki'taokaro'si,— ṣo'imajare kērika.

Supa kēpakã'ã ĩabeyukate nakaeka.

—Okajãjia mijape. Supabatirã mimi'mirĩkabe. Jesúre mire akayu,— ṣo'imajare kire ārĩka.

⁵⁰ I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã, ṣemakato kijariroaka e'etatirã, mi'maari ñojimarĩji Jesús ṣō'irã ke'rika.

⁵¹ Kipō'irã keyaeka ṣoto, ikupaka Jesúre kire ārĩka:

—¿Marãkã'ã mire yibaarika miyapayyu?—

—Mia'mitiṣe wārōrimaji. Jia ĩaiki yire mijariṣe'rirũjerika yiyapayyu ate,— kire kērika.

⁵² I'supaka kēpakã'ã, ikupaka kire kiyi'rika:

—Yire ã'mitiripẽawa'ri “Jesúre yire jierãñu”, merĩpupajoamaka, mire yijieyu mae,— kire kẽrĩka.

I'supaka kẽrĩka potojo ãbeyukate yoiki jarika mae. Supa imarĩ,

—Mipe'ririyapaye'e, mipe'pe mae,— Jesúre kire ãrĩka.

I'supaka kẽrĩko'omakaja Jesús be'erõ'õ ãbeyuka imakopekakite a'rika.

11

Jerusalénrã Jesúre eyaeka

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹⁻² Jerusalén i'tara'arĩ Olivos wãmeika ãmimakarã neyaeka. Torã i'paweje wejea imaeka. Betagé, Betania wãmeika simaeka. Jerusalén koyikurirã eyatirã, ikupaka kika wãrũrimaja i'parãte kẽrĩka:

—Marupurõ'õrã imawejarã mija a'pe. Torã burrowẽko makarãka i'rĩka ji'apããeka mija tõporãñu. Ni'i i'rĩkaoka p'o'imagire marĩpeikoribeyuka kime ruðu. Kire kutetirã, kire mija e'era'abe. ³ Aperãte mijare jẽrĩamaka: “¿Dako baaerã kire mija e'ewa'yu?”, narĩrãka, ikupaka mija yi'pe: “Maiþamakire kire yapayu. Supa imarĩ sayija e'ewa'yu. Ñojimarĩji sakipe'atarãñu ate”, ãrĩwa'ri nare mija bojabe, — nare kẽrĩka.

⁴⁻⁵ I'supaka kẽrĩka ã'mitiritirã, na'rika. Torã eyatirã ma'arã burrowẽko makarãka niatõpoeka. Kopereka wã'tarã naji'apããekaki kimaeka. Kire tõpotirã kire nakuteka. I'supaka nabaamaka ãtatirã torã imaekarãre ikupaka nare jẽrĩaeka:

—¿Dako baaerã burrowẽko makarãka mija kuteyu?— narĩka.

⁶ I'supaka napakã'ã ã'mitiritirã, Jesúre nare ãrĩrũjeka upakaja nare nayi'rika. Supa imarĩ “Jee, samija e'ewa'pe”, narĩka burrowẽko ba'iparã. ⁷ Supa imarĩ Jesús

þō'irā sane'ewarika. Suþabatirā sayapāia nacamisa þe-marā nataþiaekapi burrowēko makarā þemarā naþa'aeka. Saþa'aweatirā ne'eeyaeka þotojo saþemarā kimarīro'ika. ⁸ Rīkimarāja þo'imaja sayapāia þemakato e'etatirā ke'rika wājītāji sanajitapāþeka. “Yija īþamaki mime”, ārīwa'ri i'suþaka nabaaeka jiyiþuþaka kire ōrīwa'ri. Aþerā we-jeriþūnua e'etirā ja'apāþekarā ke'rika wājītāji. ⁹ Suþa imarī Jesúre ruþutaekarā, kibe'erō'ō imaekarāoka jimarī najiiwariarika jījimaka imawa'ri.

—“Jīitaki kime Tuþarā!”, þo'imajare ārīrū. ¡Mare kijā'meokaro'si Maiþamakite þūataekakire etayu! Jia Tuþarāte kire baarū ārīwa'ri. ¹⁰ Mañeki David imaekaki riþarāmite etayu mae. Suþa imarī jia maro'si sime Tuþarāte maro'si þūataekakipi ārīwa'ri. I'suþaka kibaa-maka “Tuþarā, mabo'ikakuripi imaki, tērīwa'ribaji jiika mime”, nimaupatiji þo'imajare ārīrū,— ārīwa'ri najaika jījimaka imawa'ri.

¹¹ I'suþaka nañuju Jerusalén wejearā Jesúre eyaeka. Torā eyatirā Tuþarāte jiyiþuþaka ōrīriwi'iarā kikākaeka. Torā kākatirā ritaja kīaþibataeka. I'sia be'erō'ō sarā'irā baamaka, Betanarā kipe'riwa'rika, ī'þoū'þuarāe'earirakamarā kika wārūrimajapitiyika.

Rikamarījūki simariþareaja Jesúre higuera kumuþurika (Mt 21.18-19)

¹² Aþerīmi Betaniawejeapi no'riwa'rika. O'riwa'ritirā na'ririjarika þoto Jesúre kēsirabaeka. ¹³ Yoepi higuera wāmeika ōteriki ritajūkia ōimaka kīaeka. Jia þūñui-jūki sōimaka “Rīkimakaja rikaika sime je'e”, kērīþuþa-joaeka.* I'suþaka simako'omakaja sawā'tarā eyatirā saþūñutakaja simamaka kīaeka. Rikamarīa simaeka,

* **11:13** La apariencia de muchas hojas señala que la higuera carga higos no maduros, pero comestibles.

sarikayu jê'rãmarĩa simaeka imarĩ. ¹⁴ Rikamarĩjũki sima-maka ãtirã, ikupaka sakêrika:

—Apekurioka mirika þo'imajare ba'arũkimarĩa mi-marãñu,— ãrĩwa'ri sakikumupurika. I'supaka kijaika kika wãrũirãte ã'mitirika.

Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'iaþi waruarimaja supabaturã wapañjirimajare Jesúre þoataeka

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Ate Jerusalénwejearã eyatirã Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'ipête imaekarõ'õrã kikãkaeka kika wãrũrimajapitiyika. Torã kãkaeyatirã waruaparaka, wapañjibaraka imaekarãte kãkaeka. Supabaturã apetatarãrika niñerũ o'ae'ebaraka imaekarãte ãtirãoka nare kipõataeka. Niñerũ o'arimajare naniñerũ þeatarũkirõ'õ kituriña'rupateka. Supabaturãoka niñerũ e'eokaro'si okoipakoa† ñjirimaja ruparikũmua kituriña'rũeka. ¹⁶ I'supakajaoka, “Tuparãte jiyipupaka õrĩriwi'ipêteþi koyikuriþi sime”, ãrĩwa'ri ba'irĩjia ne'ewa'riroyikarõ'õþi nare sake'ewa'rirũjeberika.

¹⁷ Supabaturã ikupaka þo'imajare kiwãrõeka:

—Kimajaropũñurã o'oeakarã ikupaka Tuparãte bojayu: “Ritaja tatarãte yika jaiokaro'si narẽrũkiwi'i simarãñu yiw'i'ia”, ãrĩwa'ri sabojayu Tuparãrika o'oeka. Supa imarĩ torã ba'irĩjia ñjiturã niñerũ e'ebaraka mija ima kareba'arimaja wi'i upaka samija baayu,— nare kêrika.

¹⁸ I'supaka kãþakã'ã ã'mitiritirã, “¿Marãkã'ã baaturã kire majãñjĩñu?”, kurarãka ñparimarãre ãrĩpupajoaeka, Moiséte jã'meka wãrõrimajaoka. “Jiitaka kiwãrõika”, ãrĩwa'ri ritaja þo'imajare jaimaka ã'mitiritirã Jesúre nakikika. ¹⁹ Na'irã saþapakã'ã Jerusalénrõ'õþi kika wãrũrimajapitiyika Jesúre þe'rika.

† 11:15 Ellos vendieron palomas para los sacrificios.

*Rikamarĩjũki higuera jĩrĩka**(Mt 21.20-22)*

²⁰ Aperĩmi bikitojo na'rika poto higuerajũki rikamarĩa imaeka wã'tarã neyaeka. Torã eyatirã sarĩkoa pitiyika ritaja jĩrĩpataeka simamaka niaeka. ²¹ Topi mae Jesũre jaika mirãka Pedrote pũpajoatõpoeaka.

—Miabe wãrõrimaji. Samikumupurapaka be'erõ'õ sajĩrĩka ime mae,— kire kĩrĩka.

²² I'supaka kũpakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka Jesũre bojaeka kika wãrũrimajare:

—Tuparãte mija ã'mitiripẽabe. “Kire yija jẽnerãka kiyi'rirãñu”, ãrĩpũpajoirã mija imabe. ²³ Rita mijare ñañu. Tuparãte ã'mitiripẽaiki imarĩ, “ĩmimaka riakarã ka'raña'rĩrũ”, kẽñu upakaja kiro'si sabaarãñu. I'supaka “Tuparãte yiro'si baabesarãñu je'e”, ãrĩpũpajoabekaja mija jẽnebe. “Yijẽneika upakaja kiyi'rirãñu”, ãrĩpũpajoabaraka kire mija jẽnebe. I'supaka mija pũpajoarãkareka mija yapaika upakaja simarãñu. ²⁴ Supa imarĩ Tuparãte jẽnetirã, “Yijẽneika kiyi'ritiyayu”, mija ãrĩpũpajoabe mija pũpakapi. I'supaka mija baarãkareka “Tuparãte yi'rirãñu”, ãrĩwa'ri mijare yibojayu. ²⁵⁻²⁶ Tuparãte jaibarakaja, mamarĩ ba'iaja aperãte mijare baaika mija ye'karipe. I'supaka mija baabe, Mapaki mabo'ikakurirã imakioka ba'iaja mija baaika mijareka kiye'kariaokaro'si. I'supaka simako'omakaja aperãte ba'iaja baaika mija ye'kariberijĩka, Mapaki mabo'ikakurirã imakioka ba'iaja mija baaika ye'kariaberijiki kiro'si,— nare kĩrĩka.

¿Makire mire jã'memaka i'supaka mibaayu? ãrĩwa'ri Jesũre najẽrĩaeka

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ I'sia be'erō'ō Jerusalén wejearã ke'rika ate kika wārūrimajapitiyika. Torã eyatirã Tuṡarãte jiyipupaka ōrīriwi'iarã kikākaeka ṡoto kurarāka iparimarāre kipō'irā eyarīkaeka, Moiséte jā'meka wārōrimaja, supabatirã judīorāka iparimarāoka. ²⁸ Torã eyatirã ikupaka kire najērīaeka:

—¿Dako baaerã Tuṡarãte jiyipupaka ōrīriwi'iaṡi ṡo'imajare miṡoatarape? Supabatirã ¿makire jā'meikaṡi i'supaka miṡaarape?— kire narīka.

²⁹ I'supaka naṡakã'ã, ikupaka nare kiyi'rika:

—Yi'ioka ī'rāba'ikaka mijare jērīariyapaiki. Yire mija yi'ṡakã'ã ā'mitiritirã, yire jā'meiki wāmea mijare yi-bojarāñu. Ikupaka mijare yijērīariyapayu: ³⁰ ¿Juanre ṡo'imajare ruṡuko'a jūjeokaro'si maki kire jā'mekaki? ¿Tuṡarã kire jā'mekakikã'ã? ¿Po'imajaja kire jā'mekarã bai? Yire mija yi'ṡe,— nare kērīka.

³¹ I'supaka kēṡakã'ã ā'mitiritirã, natiyiaja najaika.

—¿Marākã'ã kire mayi'rijīñu ruku? “Juanre ṡo'imajare ruṡuko'a jūjerã Tuṡarãte kire ṡūataeka”, marījīka, “¿Dako baaerã Juanre bojarapaka mija yi'riberape?”, mare kērīrāñu. ³² I'supaka simako'omakaja, “Po'imajaja Juanre jā'mekarã”, marījīka, ṡo'imajare mare boebarirāñu. “Tuṡarã Juanre ṡūataekaki kiro'si bojaījirimaji kimaokaro'si”, ṡo'imajare ārīpupajoaika simamaka, ¿marākã'ã Jesúre mayi'rirāñu ruku? — natiyiaja najaibu'aeka. ³³ Supa imarī,

—Ōrībeyurã yija,— kire narīka.

I'supaka naṡakã'ã,

—Jee, yire jā'mekaki wāmea mijare bojabesarāki yi'ioka,— nare kērīka.

12

“Yire mija yi'ribesarākareka, Aperāte Yimakire yi'rirū’,
Tuparāte ārīrāñu”, Jesúre nare ārīka

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Bojawārōrikapi ikupaka þo'imajare kiwārōū'mueka
ate.

—Īakōrī je'e: Ī'rīka iyarioa ōterimajire imaeka.
Sōteweatirā sakiwaeta'teka. Supabaturā iyaka mukerūkia
kibaaeka iyaokoa e'eokaro'si. I'supaka baaweatirā
īmipañakarā wi'ia kibaaeka sīarīþaraka nimarūkirō'ō.
I'supaka baaweatirā aperāte ikupaka kērīka: “Yirioa mija
tuerākareka iyaka mija e'erākakaka mijare ñijirāñu.”
Supabaturā turitaparī nare ke'ritapaeka mae. ² Iyaka
rērīka þoto ĩ'rīka kiro'si ba'irabejirimajire kipūataeka
iyaka kiro'si imaeka ke'eokaro'si. ³ Iyarioarā keyaeka
þoto kire ñi'atirā rioa tuerimajare kire þajeka, kire
iyaka ijiriyapaberīwa'ri. Topi mae “Me'þe”, kire
narīka. Supa imarī dakomarīaja kipe'rieyaeka kire
jā'mepūataekaki þō'irā. ⁴ Iyaka ke'eetabepakā'ā
īatirā, apika ba'iraberimajire kipūataeka iyaka kire
e'erūjebataka. Iyarioarā keyaeka þoto, kirupuko'arā
kire napajeta'ruika. I'supaka kire baaturā tīmarīji kire
najairiwā'imarīka. ⁵ I'supaka kire nabaamaka īatirā,
apikate ate rioba'ipite pūataeka. Torā keyamaka,
rioa tuerimajare kire jāatorika mae. I'supaka nare
nabaawā'imapakā'ā ĩawa'ri rīkimarāre rioba'ipite
pūataeka. I'supaka nare kipūatako'omakaja ĩ'rārimarāre
jājia napajeka, aperāte þuri najāēka.

⁶ Supa imarī kimaki ĩ'rīkaja jariwa'rikaki mae. Ji-
marīa kiwātaki kimaeka. “Yimakire þuri 'Rioba'ipi maki
kime’, ārīwa'ri kire nayi'rirāñu je'e”, kērīþupajoeka.
I'supaka þupajoawa'ri kimakire þiyia kipūataeka mae.

⁷ I'supaka kipūajoeka simako'omakaja rioba'ipi makire

eyamaka ĩatirã, ikupaka rioa tuerimajare jaibu'aeka: “Ika rioba'ip̄i maki kime. Kipakire reyarãka be'erõ'õ kiro'si jariwa'rirũkia sime ika rioa. Kire majããerã ika rioa maro'si sajariwa'yaokaro'si”, narĩka. ⁸ I'supaka p̄upa-joawa'ri kire ñi'atirã kire najããeka. Supabatirã kipo'ia riorijerã nataaeka. I'tojĩrãja sime ika majaroka,— Jesũre nare arĩka.

⁹ I'supaka nare bojaweatirã, ikupaka po'imajare ki-jẽrĩaeka:

—¿I'supaka kiro'si ba'iraberimajare baaekarãte marãkã'ã rioba'ip̄ite nare baarãñu ruku? Ikupaka nare kibaarãñu: Rioa tuerimajare jããrĩ ke'rirãñu. Supabatirã aperãte rioa kiarĩrĩrũjerãñu.

¹⁰⁻¹¹ Mija ã'mitipe. Tuparã majaropũñu ĩ'rãkõ'rĩmato ikupaka bojaika ¿yaje mija ĩakoyu je'e? Ikupaka Tuparãro'si bojaĩjirimajire o'oeka:

“Wi'ia baarimajare ãta ĩ'rõ taaeka. I'supaka simako'omakaja, ap̄ika i'sio ãtapi wi'ia kibaamaka ap̄o ãta tẽrĩwa'ribaji imatiyaio sajarika. Nayapaberikao imako'omakaja, i'siōpi arĩwa'riji maipamaki Tuparãte jia jiyia wi'ia baaeka. I'supaka baaiki kimamaka, ‘Jiitaka sime’, jĩjimakap̄i marĩpupajoayu”, arĩwa'ri kibojaeka Tuparãrika o'oekaki.—*

¹² I'supaka Jesũre ap̄akã'ã ã'mitiritirã, judiotata ĩparimarãre kire ñi'ariyap̄aeka. “ ‘Rioa ba'iraberimaja upaka nime’, mareka arĩwa'ri i'supaka majaroka Jesũre mare bojako'o”, narĩpupajoaeka. I'supaka simako'omakaja

* **12:10-11** Salmo 118.22-23. Estos versículos refieren a Jesús. Así quiere decir: Aunque Jesús fue despreciado por los líderes religiosos de Israel, Dios le hizo la persona más importante; el que salvará a su gente.

po'imajare kikiwa'ri kire nañi'aberika. Suḡa imarĩ topi na'rika mae.

“¿Yaje Romawejea ñḡamakire impuesto mawapañji-ññu?”, ãriwa'ri Jesúre najërñaeka

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Ìrãrimaki fariseokaka puḡajoairã, Herodes jeyomarãoka Jesús pō'irã eyaekarã, niḡamarãre nare puataeka simamaka. “Jesúre jia yijare yi'riwãrũbesarãkareka, kire yija okabaarãñu”, ãriwa'ri kipō'irã neyaeka. ¹⁴ Kipō'irã eyatirã ikupaka narika:

—Mia'mitipe wãrõrimaji. Rita oyiaja bojaiki mime. Po'imajare mire jaiyuyekoḡeika dakoa jo'abeyua mire. Imatiyairã, imatiyabeyurãro'sioka kíkibekaja Tuḡarãrikakaka wãrõiki mime. Suḡa imarĩ ikupaka mire yija jërñayu: ¿Yaje Romawejeakaki ñpire jã'meika upakaja impuestos kire yija wapañjijññu ruku? Kire yija wapañjijikareka ¿Moisés imaekakite jã'meka ba'iaja baairã yija jarijññu bai?—

¹⁵ I'supaka jiaḡi kire nariko'omakaja kire ḡakirika naḡakatarikoḡeika Jesúre õrika. Suḡa imarĩ ikupaka nare kiyi'rika:

—¿Dako baaerã mijare yiyi'yua ã'mitiritirã yire mija okabaariyapayu? Ìrãto niñerũ† yiro'si mija e'era'abe ñiaokaro'si,— nare kërika.

¹⁶ I'supaka kḡpakã'ã ã'mitiritirã, ñrãto niñerũ kiro'si ne'era'aeka. Siãtirã ikupaka nare kërika:

—¿Maki ḡema sime samija ñamaka? Suḡabatirã, ¿maki wãmea sareka o'oeka sime?— nare kërika.

I'supaka kḡpakã'ã ikupaka kire nayi'rika:

—Ñḡi César ḡema upaka sime,— kire narika.

¹⁷ I'supaka naḡakã'ã ã'mitiritirã, ikupaka nare kërika:

† 12:15 Denario

—Īpi César rika ima kire samija ĩjibe. I'supakajaoka Tuparārika ima kireje samija ĩjibe, — nare kērīka.‡ I'supaka Jesúre āpakā'ā ā'mitiritirā okamarīaja najarika ōrītiyaiki kime ārīwa'ri.

¿Reyaripotojo ōñia þo'imajare jariþe'rirāñu ruku? ārīwa'ri Jesúre najērīaeka

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Supa imarī ĩ'rārimaki saduceokaka þupajoairāte eyaeka Jesúka jairī. “Po'imajare reyarāka be'erō'ō ōñia jariþe'rika imabeyua”, āñurā nimaeka. Supa imarī Jesúre sakaka jērīaokaro'si kipō'irā neyaeka.

¹⁹ —Mia'mitiþe wārōrimaji. Ikupaka maro'si Moisés imaekakite o'oeka: “Kima'mi makarāmarīaja rūmure kireyataþajīka, kima'mi rūmu mirākote kibe'erō'ōkakire e'ejīka marā imabeyua kika komakarārīrā”, ārīwa'ri Moisés imaekakite o'oeka,— kire narīka.

Supabatirā ikupaka narīka ate:

²⁰ —Īakōrī je'e: Bikija ĩ'rīkate imaeka. ĩ'rōtēnarirakamarā kibe'erō'ōkarāre imaeka. Mamarī kirōmie'eū'mueka nama'mi. Makarāmarīaja kirūmure kireyataþaeka. ²¹ Supa imarī kotīmite reyatapamaka kibe'erō'ōkakite kore e'eka ate. I'supakajaoka makarāmarīaja kireyaeka kiro'si. Supa imarī kibe'erō'ōjītekaki koka imaekaki. Nuþakajaoka kireyaeka. ²² I'supakaja oyiaja kirīrāre ritaja koka imakorīþatakopeka. Koka makarārīrimarīaja nareyapataeka. Nareyapataeka be'erō'ō koreyaeka narūmu imakoperoyikako. ²³ “Po'imaja reyaripotojo ōñia jariþe'rirāñurā”, āñuka mime. Karemarīa rita bojaiki mimarākareka, ¿ritaja narūmu koimaeka simamaka,

‡ 12:17 Denle entonces al rey lo que es debido a un rey. Y denle a Dios lo que es de Dios: servirle a Él con todo.

ni'ika kotĩmiaritiyarãñu ruku õña kojaripe'rirãka þoto?
— saduceokaka þupajoairãte ãrĩka Jesúre.

²⁴⁻²⁵ I'supaka kire napakã'ã, ikupaka kiyi'rika:

—Tuparã majaropũñurã o'oeka õrĩbeyurã mija ime. Supabaturã “Ritaja baawãrũiki kime Tuparã”, ãrĩwãrũbeyurã mija. I'supaka imarã imarĩ, rukubaka þupajoairã mija ime. Õña najaripe'rirãka þoto rõmie'ebesarãñurã þo'imaja. I'supakajaoka simarãñu rõmijãro'si. Tuparãte imarõ'õkarã ángelrãka upaka þo'imajare imarãñu. ²⁶ Mae reyaripotojo õña þo'imajare jaripe'rirũkiakaka mijare yibojaerã baayu. ¿Moisés imaekakite o'oekakaka ãakoribeyurã mija bai je'e? Yapumakarãka jũrẽika watopækapi Tuparãte ikupaka ãrĩka Moisés imaekakite: “Mija ñeki Abraham imaekaki jia yire baarijayuka. I'supakajaoka Isaac supabaturã Jacob imaekarã jia yire baarijayurã”, Tuparãte kire ãrĩka. ²⁷ “Írã maekarakamarã jia yire baabaraka imarijayurã”, Tuparãte ãrĩka, õña nimamaka. Tuparã þõ'irã nime, reyaekarã imariþotojo naririberika simamaka. Supa imarĩ “Õña þo'imajare jaripe'ribesarãñu”, ãñurã imarĩ, tẽrĩrikaja rukubaka þupajoairã mija ime,— saduceokaka þupajoairãte kẽrĩka.

Imatiyairokakaka Tuparãte já'meika Jesúre bojaeka
(Mt 22.34-40)

²⁸ Topi mae saduceokaka þupajoairãte Jesúka jaika þoto Moiséte já'meka wãrõrimajire sã'mitiritirã, “Jia Jesúre nare yi'yu”, kẽrĩþupajoaeka. Supa ãrĩwa'ri Jesús þõ'irã ke'rika kire jẽrĩaokaro'si.

—¿Dika sime Tuparãte já'meika imatiyaika?— ãrĩwa'ri Jesúre kijẽrĩaeka.

²⁹⁻³⁰ Supa imarĩ ikupaka kire kiyi'rika:

—Tuparāte jā'meika imatiyaikakaka ikupaka sabojayu: “Mija ā'mitipe Israelka'iakarā. Tuparā ī'rikaja imaki Maipamaki. Aperāte mawayuūaika tērīwa'ribaji jia maipamaki Tuparāte mayi'ririjarijīñu. I'supakajaoka ritaja ōrīripupakirā maimapitiyika jia Tuparāte mayi'rijīñu. Supabatirā ī'rāmijipiji pupajoatirā jia kire mabaarijarijīñu”, āriwa'ri sabojayu imatiyaika Tuparāte jā'meika.³¹ I'sia rokajitekaka ikupaka bojaika: “Maṗo'ia mawātaika upakajaoka aperāte mawātajīñu.” Dika aṗea ika ī'pakurikaka Tuparāte jā'meika tērīwa'ribaji imatiyaika imabeyua,— Moiséte jā'meka wārōrimajire kērīka.

³² Supa kēpakā'ā ikupaka Jesúre kiyi'rika:

—Rita meñu wārōrimaji. Ī'rikaja kime Tuparā. Maki aṗika imabeyuka kiupaka imaki. I'supaka meñua rita sime.³³ “Aperāte mawātaika tērīwa'ribaji jia Tuparāte mayi'ririjarijīñu. Ritaja ōrīripupakirā maimapitiyika jia Tuparāte mayi'rijīñu. Supabatirā ī'rāmijipiji pupajoatirā jia kire mabaarijarijīñu. I'supakajaoka maṗo'ia mawātaika upakaja aperāteoka mawātajīñu”, āriwa'ri mi-bojaika imatiyaika sime. Moisés imaekakite jā'meka upakaja Tuparāte jia baawa'ri wa'iro'si ri'ia kiro'si majoējiyu. I'supaka mabaaike jia ima simako'omakaja Tuparāte mayi'ririjayua, supabatirā aperāte mawātarijayuaoka, tērīrikaja imatiyaika sime,— kire kērīka.

³⁴ Jia kiyi'pakā'ā ā'mitiritirā, ikupaka Jesúre kire ārīka:

—Yire meñua ña'mitiyuareka, “Tuparā, miyapaika upakatakaja yibaarāñu”, āriwārūrūkika mime. Kirikitaki mimatiyarika kūpajji mire jariwa'yua je'e,— kire kērīka.

I'supaka Jesúre āpakā'ā ā'mitiritirā, ni'i ī'rīkaoka kire jērīaberikaki mae, “Mare tērīwa'ribaji ōñuka kime”, āriṗupajoawa'ri.

“¿Maki riṕarāmi kime ruku Jā'merūkika Tuṕarāte wā'maekaki mijareka?”, āriwa'ri Jesúre nare jērĩaeka

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Tuṕarāte jiyiṕuṕaka ōririwi'iarā wārōbaraka ki-maekarō'ōṕi ikuṕaka ṕo'imajare kērĩka:

—“Jā'merūkika Tuṕarāte wā'maekaki[§] David imaekaki riṕarāmi kimarāñu”, nañu Moiséte jā'meka wārōrimaja. ¿Yaje rita nañu ruku jee? ¿Yaje kiriṕarāmitakioka kimarāñu je'e mijareka? ³⁶ I'suṕaka naṕuṕajoaika simako'omakaja, kiriṕarāmireka ĩṕi Davidre jaika ṕoto, “Ñiṕamaki mime”, kireka kērĩka. I'suṕaka simamaka, David imaekaki Espíritu Santore kire jeyobaekapi ikuṕaka kio'oeka:

“Ñiṕamakire ikuṕaka Tuṕarāte ārĩka: ‘Ritaja ṕo'imajare jā'merimaji mimarāñu. Suṕa imarĩ yiritapē'rōtorā miruṕabe. I'suṕaka mimarāka simamaka mimajamarāre yitērĩrāñu mire nayi'yaokaro'si', Tuṕarāte kire ārĩka”, āriwa'ri David imaekakire o'oeka.

³⁷ “Ñiṕamaki mime”, ĩṕi Davidre kire āṕakā'ā, ¿yaje ruku kiriṕarāmitakiji kime je'e? Davidre tērĩwa'ribaji kimema,— nare kērĩka.

Jia nare kiwārōmaka ā'mitiritirā, rikimarāja torā imaekarāte jijimaka jarika.

“Moiséte jā'meka wārōrimaja ikuṕaka ba'iaja baari-jayurā”, Jesúre ārĩka

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Ikuṕaka ṕo'imajare kiwārōeka ate:

—Moiséte jā'meka wārōrimajare baarijayu uṕaka mija baakoreka jia mija ṕuṕajoabe. Mija ĩabe, ikuṕaka nabaarijayu. “Imatiyairā yija ime”, āriṕuṕajoairā imarĩ, jariooka jía jāātirā ṕo'imajare ĩaika wājītāji naturirijayu.

§ 12:35 El Mesías

San Marcos 12:3973San Marcos 12:44

Supabatirã wejeñe'metãji na'ririjayu þoto jiaþi aþerãte nare jẽñerika nayapayu. ³⁹ Rẽrĩriwi'iarã nakãkaika þoto imatiyarimajare ruþarõ'õrã oyiaja naruþariyaparijaju. Baya nabaarijaju þoto i'supakajaoka imarika nayapayu. ⁴⁰ “Jia baairã maime”, ãrĩriþotojo, nañu upakaja baabeyurã nime. Natĩmiarãte reyataþaekarãte þakitirã, naba'irĩjia, nawi'iaoka nareka ne'marijaju. I'supaka wayuoka baairãte wayuñabeyurã imariþotojo þo'imajare ãaika wãjitãji, ñoaka Tuþarãka najaiyu. “Tuþarãte yaþaika upakaja jia baairã nime”, þo'imajare ãrĩþupajoarũ ãrĩwa'ri i'supaka kika najairijaju. I'supaka nabaakoþeika jiamarĩa sime. I'supaka ba'iaja nabaatika waþa, waþaĩjibaraka jimarĩa ba'iaja najũarãñu. Nuþaka mija baa'si jia mija þupajoabe,— Jesũre ãrĩka ritaja þo'imajare.

Tĩmite reyataþaekako wayuoka baaiko imariþotojo niñerũ ijikako majaroka

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Tuþarãte jiyiþupaka õrĩriwi'iarã niñerũ jããrũkia wã'tarã Jesũre ruþaeka. Þo'imajare niñerũ jããika kĩar-ijarika. Rĩkimaka ba'irĩjia rikairã rĩkimakaja niñerũ i'sikotorã jããekarã. ⁴² I'supaka nabaairõ'õrã wayuoka baaikote eyaeka. Kotĩmite reyataþaekako koimaeka. Ĩþato niñerũ yabirĩjiaka i'sikotorã kojããeka. Cobrekaka simaeka imarĩ, waþajã'rĩmarĩa simaeka koniñerũjika. ⁴³ Supa imarĩ kika wãrũrimajare akatirã ikupaka nare kẽrĩka:

—Jia mija ã'mitipe. Wayuoka baaiko imariþotojo jia Tuþarãro'si i'kore ijiyu. Rĩkimaka ba'irĩjirã þemajirã ijiko koime. ⁴⁴ Rĩkimakaja ba'irĩjirã þuri rikimaka niñerũ rikairã. Sakaka nijika simako'omakaja rĩkimakaja sa-jariwa'yu narika ruþu. I'ko þuri wayuoka baaiko imariþotojo korikaikajika simaupatiji ijipataiko. Ba'arika

kowaɸaijirũkia imakoɸeikaja Tuparãte kõiɸipatayu,— kika wãrũrimajare kẽrĩka.

13

Tuparãte jiyiɸupaka õrĩriwi'ia nakuyepaterãñu ãrĩwa'ri Jesúre bojaeka

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹Tuparãte jiyiɸupaka õrĩriwi'ia kimaekarõ'õɸi kiporika ɸoto ikupaka i'rika kika wãrũrimajire kire ãrĩka:

—Miabe wãrõrimaji. Jiitaka sime i'sia wi'ia. Jia jo'bari'o ãtakaka baaeka sime,— Jesúre kẽrĩka.

²I'supaka kẽɸakã'ã ã'mitiriwa'ri, ikupaka Jesúre kire yi'rika:

—Maekaka jiiwi'i samija ãaika simako'omakaja, ñamajĩ ɸo'imajare kuyepaterũkia sime. Supa imarĩ ika wi'iakaka ãta i'ɸari'o tuapeɸeka ɸeyubesarãka, sariripatarãka simamaka,— nare kẽrĩka.

“Ritatojo wejea ririrã baarãka ruɸu ikupaka simarãñu”,
Jesúre ãrĩka

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³I'sia be'erõ'õ Olivos wãmeika ãmimaɸemarã eyatirã Jesúre ruɸaeka. I'sia ãmima wãjitãji ñoakuri ɸañakarã Tuparãte jiyiɸupaka õrĩriwi'ia imaeka. Pedro, Santiago, Juan, Andréɸitiyika Jesús ɸõ'irã na'rika naro'siji kire jẽrĩaokaro'si.

⁴—Mibojaika, ¿marãɸate i'supaka simarãñu? I'supaka simarũki ruɸu, ¿dakoã yija ããũ'murãñu ruku? — kire narĩka.

⁵I'supaka naɸakã'ã, ikupaka nare kiyi'rika:

—Jia mija ɸupajoabe aɸerãte mijare ɸakikoreka. ⁶Mija ãabe. “ɸo'imajare yijã'meokaro'si Tuparãte ɸũataekaki ñime”, ãɸaraka rĩkimarãja ɸakirimajare eyarãñu. I'supaka baawa'ri rĩkimarãja ɸo'imajare naɸakirãñu.

⁷ Mija koyikurirā imarāñurāte jīrīrāka ā'mitiritirā, mija kīkia'si. Aḗewejeakarāre pītā'mua jē'rāta'arāka ā'mitiritirā, mija kīkia'sioka. I'supaka simarijarirāka imariḗotojo ñojimarītaka riribesarāka ritatojo wejea ruḗu. ⁸ Ī'rātata jīrīrāñurā aḗetataka. Supabatirā ĩ'rāka'ireka imarā, aḗeka'ireka imarāḗitiyika jīrīrāñurā. Ī'rārikō'rīmatorā ka'ia iyirāka. Supabatirā ba'arika ḗupakā'ā, ba'arimarīa ḗo'imajare jarirāñu. I'supaka jūairā imariḗotojo satērīwa'ribaji najūarijarirāñu ruḗu.

⁹ Rakajekaja mija imabe. Mijare ñi'atirā ĩḗarimarā ḗō'irā mijare ne'ewa'rirāñu. Supabatirā rērīriwi'itōsiarā mijare naḗajeriwā'imarīrāñu. Yire ā'mitiripēairā mija imamaka, ĩḗarimarā wājitāji mijare narīkamarirūjerāñu. Na'mitirirāka wājitāji yirika nare bojabaraka, “Jesúre ā'mitiripēairā yija ime”, mija ārīrāñu. ¹⁰ Ritatojo wejea ririrā baarāka ruḗu ritaja ḗo'imajare yirika bojapatarūkia simarāñu. ¹¹ Mijare ñi'atirā ĩḗarimarā wājitāji mijare ne'ewa'ḗakā'ā, kikiwa'ri “¿Marākā'ā nare mayi'rirāñu?”, ārīḗupajoabekaja mija imabe. Mija ārīrūkirō'ōjīte eyarāka ḗoto “Ikupaka nare yija ārīrāñu”, ārīḗupajoairā mija imaokaro'si Espírītu Santore mijare jeyobaarāñu. I'supaka mijare kijeyobaarāka simamaka, ikīḗi ārīwa'ri jia nare mija yi'riwārūrāñu, mija oñu upakaja mija ḗupajoikapimarīa,— nare kērīka.

¹² Ate nare kērīka:

—Yire yi'yurāte ikupaka nabaarāñu. Ī'rīka makarā imariḗotojo yire yi'riḗarea ĩ'rīkate nañi'arūjerāñu kire najāāokaro'si. Supabatirā yire yi'yurā nimamaka naḗakiji kimakarāte jāārūjerāki. I'supakajaoka yire yi'yurāte ā'mijīawa'ri naḗakiarā majamarā jaritirā namakarāja nare jāārūjerāñurā. ¹³ Yire ā'mitiripēairā mija imamaka ĩawa'ri, ritaja ḗo'imajare mijare ā'mijīarāñu. I'supaka simako'omakaja yire yi'ririĵa'atabeyurāte takaja ba'iaja

imarika tiyibeyurō'ōrā a'rirūkirā nimakopekareka Tuparāte nare wayuñarāñu.

¹⁴ Tuparāte bojaijirimaji imaekakite o'oeka upakaja “Ī'rārīmi Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'iarā ĩ'rīka ba'iaja baarimaji kimarūkimatorāja kimarāka mija ĩarāñu.” (Yi'i Marcos ika papepa yo'oika ĩarāñurā, jia samija ōrīwārūbe).^{*} Tuparāte yapaberitiyaika kibaarāka poto Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'ia ba'iaja kijarirūjerāñu. I'supaka simarāka ĩawa'ri, ñojimarīji Judea ka'iarā imarāte pusiarā ru'rimirīrākareka jia naro'si simarāñu.

¹⁵ Kiwi'i pamarā imarāki topi ruitirā, kiba'irījia e'erī kiwi'iarā kākabekaja ñojimarīji kiru'rirū. ¹⁶ Rioa ba'irabebarakā imarākioka, wi'iarā ima kicamisa pemapi kijāārijayuto e'erī kipe'riberijīñu. ¹⁷ Rōmijā yata imarāñurāro'si ka'wisika simarāñu naru'yaokaro'si.

Ūpubaka me'rāka rikarāñurāro'sioka i'supakaja simarāñu. ¹⁸ Pu'ejē'rāka simarāka poto i'supaka simakoreka Tuparāte mija jēñebe. ¹⁹ I'supaka simarāka poto ba'itakaja ritaja po'imajare jūarāñu. Tuparāte wejea po'ijiaekarāja ba'iaja najūarijarika pemawa'ribaji ba'iaja po'imajare jūarāñu i'sia poto. I'supaka simarāka be'erō'ōpi puri apekurioka i'supaka imarūkiaro'si marīa simarāñu mae. ²⁰ I'supaka simako'omakaja “Ñoaitakaja i'supaka jūabaraka nima'si, i'tojīrāja simarū”, Tuparāte ārīrūkimarīa simarikareka ritaja, ĩ'rīkaoka jariwa'ririmarīaja po'imajare purijāāeka. I'supaka imarūkia simako'omakaja kiwā'maekarāte wayuñawa'ri ñoaitakamarīaja i'supaka kimarūjerāñu.

²¹ “Mija ĩabe ō'ōrā Cristore ime”, ĩ'rīka mijare ārīpakikoperākite mija ā'mitiripēa'si. Apika ārīkaki, “Mija ĩabe ō'ōrā kime Mesías, Jā'merūkika Tuparāte

^{*} **13:14** Esta advertencia es del escritor, Marcos. No es lo que dijo Jesús.

wā'maekaki kime”, mijare ārīrākiteoka mija yi'ria'si.
²² Rīkimarāja pakirimajare eyarāñu. Īrārimarā “Yi'i imaki Jā'merūkika Tuṡarāte wā'maekaki”, ārīrāñurā. Aṡerā imarāñurā “Yi'i imaki Tuṡarāro'si bojaĵirimaji”, āñurā. Suṡabatirā ṡo'imajare ṡakiokaro'si niakoribeyua nare baabearāñurā. Tuṡarāte wā'maekarā ṡariji nare ā'mitiripēarika yaṡawa'ri, i'suṡaka nabaakoṡerāñu. ²³ Jia ōrīwārūtirā, “I'suṡaka simarāka”, mija ōrīrā ikuṡaka mijare ñañu. Suṡa imarī rakajekaja mija imabe.

Po'imaja Ma'mire ṡe'rietarūkiakaka

(Mt 24.29-35,42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Ba'iaja ṡo'imajare jūarāka be'erō'ō aiyate ñamita'rirāñu. Ñamikakioka yaaboabesarāki. ²⁵ Tā'ṡia ña'rīrāka. Ritaja wejeṡemareka ima Tuṡarāte rī'merūjerāñu. ²⁶ I'suṡaka simarāka ṡotoĵi ritaja Po'imaja Ma'mire niarāñu ate. Oko ūmakaka watoṡekapi jia yaaboaika, suṡabatirā tērīwa'ribaji yirikapi yi'tarāñu. ²⁷ Tuṡarāte imarō'ōkarā āngelrākare yiṡūatarāñu yiwā'maekarāte narēaokaro'si. I'suṡaka nare yijā'memaka ritatojo wejeareka ṡo'imaja ima upatataja rēarī naṡibirāñu.

²⁸ Higuera wāmeika ōterikiakaka ṡuṡajoabaraka mijare yiwārōerā baayu mae. Higuera ritajūkia ṡaṡūñua so'aika ĵatirā, “Kūṡaji šajariwa'yu ijijē'rāka seyarūkia”, marīwārūyu. ²⁹ Suṡa imarī yibojaika uṡakaja simaūmurāka ṡoto, “Kūṡaji šajariwa'yu Po'imaja Ma'mire etarūkia”, mija ārīwārūrāñu mae. ³⁰ Rita sime ika mijare yibojaika. Yibojaika uṡakaja simarāka ṡoto ĵrārimarā maekaka imarāte ōñia imarāñu ruṡu. ³¹ Ika ka'ia, wejeṡemaoka ririrūki oyiaja sime. I'suṡaka simako'omakaja yirika† ṡuri ririrūkimarā sime.

† 13:31 El mensaje de Jesús

³² Maki òrībeyuka yetarũkirĩmikaka. Mabo'ikakurirã imarã ángelrãkaoka òrībeyurã. Yi'i, Tuḡarã Maki imaripotojo ñorībeyuoka yi'i. Maḡaki Tuḡarã ĩ'rikaja òñuka yetarũkirĩmikaka.

³³ I'suḡaka simamaka òrĩweitikaja mija imabe. Sòrībeyurã imarĩ, rakajekaja mija imarijape. ³⁴ Jia mija ã'mitiḡe, ika bojawãròrikapi mijare yibojaerã baaika: ĩ'rika wi'iba'ipi imaekaki. Turitaḡarĩ ke'rika ḡoto, kiro'si ba'irabejirimajare wi'ia kĩarĩrĩrũjeka. Ke'rirã baaeka ruḡu “Ika mija ba'iraberika imarãka”, nare kėrika. Koḡereka tuerimaji “Yire ta'abaraka, ò'òrãja wi'ia ĩarĩḡaraka mimabe”, kire kėrika. ³⁵ Kiḡḡakaja ya'rirãñu yiro'sioka. Suḡa imarĩ jia yire ta'abaraka mija imabe, yi'tarũkia mija òrībeyua simamaka. “Na'irã, ñami ñe'metãji, karaka akarãka ḡotojĩ, wãrĩrika ru'ara'arãka ḡoto, i'tojĩte ki'tarãñu”, yireka ãrĩwãrũbeyurã mija ime. ³⁶ Ikuḡarò'òḡiji etatirã, “¿Dako baaerã mija kãñu, yiyapaika uḡaka baabekaja?”, mijare ñarĩkoreka, rakajekaja mija imarijape. ³⁷ Mijaro'sitakamarĩa ikuḡaka yibojaweyu ritaja ḡo'imajaro'si. Jia imatikaja yire ta'atikaja mija imarijape,— nare kėrika.

14

“¿Marãkã'ã marĩjĩkareka Jesũre majããrũjejĩñu ruku?”,
ãḡaraka najaiḡu'aeka

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Toḡi mae, ĩ'ḡarĩmi sajariwa'rika ḡascua baya ruḡu. Levadura rukeberika ḡan naba'aribaya simaeka. I'sia ḡoto ḡo'imajare òrībeyuju Jesũre ñi'arika kurarãka ĩḡarimarãre ḡakatarikoḡeka, Moiséte jã'meka wãròrimajapi-tiyika. “¿Dikapi kire okabaatirã kire majããrũjejĩñu?”, ãḡaraka najaiḡu'aeka. ² Ikuḡaka ĩ'rãrimakire ãrĩka:

—Pascua baya simarāka poto Jesúre mañi'ajĩkareka, jimarĩa p̄o'imajare boebarijĩnu. Boebariwa'ri ba'iaja nabaajĩkareka, marākā'ā baatirā nare mokajāwāruberijĩnu. Sup̄a imarĩ Pascua baya simarāka poto, kire mañi'aberijĩnu ruṗu,— narĩka.

Rōmore Jesús ruṗuko'a p̄emarā ruṗuko'awearũkia yo'yekako

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ I'sia ruṗubaji p̄añaka Betania wejearā kimaeka p̄otojĩ, Simón kāmia rabaeka mirāki wi'iarā Jesúre imaeka. Torā ba'abaraka nimaeka poto i'rāko rōmore nap̄ō'irā eyaeka, āta alabastro wāmeikakaka jotoa baaeka rikatirā. Satōsiareka nardo wāmeika iyebaka imaeka jia jiijsiakaka. Sup̄abatirāoka w̄ap̄ajā'rĩtakakaka simaeka. Alabastrojotoku'rea p̄eparu'atirā Jesús ruṗuko'arā iyebaka koyo'yeka kire jiyip̄up̄ayeewa'ri. ⁴ I'sup̄aka kire kobaamaka iatirā, jimarĩa i'rārimarāre kore boebarika. I'sup̄aka imawa'ri,

—¿Dako baaerā kiruṗuko'arā iyebaka koyo'yeyu? Wap̄uju sakowe'wep̄ateyu. ⁵ I'sia iyebaka trescientos denario rō'ōjirā w̄ap̄ajā'rĩa sime. Sawap̄a tōṗotirā wayuoka baairāte koĩjirĩ imakoṗeyu, — āṗaraka i'rārimarāre jaibu'aeka natiyiaja.

I'sup̄aka āṗaraka kore najaiyuyeka.

⁶ I'sup̄aka nap̄akā'ā, ikup̄aka Jesúre nare ārĩka:

—Koim̄ap̄arũ. Jia yire baawa'ri i'sup̄aka kobaayu. ⁷ Mija watoṗekarā imajip̄arũkirā nime wayuoka baairā. Sup̄a imarĩ mija yap̄arāka p̄otojo nare mija jeyobaarijarijĩnu. Yi'i p̄uri mijaka imajip̄abesarāki. ⁸ Iko p̄uri koṗup̄aka kore jiyuika up̄akaja jia yire baaiko. Yireyarũki ruṗu iyebaka jia jiijsia yire koyo'yeyu. Yire nayayerũkia p̄up̄ajoaweiko

upaka i'supaka yire kobaayu. ⁹ Rita ika mijare yibojayu. Ritaja wejeareka Tuparārika wārōbaraka, jia yire kobaaeka mirāka po'imajare bojarijarirāñu. Supa imarī jia kobaaeka pūpajoabaraka, kore naye'kariribesarāñu,— nare kērīka.

Jesúre nañi'aokaro'si karerō'ōpi Judare kire bojajāēka
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Torājirā mae kurarāka iḡparimarāka jairī Judas Iscariotere a'rika. Jesúka wārūrimaja i'pou'puarāe'earirakamarākaki imaki kimaeka. “Jesúre mija ñi'aokaro'si, kimarō'ōrā mijare ye'ewa'rirāñu”, nare kērīka. ¹¹ I'supaka nare kibojamaka ā'mitiritirā, jījimaka najarika. I'supaka jariwa'ri,

—Niñerū mire yija iḡjirāñu,— kire narīka.

Supa imarī “Po'imajamatorā Jesúre nañi'aerā, ḡmarākā'ā nare yibaarūjerāñu ruku?”, Judare āriḡpūpajoau'mueka.

Jesúre piyia ba'aekakaka
(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Pascua baya ū'muroyikarīmi levadura rukeberika pan naba'aribaya seyaeka. I'sirīmi oveja makarāka jāātirā naba'aroyika. Egiptoka'iarā nañekiarāte imaeka poto Tuparāte nare tāāeka pūpajoabaraka i'supaka nabaaroyika. Supa imarī kika wārūrimajare ikupaka kire jērīaeka:

—ḡNo'orā ba'arika baaweirī yija a'ririka miyapayū, Pascua baya poto maba'arūkia?— kire narīka.

¹³ Toḡpi i'ḡparā kika wārūrimajare pūataweibaraka ikupaka nare kērīka:

—Wejearā mija eyarāka poto torā i'rīka jotoapi okoa kōkewa'yukate mija iatōḡporāñu. Kibe'erō'ō mija a'pe. ¹⁴ Kibe'erō'ō a'ritirā, wi'iarā kikākarāñurō'ō

ĩatirã, ikupaka ãparaka saba'ipite mija jẽrĩabe: “Yijare wãrõrimaji ikupaka ãrĩko'oka: ‘¿No'orã sime yika wãrõrimajaka, Pascua baya þoto ba'arũkia nabaaweirũkirõ'õ?”, kẽrĩko'o”, mija ãpe. ¹⁵ I'supaka mija ãpakãã ã'mitiritirã, ĩmipẽ'rõtorã ima kuraraka jo'barõ'õjite mijare kibearãnu. Kopakaja najietikarõ'õ simarãnu. Supa imarĩ i'sia kurarakarã maba'arũkia mija baaweibe,— nare kẽrĩka.

¹⁶ I'supaka nare kẽrĩka be'erõ'õ, torã na'rika. Torã eyatirã Jesúre nare bojaeka upakaja simamaka niaeka. Torã Pascua bayarĩmi naba'arũkia nabaaeaka mae.

¹⁷ Rã'iwa'ri neipupurõ'õ sajarika þoto Jesúre torã eyaeka kika wãrõrimaja, ĩ'þou'þuarãearirakamarã kika imaroyikarãpitiyika. ¹⁸ Naka ba'abaraka ikupaka nare kibojaeka:

—Mija ã'mitipe. Rita mijare yibojayu mae. Mawatoþekarã ĩ'rika imaki maka ba'aripotojo, yimajãmarãre yire ñi'aokaro'si yire bojajããrũkika,— nare kẽrĩka.

¹⁹ I'supaka kẽpakãã ã'mitiritirã, ba'iaja napuparika. Topi mae nimarakamakiji ikupaka kire ãparaka najẽrĩaũ'mueka:

—¿Yi'imarĩka i'supaka baarãki ruku?— ãparaka kire najẽrĩaeka.

²⁰ Topi mae ikupaka nare kiyi'rika:

—Ĩ'þou'þuarãearirakamaki seroarã yika þan ñu'aba'airãkaki kime. ²¹ Tuþarã majaropũñurã sabojaika upakaja simaerã baayu yiro'si. Po'imaja Ma'mi ñime. Yire ñi'atirã þo'imajare yire jããrãnu. “Aþerãte kire ñi'arũ”, ãrĩwa'ri yire bojajããrãki þuri, jimarĩa ba'iaja jũarãki. I'supaka simamaka imaberiri kimakoþeka,— nare kẽrĩka.

²² Ba'abaraka nimekã'ãja þan Jesúre e'eka. Sarikatirã, “Jia mibaayu Tuþarã”, kẽrĩka. I'supaka ãrĩtirã sañakatarutirã nare sakĩjika.

—Āja'a, samija ba'abe. Ika ꝑan koꝑakaja yiꝑo'ia sime,— nare kērika.

²³⁻²⁴ Toꝑi ate ko'a ke'eka. Sarikatiṛā, “Jia mibaayu Tuꝑarā”, kērika. I'suꝑaka āṛitiṛā nare sakijika. Suꝑa imarī nimirakamakiji sanukueka be'erō'ō ikuꝑaka nare kērika:

—Ika iyaokoa koꝑakaja yiriwea sime. Riweajurubarakā yireyarākāꝑi āṛiwa'ri rīkimarāre Tuꝑarāte tāārāñu. I'suꝑaka yireyamaka iatirā, “Ba'iaja nabaaika yijūjerāñu”, Tuꝑarāte ārika uꝑakaja kibaarāñu mae. ²⁵ Rita mijare ñañu mae, Tuꝑarāte yire jā'merūjerūkia seyabeyukaji iyaokoa mijaka ukuokaro'simarā ñime. Yijā'meū'murāñurīmi seyarāka ꝑoto ꝑuri, aꝑeꝑaka, mamaka iyaokoa yukurāñu mae,— nare kērika.

“*Jesúre ōṛibeyuka yi'i, yireka merīrāñu*”, *ꝑedrote kērika*
(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Suꝑa imarī Tuꝑarā baya koyaweatirā Olivos wāmeika ꝑusiarā na'rika. ²⁷ Torā na'rika ꝑoto ikuꝑaka nare kērika:

—Yire ā'mitiriꝑēairā imariꝑotojo yire mija ja'atarāñu. Suꝑa imarī yire ja'atawa'ri rakakaja mija ꝑibiꝑaterāñu. Tuꝑarā majaroꝑūñurā āñu uꝑakaja simarāñu. Ā'mitirikōṛi je'e: “Oveja iāṛiṛimajire yijāārāñu. I'suꝑaka yibaamaka kioveja ru'riꝑatarāka”, āṛiwa'ri sabojayu. ²⁸ Suꝑa imarī yire najāāko'omakaja ōñia yijariꝑe'rirāñu. I'suꝑaka imatirā mija ruꝑubaji Galileaka'iarā yeyarāñu. Suꝑabatirā torā mijare ye'etorirāñu,— nare kērika.

²⁹ I'suꝑaka kēꝑakā'ā ā'mitiritirā, ikuꝑaka ꝑedrote kire ārika:

—Aꝑerā ꝑuri nimirakamakiji mire ja'atarāñurā je'e. Yi'i ꝑuri mire ja'atabesarāki,— kire kērika.

³⁰ I'suꝑaka kēꝑakā'ā ā'mitiritirā, ikuꝑaka Jesúre kire ārika:

—Rita mire ñañu. Ire ñamiji karaka i'pakuri akaerã baarãka ruþubaji, maekarakakuri, “Jesúre õrĩbeyuka yi'i”, nare merĩrãñu,— Pedrote kērika.

³¹ I'supaka Jesúre kire ārĩko'omakaja, ikupaka Pedrote kire ārĩka:

—Jēno'otaka, “Mire ñorĩbeyu”, ārĩbesarãki yi'i. Mikaja reyarũkika þariji ñima simamaka, “Jesúre õrĩbeyuka yi'i”, ñarĩbesarãñu,— Pedrote kire ārĩka.

Pedrote ārĩka upaka oyiaja i'rĩka upakaja narĩka aþerãoka.

Getsemaní wãmeirõ'õrã Tuþarãka jairĩ Jesúre a'rika
(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Toþi mae Getsemaní wãmeirõ'õrã na'rika. Torã eyatirã kika imaekarãre ikupaka kērika:

—I'torã Tuþarãka jairĩ ya'yu. Õ'õrãja mija ruþabe ruþu, — nare kērika.

³³ Torãjirã Pedro, Santiago supabatirã Juanre, kika ke'ewa'rika. Torã na'ririjayukã'ãja jimarĩ kiwayupi'riũ'mueka. ³⁴ I'supaka imawa'ri ikupaka nare kērika:

—Yiþupakapi ywayupi'ritiyayu “Reyatiyaerã yibaayu”, ãñurõ'õjirã. Õ'õrã mija tuibe ruþu. Kãpekaja yire mija ta'abe,— nare kērika.

³⁵ Supabatirã ñoakuripañakarã ke'rika. Torã eyatirã ka'iarã mo'ipãñatirã, Tuþarãka kijaika ba'iaja ã'mika jũarika yaþaberikopewa'ri. ³⁶ Kika jaibaraka ikupaka kire kērika:

—A'bi, ritaja baawãrũiki mime. Supa imarĩ yire na-jããkoreka, yire mijeyobaarika yiyapayu. I'supaka mire yi-jēñeko'omakaja yiyapaika upakamarĩa mibaakoþejikaoka marã imabeyua. Miyapaika upakaja simarũ,— Tuþarãte kērika.

³⁷ Tuṕarāka jaiweatirā kiṕe'riwa'rika maekaraka-marāte imaekarō'ōrā. Kārīrikarekaja nosika ṕotojī napō'irā keyaeka. I'suṕaka nimamaka ĩatirā, ikuṕaka Ṕedrore kērīka:

—¿Simón, dako baaerā mikāñu? ¿Ī'rākuri aiyajērā rō'ōjīrājīkaja kāṕekaja imaberijīka mime bai je'e?

³⁸ Rakajekaja Tuṕarāte jēñebaraka mija imabe, ba'iaja mija baakoreka. “Tuṕarāte yaṕaika uṕakaja yija baarāñu”, āñurā imariṕotojo, mija ṕo'iaṕi ṕuri samija rakajepāāwārūbeyu. Suṕa imarī Tuṕarāte yaṕaika uṕakaja mija baawārūbeyu,— nare kērīka.

³⁹ I'suṕaka nare ārīweatirā Tuṕarāka jairī ke'rika ate. Mamarī kire kijēñeka uṕakajaoka kire kērīka ate.

⁴⁰ I'suṕaka baaweatirā kijeyomarā ṕō'irā kiṕe'riwa'rika. Jimarīa ōōmaka nare baaeka simamaka kārīkarā nimaeka. I'suṕaka nimaekarō'ōrā napō'irā keyamaka, tūrūtīrā kiruṕu ni'yōṕi'rika. Suṕa imarī marākā'ā kire ārīwārūberijīñurā nimaeka. ⁴¹ Suṕa nimekā'āja Tuṕarāka jairī ke'rika ate. I'sia be'erō'ō napō'irā etatirā,

—¿I'suṕakaja kāṕarakaja mija imañuju ruṕu? Koṕakaja yire nañi'arijē'rāka seyayu mae. Ṕo'imaja Ma'mite nañi'aokaro'si bojajāārimajire koṕakaja etayuju mae. Ba'iaja baarimajare yire kiñi'arūjerā baayu. ⁴² Mija mi'mibe. Dajoa kire matoyari,— kika wārūrimajare kērīka.

Jesúre nañi'aeka majaroka

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ I'suṕaka Jesúre jaiyuju Judare etaeka. Jesúka wārūrimaji i'ṕoū'ṕuarāe'earirakamarākaki Judare imaeka. Rīki-marāja ṕo'imajare i'taeka kika. Sara, yaṕua rikabaraka Jesúre ñi'arī ni'taeka. Kurarāka ĩṕarimarā, Moiséte jā'meka wārōrimaja, suṕabatirā judīorāka ĩṕarimarāre

pũataekarã nimaeka. ⁴⁴ “Ikuḗpaka kire yibaarãñu”,
ãrĩwa'ri Judare nare bojatikarã nimaeka.

—Jesúre mija ĩawãrũokaro'si u'surikaḗi kire
yijẽnerãñu. I'supaka yibaarãka be'erõ'õ kire ñi'atirã
jia kire mija ĩarĩrĩwa'ḗe,— nare kẽrĩka.

⁴⁵ I'supaka nare kẽrĩweaeka be'erõ'õ Jesús ḗõ'irã ey-
atirã ikupaka kire kẽrĩka:

—¿Yaje mime wãrõrimaji?—

I'supaka kire ãritirã kire kiu'sueka. ⁴⁶ I'supaka kibaa-
maka ĩatirã, Jesúre nañi'aeka.

⁴⁷ I'supaka kire nabaamaka ĩatirã, Jesús wã'tarã rĩka-
marikaki sara baiwararĩ ke'etaeka. Saḗi kurarãka ĩḗamaki
imatiyaiki ba'irabeĩjirimaji ã'mua kitoakõrõtaeka.

⁴⁸ —¿Dako baaerã sara, yaḗuaḗitiyika yire ñi'arĩ
mija i'tayu? ¿Karee'erimajire ñi'arirokaḗi yire mija
ñi'aripakatayu bai? ⁴⁹ ĩ'rãrĩmi jariwa'ririmarĩaja mija
watoḗekarã Tuḗarãte jiyiḗupaka õrĩriwi'iareka mijare
wãrõbaraka ñimaroyi. Torã ñimarijarapaka ḗoto yire
ñi'arĩ mija etaberape ruḗu. Yire mija ñi'aika, Tuḗarã
majaroḗũñurã sabojaika upakaja sime yiro'si,— Jesúre
nare ãrĩka.

⁵⁰ Supa imarĩ kire nañi'amaka ĩatirã, kika wãrũrimajare
nimaupatiji kire ru'ritapawa'rika. ⁵¹ Kire ne'ewa'rika
ḗoto ĩ'rĩka bikirimaji kibe'erõ'õḗi a'ririjarikaki. Sayapã-
jĩka takaja wã'oĩ'atirã kimaeka. Kibe'erõ'õ ke'ririjarika
ḗoto torã imaekarãte kire ñi'ape'rotaeka. ⁵² I'supaka
kire baakoḗewa'ri kisayapãitakaja kireka naba'itatamaka,
dakomarĩaja kiru'riwa'rika.

Judiotatarã ĩparimarã imatiyaitata imaekarã, “Oka
mireka ima”, Jesúre narĩka

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵³ Supabatirã kurarãka ĩḗamaki imatiyaiki imaekaki
wi'iarã Jesúre ne'ewa'rika. Kire ne'eeyaeka ḗoto

kurarāka īparimarāre nimaupatiji torā rērika. Moiséte jā'meka wārōrimaja, supabatirā judíorāka īparimarāoka rērikarā.* ⁵⁴ I'supaka nabaaeka poto Pedrore ñoakurīpi a'ririjaparaka kurarāka īpamaki imatiyaiki wi'i pēteta'teka imaekarō'ōrā keyaeka. Torā kākaturā Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'ia tuerimajaka kipekajūrīrupaeka.

⁵⁵ I'supaka simaeka poto kurarāka īparimarā, supabatirā judíotatarā īparimarā imatiyaitataoka “¿Dakoapi Jesúre majāārūjeiñu?”, āriwa'ri jaibu'abarakana nimaeka. Supa imarī “Ikupaka ba'iaja Jesúre baarape”, āriwa'ri bojarūkirāte nayapakopeka. I'supaka nayapaeka simako'omakaja ba'iaja oka kireka imaeka natōpoberika. ⁵⁶ “Ika ba'iaja Jesúre baarape”, rīkimarāja narīpakiko'omakaja i'rīkate bojaeka upakamarīa nabojakopeka. ⁵⁷⁻⁵⁸ I'rārimarā mi'mirīkatirā imabeyuapijī ikupaka āparaka kire nokabaaeka:

—“Tuparāte jiyipupaka ōrīriwi'ia pō'imajare baaeka yīpōapaterāñu. I'supaka simako'omakaja maekarakarīmi be'erō'ōjo ate sayibaarāñu, pō'imajare baaekamarīa”, Jesúre āpakā'ā yija ā'mitirape,— narīka.

⁵⁹ I'supaka bojaripotojo i'rīka upakamarīa rukubaka oyiaja nabojakopikeka rupu.

⁶⁰ Supa imarī kurarāka īpamaki imatiyaiki nimaupati wājitāji mi'mirīkatirā ikupaka Jesúre kijērīaeka:

—¿Dako baaerā nare miokae'eberitiyayu je'e? ¿Dakoapi āriwa'ri i'supaka tīmarītakaja mire nokabaayu je'e? — kurarāka īpamakire kire ārika.

⁶¹ I'supaka kērīko'omakaja Jesúre kire okae'eberika. I'supaka kimekā'āja ikupaka kurarāka īpamakite kire jērīaeka ate:

* **14:53** La Junta Suprema (Senedrín) de líderes judíos que gobernaba asuntos religiosos.

—¿Mi'iji bai mime Jā'merūkika Kiwā'maekaki,† Tuparā Maki?— kire kērīka.

⁶² I'supaka kire kēpakā'ā ikupaka Jesúre kire yi'rika mae:

—Ā'ā, yi'iji ñime. Supabatirā ñamajī Tuparā pō'i ritapē'rōtorā Po'imaja Ma'mite ruṣamaka mija ĩarāñu. Supabatirā ĩmiṣi oko ũmaka watopekapi yiruirā'amakaoka mija ĩarāñu,— kire kērīka.

⁶³ I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā, boebariwa'ri kiōñu upakaja kijariroaka ṣemakato kurarāka ĩṣamakire baibebataeka. “ ‘Tuparā upakaja ñime’, kēñu ruku”, ārīwa'ri i'supaka kibaaeka. I'supaka baawa'ri ikupaka aṣerā ĩṣarimarāre kērīka:

—Dika ba'iaja baaiki kime aṣerāte ārīrūkia jariwa'ribeyua mae, kopakaja ritaja ba'iaja kēñua morīwārūpatayu. ⁶⁴ Mijaoka ā'mitiriko'orā ba'iaja Tuparāreka kijaiko'a. Supa imarī ¿marākā'ā kire mabaarāñu je'e mijareka? — ārīwa'ri kijērīaeka kīṣarimarā jeyomarā imaekarāte.

I'supaka kēpakā'ā ā'mitiritirā,

—Oka ba'iaja kiro'si ima simamaka jāārikaja sime kire, — nimirakamakiji narīṣataeka.

⁶⁵ Supabatirā ĩ'rārimarā Jesúre rijo'katapatebaraka kiñakoa ṣi'petātetirā kire naṣajeka. Kire ṣajebaraka ikupaka kire najērīaroyika:

—¿Maki mire ṣajeiki? Karemarīa Tuparāte mire bojarākareka, “Iki yire ṣajeko'oka”, merīrāñu, — kire narīwā'imarīka.

Kire e'ewa'ṣaraka Tuparāte jiyiṣupaka ōrīriwi'ia tueri-majaoka kiṣema ṣajerijarīkarā.

*“Jesúre ōrībeyuka yi'i”, Pedrote ārīkarō'ō
(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-29)*

† 14:61 Mesías

⁶⁶ I'supaka ba'iaja Jesúre baabaraka wi'itōsiarã nimaeka þoto þeterãja Pedrote imaeka ruþu. Torã kimaeka þoto kurarãka ipamaki imatiyaikiro'si ba'iraberirōmore kipō'irã etaeka. ⁶⁷ Pedrote þekaō'to wã'tarã jūrurupamaka iatirã, ñoaka kire koyoirikaeka. Toþi ikupaka kire kōrika:

—Mi'ioaka Jesús Nazaretkakika turiroyirapaki mime,— kire kōrika.

⁶⁸ I'supaka kire kōþakã'ã, ikupaka kore kiyi'rika:

—I'supaka meñua õribeyuka yi'i, mijaikaoka ã'mitiriwãrübeyuka yi'i,— kore kērika.

I'supaka kore ãrīweatirã, koþereka imaekarō'õþi kiporiwa'rika þoto karaka akaeka. ⁶⁹ Toþi ate kire iatōþotirã ikupaka torã imaekarãte kōrika:

—Ï'ï imaki Jesúka wãrürimajakakijioka kime,— nare kōrika.

⁷⁰ I'supaka kōþakã'ã “Kika wãrürimajimariki yi'i”, Pedrote ãrika ate. Ñoapañaka imatirã ate torã imaekarãte ikupaka kire ãrika:

—Mi'ioaka naka imaekaki, Galileakaki mime je'e aþeyari,— kire narika.‡

⁷¹ I'supaka napakã'ã ikupaka nare kiyi'rika:

—jI'supaka mija ãñukate õrīberitiyaiki're yi'i! Waþuju yipakijikareka ba'iaja Tuparãte yire baajĩnu,— kērika.

⁷² I'supaka kēñukã'ãja ate karaka akaeka. Sakamaka ã'mitiritirã, Jesúre kire bojaeka kipupakarã kire ña'rjãirarika, “Ï'þakuri karaka akaerã baarãka ruþu maekarakakuri, ‘Jesúre õribeyuka yi'i’, merĩrãñu.” I'supaka Jesúre ãrika kire ña'rjãirapakã'ã, jimarã Pedrote orika.

‡ 14:70 Por el acento de Pedro, adivinaron que él era de Galilea. Todos los discípulos de Jesús eran de Galilea menos Judas.

15

Pilato pō'irā Jesúre ne'eeyaeka

(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Supabatirā aḗerīmi bikitojo iḗparimarā imatiyarimaja nimaupatiji rērikarā ate. Kurarāka iḗamarā, Moiséte jā'meka wārōrimaja, supabatirā judíorāka iḗparimarāoka torā nimaeka. Rēritirā “Ikupaka Jesúre mabaajĩnu”, āparaka najaibu'aeka. Topi mae, Jesús pitaka pi'petirā Pilato pō'irā kire ne'ewa'rika. ² Kipō'irā kire ne'eeyaeka poto ikupaka Pilatore kire jērīaeka:

—¿Mi'i bai judíotatarā iḗamaki?— kire kērīka.

I'supaka kire kēpakā'ā, ikupaka Jesúre kire ārīka:

—Mi'iji añuka i'supaka,— kire kērīka.*

³ Supabatirā kurarāka iḗamarā rikimaka ba'iaja Pilato wājitāji Jesúre nokabaaeka. ⁴ Supa imarī ikupaka Pilatore kire jērīaeka ate:

—¿Dako baaerā miokae'eberitiyayu je'e? ¿Ritaja mire nokabaaika mia'mitiribeyu bai je'e?— kire kērīka.

⁵ I'supaka kire kērīko'omakaja Jesúre okae'eberika ruḗu. Kiokae'ebepakā'ā iawa'ri, i'supaka imaekakite iako-riberiroyikaki imarī, marākā'ā ārīberijīka Pilatore jarika.

“Jesúre najāāparū”, narīkakaka

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Īrākuri wejejē'rā rakakaja Pascua baya simaroyika poto ĩ'rīka wēkomaka imariwi'iarā imakite Pilatore pōataroyika. I'supaka kibaaroyika simamaka ĩ'rīka sareka imaekakite kipoatarika pō'imajare yapaeka. ⁷ I'supaka nabaaeka poto wēkomaka imariwi'iarā Barrabásre

* 15:2 La respuesta puede entenderse como “Sí, como usted dice”, o “Usted es quien lo dice.” Probablemente Jesús no afirmó claramente que era rey de los judíos para que Pilato no pensara que él refiere a un rey político como César o Herodes.

imaeka kika ba'iaja baaekarãpitiyika. Roma ïpamakire yi'riberiwari tokarã surararãkaka jïparaka ðo'imajare jããeka mirãki kimaeka. ⁸ Suða imarĩ rikimarãja eyaekarã ikupaka Pilatore narĩka:

—Mibaarijariroyika upakaja, i'rikate miþoatarika yija yaþayu,— kire narĩka.

⁹ I'suða kire napakã'ã ikupaka nare kërĩka:

—¿Makire yiþoatarika mija yaþayu? ¿Yaje judíotatarã ïpamakire yiþoatarika mija yaþayu je'e?— nare kërĩka.

¹⁰ “Jesúre ã'mijãirã imarĩ, yiþõ'irã kurarãka ïpamarãre kire e'eetayu”, ãrĩþupajoækaki imarĩ, kire þoatarika yapakoþekaki imarĩ, i'suða kërĩka. ¹¹ Jesúre þoatarika kiyapako'omakaja kurarãka ïparimarã þuri jãjirokapi ikupaka ritaja ðo'imajare ãrĩkarã:

—“Barrabásre miþoatabe Jesús õ'toarã”, Pilatore mija ãþe,— kurarãka ïpamarãre ãrĩka.

¹² “Barrabásre miþoatabe”, napakã'ã ã'mitiritirã ikupaka Pilatore nare yi'rika:

—I'suða yibaarãkareka, “Judíotatarã ïpamaki”, mija ãñukate þuri ¿marãkã'ã yibaarãñu je'e?— nare kërĩka.

¹³ I'suða këþakã'ã ã'mitiritirã, akasererikapi,

—¿Yaþua tetaekarã kire miþatakĩarũjeþabe! — kire narĩka.

¹⁴ I'suða narĩko'omakaja,

—¿Dakoa ba'iaja kibaaeka je'e?— nare kërĩka.

I'suða këþakã'ã, jãjibaji nakasereka ate,

—¿Yaþua tetaekarã kire miþatakĩarũjeþe!— narĩka.

¹⁵ Suða imarĩ ðo'imajaka jia imarika yaþawa'ri Barrabásre kiþoataeka mae. Jesúre þuri, ajeakaka þajerũkia nabaaeka imaroyikapi surararãkare kiþajerũjeka. I'suða kire nabaaeka be'erõ'õþi, “Yaþua tetaekarã kire þatakĩarĩ mija e'ewa'þe”, Pilatore nare ãrĩka.

¹⁶ I'supaka kijā'meka simamaka topi a'ritirā ĩpi Pilato wi'itōsiarā† nakākaeka mae. Supabaturā torā imaekarā surararākare nakaeka nimaupatiji Jesús pō'irā narēñaokaro'si. ¹⁷⁻¹⁸ Wi'itōsiarā nimaupatiji rēripataturā jairopemakato iyayapea upaka ōika Jesúre najāwā'imarīka, ĩpire jāroyikakaka. Supabaturā potatākobu'ya baaturā, kirupuko'arā tuaturā ikupaka kire nawaperiwā'imarīka:

—Jia ritaja mire najiyipupayeerū, judiōtata ĩpamaki,— kire āparaka, ba'iaja kire najaiwā'imarīka.

¹⁹ Supabaturā yapuapi kirupuko'arā pajerijaparaka kire narijo'katapaterijarika. Kiwājitiĵi ĩkukupaturā eewā'imaparaka kire nawapeka. “¿Mi'i imaki ĩpi imatiyaiki bai?”, āparaka kire nawapeka. ²⁰ Kire eewā'imarīweaturā kijairopemakato iyayapea upaka ōika e'etirā mamarī kijāēkatojo kire najāēka ate. Supabaturā yapua tetaekarā patakārī kire ne'ewa'rika mae.

Yapua tetaekarā Jesúre patakārī ne'ewa'rika

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Kire ne'ewa'rika poto Simón, Cirenewejeakakire napō'irā etaeka. Alejandro, Rufopitiyika ĩ'parā paki ki-maeka. Jerusalénwejearā eyaturā Jesús wā'tapi Simónre o'riwa'rurā baaeka poto Jesúre napatakārūkia yapua tetaeka surararākare kire kōkerūjeka.

²² Supabaturā Gólgota wāmeirō'ōrā Jesúre ne'ewa'rika. “Rupuko'a ū'ā pusia”, ārīrika simaeka Gólgota. ²³ Torā eyaturā iyaokoa, mirra ĩkoa rukeka‡ kire nasīamaka sak-iukuberika. ²⁴ Torājirā mae Jesúre kijariroaka e'etaturā, yapua tetaekarā kire napatakāka. Kijariroaka yapawa'ri ikupaka narīka: “Ni'i kijariroaka e'erika mairā”, āparaka

† 15:16 Llamado pretorio en latín. ‡ 15:23 Un sedante para que no sufra tanto

barewã'imarĩrikapĩ surararãkare sakorika. I'supaka barewã'imarĩrirokapĩ kijarirooka kijããekato ne'eka mae.

²⁵ Bikitojo botarakaoteñarirakakuri aiyajērã eyawa'rika poto kire napatakĩaeka mae. ²⁶ Kirupuko'a bo'irã yapupãia o'oeka najĩ'ataeka. “Oka kireka imaeka pareaja i'supaka kijũayu”, narĩrũ ãrĩwa'ri i'supaka nabaaka. “Ĩĩ kime judiotata ĩpamaki”, ãrĩwa'ri sarã no'ojĩ'aeka simaeka. ²⁷ Torã ĩ'parã karee'erimajareoka napatakĩaeka. ĩ'rika kiritapē'rōtopi, apika kikãkopē'rōtorã nimaeka. ²⁸ I'supaka Tuparã majaropũñureka sabojatika simamaka i'supaka kiro'si simaeka. Ā'mitirikōrĩ je'e: “Ba'iaja baairãpitiyika kimamaka, ba'iaja baaike kime kiro'si”, pō'imajare kireka ãrĩrãñu, ãrĩwa'ri o'oeka simaeka.

²⁹ Jesús wã'tapĩ o'rikarã kire jiyipupayeeberwa'ri narupuko'a narĩ'meka. Ikupaka ãrĩroyikarã:

—jYaa! “Tuparãte jiyipupaka òrĩriwi'ia yipoapaterãñu. I'supaka baatirã, maekarakarĩmi be'erō'õ sayibaarãñu ate”, merãpe. ³⁰ I'supaka baaike mimaye'e, mirikapĩ miõñu upakaja miþo'ia mitãbe. Supabatirãoka yapua tetaekarã mire napatakĩaikapioke miruira'abe,— jaiyuyebarakã kire narĩka.

³¹⁻³² Kurarãka ĩparimarã, Moiséte jã'meka wãrõrimajaoka ikupaka ãparaka kire jaiyuyekarã:

—Aperãte tããekaki imariþotojo kiõñu upakaja kiþo'ia þuri kitãwãrũbeyu. Karemarĩa Mesías, Israelka'iakarã ĩpamakitaki kimarãkareka, kiruirãñu. Yapua tetaekapĩ kiruimaka ĩatirã, “Rita, ikiji mime”, kire marĩrãñu,— pō'imajare narĩka.

Jesús wã'tarã yapua tetaekarã patakĩaekarãoka naka ĩ'rãtiji kire jaiyuyekarã.

Jesúre þuparirika

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Wājītāji aiyate eyawa'rika ꝑoto wejea ñamita'rika. Maekarakakuri aiyajērā be'erō'ōjīrā savorika ate.

³⁴ Savorika ꝑoto jājirokapi ikupaka Jesúre jaiwataeka:

—Eloí, Eloí, ¿lama sabactani?— kērīka. (Hebreo okapi ikupaka ārīrika simaeka: “Tuᝑarā, Yīᝑaki, ¿dako baaerā yire miarīrīrija'atayu?”, ārīrika simaeka).

³⁵ Kire ā'mitiritirā, ī'rārimarā torā imaekarāte ikupaka ārīka:

—Tuᝑarāte bojaījirimaji imaekaki Elíasre kiakakoyu,— narīka.

³⁶ Suᝑa imarī ī'rīka torā imaekaki okoarā samañu'amaka u'rie'eika[§] e'erī rīrīwa'rikaki. Se'eetatirā iyaokoa kā'marīkarā sakiñu'aeka. Suᝑabatirā Jesús rijearā yaᝑuapi sakitaarupakoᝑeka sakimi'mirītaokaro'si. I'suᝑaka kire baakoᝑetirā ikupaka ꝑo'imajare kērīka:

—Jaika ruᝑu mija ta'abe. Elías imaekakire kire rueta-maka mairā,— nare kērīka.

³⁷ I'suᝑaka kērīka be'erō'ō jājirokapi akaseretirā Jesúre ᝑuᝑaririka mae. ³⁸ Kīᝑuᝑarīrikarō'ōjīte Tuᝑarāte jiy-īᝑuᝑaka ōrīriwi'iarā, sayapāia mo'rīa baata'teka imaeka īmīᝑi beriruika ka'iarā eyabaka. ³⁹ Jesúre ᝑuᝑaririka ꝑoto surararāka īᝑamakire yaᝑua tetaeka wājītāji yoirīka-marīka. Kīᝑuᝑarīpakā'ā īatirā,

—Tuᝑarā Makitakiji ī'īre imakoᝑeka mirākiyu,— kērīka.

⁴⁰ Ñoakurīᝑañakapi rōmijā ī'rārimarāoka kīᝑuᝑarīpakā'ā kire īaekarā. Nawatoᝑekarā nimaeka ikarakamarā aᝑerā: María Magdalena, suᝑabatirā María, José, kirī'ī Santiago ī'ᝑarā ꝑako koimaeka María. Suᝑabatirā aᝑeko Salomé imaekako. ⁴¹ Galileawejeearā Jesúre imataᝑaeka ꝑoto kire jeyobaaeka mirārā nimaeka ī'rā rōmijā. Rīkimarāja rōmitika Jerusalénrā kika eyaekarāoka kīᝑuᝑarīpakā'ā īaekarā.

§ 15:36 Esponja

Jesúre p̄paripakã'ã ïatirã äta wi'iarã kire ne'ewa'rika
(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Torã ap̄ika, José Arimateawejeakakire imaeka. (Judíotatarã ïparimarã imatiyaitatakaki kimaeka). Sup̄abatirãoka jiyip̄up̄aka p̄o'imajare kire õñuka kimaeka. “Tup̄arãte wã'maekaki imarĩ, ritaja p̄o'imajare jia Jesúre jã'merãñu”, ãr̄irikaoka õñuka Josére imaeka. Jesúre p̄up̄aririka p̄oto rã'irikoyiaja sajaritika simamaka, kũp̄aj̄ji sajariwa'rika j̄r̄itarirĩmi rūpu jieweibaraka nimaroyikarĩmi p̄uririka. Sup̄a imarĩ ñojimar̄ji äta wi'iarã Jesús majaka natariyapaeka. Sup̄a simamaka okaj̄jia jaritirã k̄ikirimar̄iaja Pilato p̄õ'irã a'ritirã Jesús p̄o'ia Josére j̄ñeka. ⁴⁴⁻⁴⁵ I'sup̄aka k̄epakã'ã ã'mitiritirã, “Yee, ¿kopakaja kip̄up̄ariritiyu bai?”, Pilatore ãr̄ip̄up̄ajoaeka. Sup̄a imarĩ surara ïp̄amakire Pilatore akaeka “¿Yaje rita simatiyayu?”, kire ãñaokaro'si. “Rita sime”, surararãka ïp̄amakire kire ãr̄ika ã'mitiritirã, Jesús p̄o'ia Josére ke'er̄ujeka. ⁴⁶ I'sup̄aka k̄epakã'ã ã'mitiritirã, Jesúre buteokaro'si ï'rãto sayap̄ãia boia jíakaka Josére wapāj̄jika. Sup̄abatirã kip̄o'ia ruerĩ ke'rika mae. Kire rueweatirã sayap̄ãiāpi Josére kire buteka. I'sup̄aka kire baatirã äta wi'ia p̄o'imajare baaekarã kire kitaeka. Sarã kire tatirã äta jo'bakapi sakitãteka. ⁴⁷ María Magdalena, María, José pakop̄itiyika kire kitaekarõ'õ niaeka.

16

Õña Jesúre jaripe'rika

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ J̄r̄itarirĩmi, aiyate ka'raeka be'erõ'õ María Magdalena, María Santiago p̄ako sup̄abatirã Salomé wãmeikop̄itiyika maekarakakorã rūpuko'a wearũkia jia jiijsia nawapāj̄jika, Jesús p̄o'iarã yo'yeokaro'si.

² Ba'irabeũ'murirĩmi* bikitojo wārĩrika ña'rĩpataeka poto na'rika āta wi'iarā. Aiyate warara'aekarō'ōjite torā na'ririJarika. ³⁻⁴ Supabatirā natiyiaja ikupaka najaibu'arijarika:

—Āta jo'bakapi āta wi'ia natāteka, ĵmaki maro'si se'etarāki ruku?— narĩbu'arijarika.

Torā neyaeka poto āta jo'baka aƀerō'ōrā satapa-maka niaeka. ⁵ Āta aƀerō'ōrā tapamaka ĩatirā, sarā nakākawa'rika. Torā kākawa'ritirā ĩaƀũataerā baakōrĩ nakākawa'rika koƀeritaƀē'rōtoƀi, ĩ'rĩka bikirimaji saya boia jāāikite ruƀamaka niaeka. Kire ĩatirā rōmijāte ƀuƀatatiyaeka. ⁶ Naƀuƀatamaka ĩawa'ri, ikupaka nare kērika:

—Mija ƀuƀata'si. Jesús Nazaretkaki yaƀua tetaekarā naƀatakĩarapaƀkite mo'arĩ mija i'tayu. I'supaka simako'omakaja kimabeyu ō'ōrā. Kiƀuƀariƀakā'ā ō'ōrā kire nayayerapaƀa be'erō'ō koƀakaja ōñia kijariƀe'yu. Mia, ō'ōrā kire natakoƀerapaƀarō'ōrā karemarĩa kimajiika. ⁷ Mija a'ƀe. Kika wārũrimaja mirārāte, supabatirā ƀedroreoka ikupaka mija bojape: “Mija ruƀubajirā Galilearā eyaokaro'si a'riweitiki Jesús. Mijare kibojatika upakaja torā kire mija ĩatōƀorāñu”, āriwa'ri nare mija bojabe,— nare kērika.

⁸ I'supaka kērika ā'mitiritirā, ƀuƀatatiyawa'ri tarabaraka rōmijāte ru'riƀoriwa'rika. I'supaka simaeka ĩatirā naƀuƀataeka simamaka, aƀerāte samajaroka naboƀaƀibaberika.

Ōñia kijariƀe'rika be'erō'ō María Magdalena wāmeika imaekakote Jesúre ƀemakotowirika
(Jn 20.11-18)

* 16:2 Domingo

⁹ Najērītaroyikarīmi be'erō'ōkarīmi bikitojo ōñia Jesúre jaripe'rika. Bikitojo ñamiji ōñia jaripe'ritirā María Magdalena pō'irā mamarītaka Jesúre pemakotowiriū'mueka. Ī'potēñarirakamaki Satanárika ima koreka ña'rījāikarāte kīpoataeka mirāko koimaeka. ¹⁰⁻¹¹ Kire ĩatirā, kika turitapaeka mirārāte bojarī ko'rika. Ba'iaja pūpariwa'ri oparaka nimaekarō'ō naṗō'irā eyatirā ikupaka nare kōrika: “Ōñia Jesúre jayu ate. Kire ñiako'a simamaka ñaņu”, āparaka nare kobojakoṗeka. I'supaka nare kobojako'omakaja kore nayi'riberika.

Kika wārūeka mirārā ĩ'parā pō'irā Jesúre pemakotowirika

(Lc 24.13-35)

¹² I'supaka nare kōrikoṗeka be'erō'ō ĩ'parā Jesúka wārūeka mirārā Jerusalénpi na'ririjarika poto nare kīpemakotowirika aṗeaja ĩoiki jaritirā. ¹³ Pe'riwa'ritirā aṗerā Jesúka wārūeka mirārāte sanabojaka. “Jesúre yija ĩako'o”, nare nabojako'omakaja nare nayi'riberika ate.

“Ikupaka yirika ṗo'imajare mija wārōrāñu”, āriwa'ri Jesúre bojaeka

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ I'sia be'erō'ō kika wārūeka mirārā ĩ'rōū'puarāe'earirakamaki imaekarāre ba'arupaekarō'ōrā Jesúre pemakotowirika. Naṗō'irā pemakotowiritirā, ikupaka nare kērika:

—Ōñia yijaripe'rapaka be'erō'ō, ¿dako baaerā aṗerā yire ĩaraparāte bojarapaka mija yi'ririyaṗaberitiyarape?— āriwa'ri nare kiwaṗeka.

¹⁵ I'supaka nare āritirā, ikupaka nare kērika:

—Ritatojo wejearā mija a'ṗe, yirika ritaja ṗo'imajare ōrīṗatarū, āriwa'ri nare sabojatapaokaro'si. ¹⁶ Yirika ā'mitiripēawa'ri, “Jesúre yi'yuka ñime mae”, āriwa'ri

kirupuko'a jūjerūjeiki, ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā a'ribesarāki. I'supaka simako'omakaja yirika ā'mitiripēabeyukaro'si p̄uri ba'iaja kibaaika wapa ba'iaja imarika tiyibeyurō'ōrā Tuparāte kire p̄uatarāñu. ¹⁷ Mija īabe. Ikupaka yire ā'mitiripēairāte nabaabearāñu: Yirirā nimamaka tērīwa'ribaji yirikapi Satanārika ima ña'rījāikarāreka p̄oatarijarirāñurā. Supabatarāoka aḡerā oka norībeyua najairāñu. ¹⁸ Āñaka nañi'akoperāka, supabatarā okoa rīmaka nukukoperākaoka dakoa nare o'ribesarāñu. P̄o'imaja jīñurā p̄o'iarā napitaka naja'aḡearāka p̄otojo p̄o'imajare jājirijarirāñu, — nare kērīka.

Mabo'ikakurirā Jesúre a'rika

(Lc 24.50-53)

¹⁹ I'supaka maipamaki Jesúre nare ārīka be'erō'ō Tuparāte mabo'ikakurirā kire e'emiawa'rika. Supa imarī kipō'irā kiritapē'rōtopi Jesúre ruḡe mae, tērīrikaja jiyipupaka ōrīrūkika imarī. ²⁰ Kimirīwa'rika be'erō'ō kika wārūeka mirārāte kirika bojataparī a'rika. I'supaka bojatapabaraka nimaeka p̄oto, niakoribeyua p̄o'imajare nabeaokaro'si Maipamakite nare jeyobaaroyika, “Rita sime nabojaika”, p̄o'imajare āñaokaro'si.

I'tojīrāja sime ruḡu.

Tuparã Majaroka NT Portions in Tanimuca-Retuarã

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tanimuca-Retuarã

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Portion only

in Tanimuca-Retuarã

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Sep 2021 from source files dated 28 Aug 2021

4e379460-3432-5782-bd03-3b795b62c06a